TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu Ajaloo Kateeder

Maie K l a m m e r

VIRU-JAAGUPI 8-kl. KOOLI AJALUGU

1907 - 1967

Diplomitöö

Juhendaja ped.tead.kand.

H.Palamets

TRÜ NSV Liidu ajaloo kateeder

. Inv. nr. 2103

Tartu 1968

Plaan nr. 1.

EESTI NSV RAKVERE RAJOONI SKEEM

HARJU RAJOON

VÕRU RAJOON

PÕLVA RAJOON

PÄRNU RAJOON

JÕGEVA RAJOON

KOHTLA-JÄRVE RAJOON

PAIDE RAJOON

TINGMÄRGID:

- MAJANDI KESKUS
- KÜLANÕUKOGU ASUKOHT

RAKVERE, 2. JAANUAR 1966. a

Foto nr. 1.

Viru-Jaagupi koolimaja esiküljelt.
(R. Klammeri foto, 1968.)

Foto nr. 2.

Viru-Jaagupi kooli internaat.
(L. Undritsa foto, 1966.)

S i s s e j u h a t u s

Eeloleval suvel tähistab eesti rahvas oma nõukogude vabariigi 28.aastapäeva. Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis 1940.a. löi tingimused rahvamajanduse ja kultuuri kiireks arenemiseks.

28 aasta jooksul on muutunud köik kooliastmed töörahva laiadele hulkadele kättesaadavaks. Kodanlikus Eestis ei suudetud 21 aasta jooksul täielikult realiseerida 6-kl. koolikohustust. Enam kui pooled selleealised lapsed ei jõudnud haridusmiinimumi omandada.[1] Nõukogude Eestis viidi sama aja jooksul - 1962/63.õppeaastaks - edukalt ellu 8-kl. koolikohustus. Seejuures tuli ületada Suure Isamaasõja ja sellele järgneva taastamisajajärgu raskused. Praegu aga toimub ettevalmistus üldisele kohustuslikule keskharidusele üleminekuks.

Kuigi nõukogude kooli saavutused on suured,on meie kooli ees hulk keerulisi ja vastutusrikkaid ülesandeid. NLKP programmis on öeldud: "Kommunismile üleminekuks on tarvis kasvatada ja ette valmistada kommunistlikult tead-

---

1 R.Virkus, Nõukogude Eesti kooli eilsest, tänasest ja homsest päevast, "Nõukogude Kool", nr.11, 1967.a.

likke ja hea haridusega inimesi, kes on suutelised tegema nii füüsilist kui ka vaimset tööd, aktiivselt tegutsema mitmesugustel ühiskondliku ja riikliku elu aladel, teaduse ja kultuuri valdkonnas."[2]

Kuidas on võimalik kiiremini lahendada neid ülesandeid? See on küsimus, mis erutab meie pedagoogide peret ja kogu üldsust.

Viru-Jaagupi 8-kl.Kool on üks paljudest 8-kl.koolidest meie vabariigis. Ometi peegeldab sellegi väikese kooli areng enamikku meie haridussüsteemi edasiammudest 28 aasta jooksul. Võrdlus kooli minevikuga annab ilmekama pildi tänapäeval saavutatust. Samal ajal aitab kooli mineviku tundmaöppimine möista meie hariduselus esinevaid kitsaskohti ning leida teid nende ületamiseks.

Käesolevas diplomitöös on jälgitud Viru-Jaagupi kooli arengut tema asutamisest - 1907.a. - peale. Viru-Jaagupi kooli ajalugu varem uuritud ei ole.

Suurimaks raskuseks töö koostamisel oli kirjalikkude allikate lünklikkus.

Sotsiaalsete vahekordade ja hariduslike olude kohta Viru-Jaagupi kihelkonnas enne kooli avamist leidus mõningaid andmeid Fr.R.Kreutzwaldi nim.Kirjandusmuuseumi Käsikirjade Osakonna fondis "Suuline ajalooline traditsioon". Selles esinevate tihti vastukäivate seisukohtade kõrvuta-

---

2 NLKP Programm, Tallinn, 1961, lk.113

misel Rakvere Rajoonidevahelise Koduloomuuseumi ja RAKA andmetega, vanemate inimeste mälestustega ning mönede trükitud allikatega vöis kujundada pildi 20.sajandi alguse Viru-Jaagupist.

Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi Kooli kohta (1907-1919) on üksikuid andmeid RAKA fondis "Инспектор народных училищ Везенбергского района ". Otseselt selle ajajärgu koolist räägivad aga Viru-Jaagupi kiriku arhiivis säilitatav "Jakobi Noorsoo Kasvatuse Seltsi protokolliraamat" ning "Viru-Jakobi 6-kl. Algkooli kroonika raamat". Viimane osutus küll teiste andmetega vördlemisel ebatäpseks, kuna kroonika on koostatud nende aastate kohta tagantjärele.

Kodanliku perioodi kooli kohta säilitatakse ORKA-s fond "Viru-Jaagupi Algkool". Materjalid saadeti arhiivi aga alles 1955.a. ning suur osa neist läks juba varem halva hoidmise töttu kaduma.[3] Möningaid märkmeid kodanliku kooli kohta on saadud ka RAKA fondist "Kulina Algkool" ja Rakvere Rajooni Arhiivist.

Peale lühikese kroonika, mis käsitleb aastaid 1923--1943, puuduvad kirjalikud allikad ka 1940-1945.aastate kohta, kuna 1945-1950.aastatest on säilinud vaid üksikud dokumendid. Täielikumad on arhiivimaterjalid 1950-1967.a. kohta. Need säilitatakse korrastatuna Viru-Jaagupi 8-kl. Kooli juures.

---

3 Aliise Vaasma andmed

Töös on kasutatud eesti koolielu puudutavaid artikleid ajakirjast "Nõukogude Kool" ning ajalehtede andmeid Viru-Jaagupi kooli kohta.

Kooli üldise arengu kõrval on peamine tähelepanu pööratud õppe-kasvatustööle ning klassivälisele tööle koolis. Õppe-kasvatustöö taseme täpsem jälgimine oli allikate lünklikkuse tõttu rea aastate kohta võimatu. Klaasivälise töö käsitlus põhineb peamiselt suulistele allikatele, välja arvatud õpetajate parteiorganisatsiooni ning osaliselt ka pioneeriorganisatsiooni ja õpetajate ametiühingu tegevus. Töö tugineb suurelt osalt Viru-Jaagupi kooli endiste ja praeguste õpetajate, endiste õpilaste ja autori enda mälestustele viimasest 10 aastast. Tänuväärselt põhjalikud olid endiste õpetajate I.Soone ja J.Kippari ning praeguste õpetajate A.Vaasma, A.Kuristiku jt. andmed.

Viru-Jaagupi kooli arengut jälgitakse 4 peatükis. Esimene peatükk käsitleb kooli tsaari-Venemaa tingimustes - 1907 - 1919.a. - mil koolis oli Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi erakool. II peatükis on toodud Viru-Jaagupi Kõrgema Algkooli ja 6-kl. Algkooli areng kodanliku diktatuuri perioodil 1919-1940.

Nõukogude ajajärgu kooli vaadeldakse kahes viimases peatükis. 1940-1957.a. oli ajajärk, mil viidi ellu 7-kl. koolikohustus. Viimasest 10 aastast töötas kool esimesed 8 a. keskkoolina, 1965.aastast on Viru-Jaagu-

pis 8-kl. kool.

Tööl on 5 lisa, mis annavad täpsemaid andmeid Viru-Jaagupi kooli õpilaste, pioneeride ja kommunistlike noorte ning õpetajate arvu kohta.

Eespoolnimetatud materjalide põhjal on püütud näidata Viru-Jaagupi kooli elus ühiskondliku korra muutumisega toimunud arengut: kooli materiaalse baasi tugevnemist, õpetajate haridusliku taseme tõusu, muudatusi õpilaste sotsiaalses päritolus, eelkõige aga õppe-kasvatustöö sisus, mis tänapäeva nõukogude koolis teenib kommunismi ehitamise eesmärke.

I p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI NOORSOO KASVATUSE SELTSI KOOL AASTAIL 1907 - 1919

1. Sotsiaalsed vahekorrad ja hariduslikud olud Viru-Jaagupis 20.sajandi alguses. Kooli asutamine

Rakvere rajooni idaosas, 15 km Rakverest kagu poole kerkib tasaste väljade keskel Viru-Jaagupi asund.[4] Ligi 300 elanikuga kuulub Viru-Jaagupi rajooni suuremate asundite hulka.[5] Siin paiknevad Viru-Jaagupi sovhoosi keskus, 8-kl. kool, külanõukogu ja teedeosakond. Elanikkonna teenindamiseks töötavad sidejaoskond, kauplus,söökla, lasteaed, velskripunkt, apteek ja saun. Elanike heaolu tõusust annavad tunnistust uued mitmekorruselised elumajad sovhoosi keskuses ja Voore osakonnas ning pidevalt kasvav individuaalelamute hulk. Enamikul ümbruskonna majadel kõrgub televiisoriantenn, Viru-Jaagupisse ja endisesse Voore mõisa viivad asfalteeritud teed.

Hoopis teistsugust pilti pakkus Viru-Jaagupi 60 aas-

---

4 Asundi nime kannab Viru-Jaagupi alles lühikest aega vastavalt Eesti NSV Statistika Keskvalitsuse kirjale Viru-Jaagupi TSN Täitevkomiteele 23.XII 1967.a.

5 Öiend vabariikliku sotsialistliku võistluse tingimuste täitmisest Rakvere rajooni Viru-Jaagupi külanõukogus, lk.1.

tat tagasi. Rakverest töi Viru-Jaagupisse munakividega sillutatud tee, mida mööda vaid harva vurasid kirikumöisa ja parunite kalessid või kolisesid talumeeste töövankrid. Äratuntavaks teeksid tolleaegse asulapildi kindlasti Viru-Jaagupi keskuses paiknevad endised kirikumöisa hooned. 15.sajandist pärinev, praegu arhitektuurimälestisena riikliku kaitse all olev hilisgooti stiilis kirik on hästi säilinud. Kuid kiriku osa Viru-Jaagupi ümbruskonna rahva elus ei ole kaugeltki enam selline nagu pool sajandit tagasi. Tänapäeval külastab kirikut vaid käputäis vanema pölvkonna inimesi. 20.sajandi alguses oli Viru-Jaagupi ümbruskonna rahva "öpetajaks" rangening koguduselt alandlikkust ja sönakuulmist nöudev praost Hugo Hoffmann. Praost oli tihti ka kohtumöistja väiksemate süütegude eest.[6] Vana praosti järglane Arthur Hoffmann ei etendanud kohaliku rahva elus palju väiksemat osa. Kuid juba 1907.a. kirjutas ajaleht "Hommik" sönumis Viru-Jaagupist: "... Rahva külmus pastori vastu avaldub selles, et enam kirikus ei taheta käia".[7] Kahaneva möju säilitamiseks koguduse üle pidi uus pastor leidma teisi meetodeid.

Kirikumöisa hoonetest on Viru-Jaagupis säilinud endine leerimaja (praegu lasteaed), pastoraat (nüüd kooli internaat) ja kooli töökodadeks ehitatud kirikuöpetaja

---

6 Voore küla noormees Jüri Seppen, üks praosti poolt noomitud ja avalikult häbistatud "süüalune" (praost jättis noormehele armulaual karika ulatamata), ei kannatanud sellist kohtlemist välja ja tappis 1904.a. Hugo Hoffmanni.

7 "Hommik", 13.II 1907.a.

töllakuurid. 20.sajandi alguse Viru-Jaagupis asusid veel köstrimaja körvalhoonetega (praegu velskripunkt ja teenastöökojad), pagaritöökoda, apteek, möisa moonakamaja ja paar sauna.

Viru-Jaagupi kihelkonna viljakad põllumaad kuulusid möisnikele, kes neid renditaludena välja jagasid. 19.sajandi lõpul oli alanud küll talude väljaostmine,kuid 60 aasta eest olid vaid vähesed talupojad jõudnud saada päriseremeesteks.[8] Möisapöldudel töötasid moonakad. Voore möisa moonatubades elas umbes 20 perekonda, Kupnal 6-7, Viru-Jaagupis 4.[9] Nende lapsed ei saanud kaugemale 3-klassilisest külakoolist. Samasuguse haridusega pidid piirduma teistegi kehvikute - popside, käsitööliste ja saunikute lapsed. Voore küla koosnes 20.sajandi alguses 7-st korstnata saunast, kus elasid popsid, kel oli 3 tiinu põllumaad kasutada. Kehvikute hulka kuulusid ka Viru-Jaagupis elavad saunikud, kes käisid päevatööl taludes. Mingist jõukusest, mis oleks võimaldanud lapsi panna kaugel asuvasse linnakooli, ei saa juttu olla ka renditalunike juures.

Kuid kehvade renditalunike, moonakate, popside ja saunikute körval ei puudunud talurahva hulgas ka peremehed, kes olid jõudnud oma talud päriseks osta. Kehala külas (2 km Viru-Jaagupist Rakvere poole), kus üldse olid suuremad talud ja paremad põllumaad, olid päriseks

---

8-9 Johannes Klammeri suulised andmed

ostetud Jaagup Koppeli, Harju ja Kerbu talud. Kehalas töötasid nende jõukate talumeeste asutatud ettevõtted: J.Koppeli lubjaahi ja Harju ning Kerbu tuuleveskid. Siin oli ka kauplus. Viru-Jaagupis töötas pagar A.Padda. Köster J.Müllerbeck, vallakirjutaja D.Palgi, kingsepp, kaupmees ja pagar A.Padda moodustasid Viru-Jaagupi "koorekihi", kuhu kuulusid ka jõukad taluomanikud.

Aastakümnete vältel olid Viru-Jaagupi ümbruse lapsed käinud kohalikes vallakoolides. Vaid väga vähesed võisid saata lapsed linnakooli, nagu Kehala jõukas taluperemees Toomas Vilu. Vallakoole oli Viru-Jaagupi lähemas ümbruses 5: Kehala (asutatud arvatavasti 1866.a.), Voore (asut.1962.a.), Näsu (asut.1885.a.), Aruküla (asut. 1859.a.) ja Koeravere (asut.1964.a.) koolid.[10] 19.sajandi lõpul muudeti need üheklassilised külakoolid kolmeklassilisteks. Aastail 1874-1884 töötas Viru-Jaagupis ka kihelkonnakool, kus õpetajaks oli köster Jüri Koch. Pearõhk selles koolis pandi saksa keelele. Siin said tasuta õpetust paruni teenijate, kupja ja aidamehe pojad.[11] Selles koolis õppisid ka Viru-Jaagupis sündinud kunstnikud Kristjan ja Paul Raud.[12]

20.sajandi alguses kõrgemat algkooli Viru-Jaagupi kihelkonnas ei olnud. Enamiku laste haridustee piirdus

---

10 Eesti NSV TA Fr.R.Kreutzwaldi nim.Kirjandusmuuseum, Käsikirjade Osakond, (edaspidi KMKO), F.199, M.59, lk.200-214.
11 Samas, lk.203.
12 O.Landberg, Rakvere radadel, Tallinn, 1966, lk. 134 (edaspidi O.Landberg).

vallakooliga, kus kolme talve jooksul jõuti emakeeles, lugemises ja kirjutamises vaid puudulike algeteni. Vene keeles omandati vaevast ja ajakulust hoolimata ainult mõned praktiliselt vähekasutatavad raasukesed. Emakeelt tarvitati ainult usuõpetuse tundides, muidu oli tema kasutamine õpilastele keelatud. Seejuures õpetati noorsugu mõtlema nii, nagu see oli kasulik tsaarile, mõisnikele ja vaimulikele. Suur osa kehvikute lastest jäi aga vallakooli haridusestki ilma. Vajadus varakult, tihti enne kümmet eluaastat, talus tööle asuda katkestas paljude õpihimulis-te laste haridustee.[13]

Tsaarivalitsuse hariduspoliitika põhisuunaks 1885.a. peale oli venestamine, mis Baltimaadel oli suunatud balti saksluse võimu murdmisele.[14] Nähes oma privileegide köikumist, asusid balti saksa ideoloogid ründama venestuspoliitika põhimõtteid, töstes kisa "saksa kultuuri" kaitseks. K.Marxi sönade järgi ei olnud see kultuur midagi muud kui "... Vanad seisuslikud barjäärid, ortodoksne luterlus ja talurahvast mahlade väljaimemine".[15]

Virumaa mõisnike kultuuripoliitikat talurahva hulgas väljendab ilmekalt kihelkonnakoolide vähesus ja kõrtside rohkus. Nii oli Virumaal 1900.a. 78 kõrtsi, 57 viina- ja piiritusvabrikut ning 4 õllevabrikut 248 villa- ja jahu-

---

13 Johannes Klammeri suulised andmed.
14 J.Raid, Okupatsiooni ikkes, Tallinn, 1966, lk.8, (edaspidi J.Raid.)
15 К.Маркс и Ф.Энгельс, Избранные письма, Москва, 1947, lk.233.

veski, tellisevabriku, lubjaahju jm. külatööstuse ettevõtte körval.[16] Viru-Jaagupi lähemas ümbruskonnas oli 3 körtsi: Kulinal, Kütis ja Voorel. Vallakooli lõpetanud noorukil jäi vähestel tööst vabaksjäänud tundidel valida kas körtsi või kiriku vahel.

1905.a. revolutsioon avaldas ergutavat ja äratavat mõju ka Viru-Jaagupi rahvale. Kuigi suuremate revolutsioonilise liikumise laine. Viru-Jaagupi kihelkonnas Roela koolimajas koostati 4.aprillil ligi 400 vabadiku ja mõisatöölise palvekiri tsaarivalitsusele. "Maad, maad palume meie, et oma naise ja lastega vähegi kergema vaevaga hingata", kirjutasid nad.[17] Küti vallamajas Kehalas käisid "riigivastaseid" könesid pidamas kaupmees Liping Rakverest ja üliõpilane A.Tiitso.Rahvas pooldas könelejaid.[18] Räägiti mõisate ümberjagamisest, millele mönel pool Lääne-Virumaal ka praktiliselt asuti.[19] Kui valitsus kuulutas välja söjaseisukorra ja asus arveteöindamisele, kogunesid Viru-Jaagupi ümbruskonna talumehed Voore koolimajja nöupidamisele. Arutati, kust saada relvi, et "mustsajalistele" vastu panna.[20] Seda siiski ei olnud vaja. Küti parun G.Stackelberg, karistussalkade

---

16 Rakvere Rajoonidevahelise Koduloomuuseumi andmed.
17 O.Landberg, lk.39.
18 KMKO, F.199, M 59, lk.134.
19 O.Landberg, lk.40.
20 Johannes Klammeri suulised andmed.

juht Virumaal, talitas hundi põhimõtte järgi, kes oma pesa ümbert ei murra. Seetõttu peksmist Küti vallas ei olnud. Küll aga määrati agaramatele rahatrahvi.[21] Veel tänapäevani aga teatakse rääkida koletust peksuloost Viru-Jaagupi kihelkonnas Roelas.[22] Vaatamata karistussalkade tegevusele ei suutnud 1905-1907.a. revolutsioonile järgnenud reaktsioon summutada bolševike õhutusel ärganud rahva hariduspüüdeid.

Esimese kodanlik-demokraatliku revolutsiooni mõjul kooliolud mõnevõrra avardusid ja paranesid. Kahel esimesel õppeaastal lubati õpetada emakeeles ning asutada emakeelseid erakoole.[23] Neid võimalusi ei jätnud Viru-Jaagupi kihelkonna rahvas kasutamata. Mõisnikud ja pastor, kes olid tundnud oma ideoloogia tugesid köikumas, asusid "süle ja seljaga" kooli avamise mõtet toetama.

1906.a. novembris pandi Viru-Jaagupi koguduse kantseleis alus Viru-Jaagupi Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsile.[24] Sel puhul kirjutas "Hommik" sõnumis Viru-Jaagupist: "Siin asutavad pastor ja mõisnikud kooliseltsi. Kutsutakse ka rahvast osa võtma. Kihelkonnakool tahetakse sügiseks käima panna. Muidu läheb köik libedasti, aga mis sa teed, kui rahval nendesinaste mõisnikkude vastu usaldus puudub, sest teada muidugi, et seal koolis suurtele alandlikka orjasid tahetakse kasvatada."[25]

---

21. KMKO, F.199, M.59, lk.141.
22. O.Landberg, lk.40.
23. Ö.Elango, Koolireformist kodanlikus Eestis, "Nõukogude Kool" nr.9, 1959, lk.653.
24. Viru-Jaagupi kiriku arhiiv, Jakobi Noorsoo Kasvatuse Seltsi protokolliraamat, protokoll nr.1, 18.XII 1906.a. (edaspidi Jakobi NKS protokolliraamat).
25. "Hommik", nr.14, 19.I.1907.a.

Järgmisel koosolekul valiti seltsi esimeheks Pölu-
la villaveski ja paberivabriku omanik K.Eisenberg, te-
male abiks Küti vallasekretär D.Palgi, kassahoidjaks Vi-
ru-Jaagupi koguduse pastor A.Hoffmann ja kassarevidendiks
Küti parun G.Stackelberg. Möisniku eestseisusse valimise
põhjustas asjaolu, et seltsil puudus koolimaja ehitami-
seks raha. Eestseisusse kuulusid veel Rägavere vallasek-
retär O.Reise, Viru-Jaagupi köster J.Müllerbeck, J.Kuul-
bas Roelast ja hiljem ka Voore möisavalitseja A.Nurm.
Peale nende valiti eestseisusse 3 kooliõpetajat: J.Lepp
Vinnist, J.Ant Roelast ja R.Luha Arukülast.[26] Kooliõpeta-
jail ei olnud aga eestseisuses suurt sönaõigust,vähemalt
esialgu. Nii ei valitud avatava kooli programmi väljatöö-
tamise komisjoni ühtegi pedagoogi. Sinna said parun
G.Stackelberg, seltsi esimees K.Eisenberg ja vallakirju-
taja D.Palgi, komisjoni esimeheks aga pastor A.Hoffmann.
Tundmatu kirjasaatja teatas "Hommikus", et kooli asuta-
jad on: parun, kes möödunud aastal karistussalklastega
ringi käis, pastor ja vallakogu, kes 1905.a. täiskogu
poolt lahti lasti. Ajaleht jätkab: "... Võib arvata, mis
vaimulaps see seltsi kool saab olema. Kui möne aasta
eest Küti valla mehed ministeeriumikooli teha tahtsid,
olid praegused asutajad vastu. Kardeti venestamist".
Nüüd hoiatas ajaleht aga rahvast "saksastamise kolli"

---

26. Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.2, 7.I
1907.a.

ja "tagurluse tondi" eest.[27]

Köigele vaatamata oli emakeelse körgema algkooli asutamine Viru-Jaagupisse ümbruskonna hariduselus märkimisväärne samm.

Luba kooli asutamiseks saadi koolivalitsuselt Tallinnas 16.juunil 1907.a.[28] 1907.a. 1.septembril alustas kihelkonnakool tööd ametliku nime "Viru-Jakobi Noorsoo Kasvatuse Seltsi Kool" all. Rahvas nimetas aga lühemalt - haridusseltsi kool.

2. Kooli materiaalne baas aastail 1907-1919.

Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi Kool avati esialgu endises Kehala körtsis,mille Küti parun G.Stackelberg seltsile üüris 150 rubla eest aastas.[29] Ruumid olid külmad, maja kolme klassi jaoks väike ja üür kallis. Sellepärast otsustati veel enne kooli avamist kohe puumaja ehitusega algust teha ja kool juba 1907.a. uues koolimajas avada.[30] Seda aga ei jöutud, kuna luba kooli avamiseks saadi alles 1907.a. suvel. Parun G.Stackelberg kinkis koolimaja aluseks ühe vakamaa (tallinna vakamaa oli 0,1821 ha) maad Viru-Jaagupi kiriku lähedalt.Seltsi eestseisus vöttis kingituse tänuga vastu ja valis parun G.Stackelbergi seltsi auliikmeks.[31] Hiljem otsustati ehi-

---

27 "Hommik", 13.II 1907.a.
28 Eesti NSV RAKA, f.99, nim.1, s.-ü.27, lk.13 (edaspidi RAKA).
29 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.4, 4.II 1907.a.
30 Samas.
31 Samas.

tada kahekordne paekivist maja telliskivi voodriga.[32] Uue koolimaja püstitamiseks lubasid Viru-Jaagupi kihelkonna möisnikud anda laenuna 2000 rubla tingimusel, et laen saab maja peale esimeseks völaks ja nii kaua,kui kool "poliitikat ei aja", ei nöuta ka protsente.[33] Peaks kool aga "poliitikat" ajama hakkama, lubasid möisnikud protsenti nöuda ja jätsid endale vabaduse laen tagasi võtta.[34] Sellega näidati otseselt, kelle huvides peab kool tegutsema. Möisnikkude söiduvees olev eestseisus otsustas laenuandjatele tänu avaldada.

Koolimaja vundament kavatseti 1907.a. sügiseks valmis teha ja 1908.a. kevadel ehitusega täiel hool alustada.[35] Möisnike laen kattis vaid väikese osa arvatavatest kuludest. Ehitusraha saamiseks koguti annetusi kogu kihelkonnast, pandi toime näitemüüke ja loteriisid ning korraldati pidusid. Koolimaja projekti valmistas esimene koolijuhataja Julius Kalkun.[36]

1907.a. löpul kaubeldi koolimaja ehitus Oru valla liikmele Priidik Nikkerile 2500 rubla eest välja. Et raha oli vähe, tehti laen, mille eest vastutajatena 20 seltsi liiget alla kirjutasid. 1908.a. kevadel pandi pidulikult koolimaja nurgakivi. Maja sai valmis 1908.a. oktoobris või novembri algul, sest 5.nov.1908.a. tehti P. Nikkeriga löpuarve.[37] Niisiis töötas kool 1908/09.öppe-

---

32 Samas, protokoll nr.5, 11.III 1907.a.
33 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.5,11.III 1907.a.
34 Viru-Jakobi 6-kl.Algkooli kroonika raamat,1k.1 (edaspidi kroonika raamat).
35 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.5, 11.III. 1907.a.
36 Samas, protokoll nr.9, 7.X.1907.a.
37 Samas, protokoll nr.8, 5.XI 1908.a.

aastal juba oma majas. Ehituskulud olid läinud palju suuremaks ettearvatust. Koolimaja hinnati pärast valmimist 11000 rublale.[38] Vaatamata seltsi eestseisuse ja koolijuhataja püüetele suurendada sissetulekuid arvukate pidude, näitemüükide ja loteriidega, ei suudetud seda raha kokku saada. Seltsi liikmemaks määrati esialgu 1 rubla meesterahvale, 50 kop. naisterahvale aastas. Eluaegne liikmemaks määrati 20 rublale.[39] Õpilased maksid kooliraha 10 rubla aastas. Suuremad summad hangiti ikka laenudega. Koolimaja valmimise järel oli seltsil võlga 4828 rbl.[40] Hiljem kasvas võlg veelgi, sest kooli ülalpidamine oli täielikult seltsi kanda.

Vaatamata raskustele ehitati suur kahekordne kivihoone küllaltki lühikese ajaga - poole aasta jooksul. Ümbruskonna rahvas aitas materjali tasuta veoga. "Koorem koorma järele veeti elanikkude poolt suure ja ruumika koolimaja ehitamiseks materjali kokku, ilma et keegi selle eest tasu oleks küsinud".[41] Rahvas nägi öigusega ehitatavas koolimajas oma haridustemplit. Ainult rahva toetusel oli võimalik ka kooli ülevalpidamine edaspidi.

Koolimaja sai selle aja kohta küllalt ruumikas kolmeklassilise kooli jaoks. Kolm klassiruumi asusid koolimaja II korrusel (vt.lisa nr.1). Samas oli ka poiste magamistuba (praegune saal), riietehoid ning ühe öpetaja elu-

---

38 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.5, 15.II 1909.a.
39 Samas, protokoll nr.2, 7.I 1907.a. ja protokoll nr.4, 4.II 1907.a.
40 Samas, protokoll nr.1, 15.II 1909.a.
41 "Virulane", 19.VI 1928.a.

tuba. Koolimaja I korrusel asus koolijuhataja jaoks ruumikas 3-toaline korter, kooli kantselei, tuba ühele õpetajale, tütarlaste magamistuba, köök ning sahvrid. Koolijuhataja avara korteri kõrval olid õpetajatele määratud väikesed toad. Õpetajatel puudusid kõrvalruumid, tuli kasutada õpilastega ühist kööki ja sahvreid. Kohe alguses andis tunda võimlemisruumi puudumine. Klassid olid avarad ja rahuldasid esialgsed vajadused.

1909.a. otsustas selts osta koolimaja krundiks 3-4 vakamaad maad.[42] 1912.a. müüs parun G.Stackelberg seltsile 400 rubla eest 800 ruutsülda maad juurde (umbes 0,3642 ha - ##.##.).[43] Koolimaja taha istutati pajuhekk ning mõned ilupuud. Siin oli ka palliplats ning pöördkiik.[44] Noorsoo Kasvatuse Selts korraldas siin aiapidusid.

Kuni 1919.aastani jäi kooli ainsaks ülalpidajaks Noorsoo Kasvatuse Selts. Viimasel oli palju tegemist, et sellega toime tulla. Peale pidude ja näitemüükide püüti leida teisigi rahasaamise teid. Nii sõlmiti 1911.a. Viru-Jaagupi tuletõrje seltsiga leping kooliruumide üürimiseks tuletõrje seltsi pidudeks ja koosolekuteks.[45] 1914.a. üüriti üks tuba, endine kojamehe korter koolimaja II korrusel, Viru-Jaagupi Laenu-Hoiu Ühisusele.[46] Sellest hoolimata kasvas seltsil olev võlg 1931.aastaks 8000 rubla-

42 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.2, 15.VII 1912.a.
43 Samas, protokoll nr.2, 15.VIII 1912.a.
44 Rudolf Klammeri suulised andmed.
45 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.1, 30.I 1911.a.
46 Samas, protokoll nr.9, 28.IX 1914.a.

le.[47]

Rahapuudusel ei võetud pärast koolimaja valmimist rohkem kui 10 aasta jooksul ette suuremat remonti. Esialgu selleks nähtavasti vajadust ei olnudki,sest maja oli hästi ehitatud.[48] 1910.a. tehti sanitaarremont: värviti koolijuhataja saal ja magamistuba, lubjati klassid ja koolijuhataja söögituba.

Maja korrashoiuks palkas selts ühe kooliteenija, kelle töötasuks määrati 120 rubla aastas koos prii korteri, kütte ja valgustusega. Selle väikese palga eest olid kohustused väga suured. Kui praegu peaaegu samades ruumides töötab 2 koristajat ja kütja, pidi siis toime tulema üksainus inimene. Peale koolimaja puhastamise ja kütmise oli kooliteenija kohustuseks kanda vesi internaadi lastele magamistubadesse ja kööki, teha neile tuli pliidi alla, puhastada ja süüdata ning kustutada ölilambid, äratada hommikul lapsed, löhkuda ja kanda puud (peale muude ruumide ka koolijuhataja ja õpetajate korteritesse). Kooliteenija pidi tegema ka väikesed majas ettetulevad parandused, nagu riivide, lukkude ja aknaklaaside ettepanek.[49] Pole siis imestada, et kooliteenijad vahetusid tihti. Teistest kauem töötas Jakob Aal, kelle tööga jäid lapsevanemad ja seltsi eestseisus rahule. Alles 1917.a. tõsteti kojamehe palka tema nõudmise peale

---

47 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.2, 27.IV 1913.a.
48 Hugo Nõlve suulised andmed.
49 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.10, 4.XII 1910.a.

220 rublale.[50]

Nagu öeldud, elasid koolimajas kaugemalt - Kulinalt, Arukülast, Injust, Roelast, Rägaverest ja isegi 60 km kauguselt Tudulinnast pärinevad õpilased, kes käisid kodus laupäeviti ja harvemgi. Internaadis valmistasid lapsed ise toitu. Et sellega õigeks ajaks valmis saada, tõusti hommikul varakult - kell 5.30. Lastevanemate soovil lükati mõne aasta pärast tundide algus kella 9-ks ja siis tõusti ka tund aega hiljem. Magamisruume ja klasse pesi kooliteenija 4 korda aastas. Muidugi ei hiilanud need siis puhtuse poolest.

Suure vaevaga hankis Noorsoo Kasvatuse Selts summasid õpetajate ja kooliteenija palkadeks ning koolimaja remondiks. Õppevahenditeks neid ei jätkunud. Muretseti üksnes mõned hädavajalikud asjad. Ainult loodusloo alal oli päris hea piltide, kollektsioonide ja käsiraamatute kogu. Esimene koolijuhataja J.Kalkun oli ise selle ala entusiast ja pööras loodusloo õppevahendite muretsemisele erilist tähelepanu.[51] Sellest vähesestki, mis oli, läks suur osa kaduma 1918.a., kui majas viibisid saksa okupatsiooniväed.[52]

---

50 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.4, 5.X 1917.a.
51 Julius Kippari suulised andmed.
52 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll 27.II 1921.a.

3. Õpilased, õpetajad ning õppe-kasvatustöö

Kõrgemasse algkooli tulid õpilased Viru-Jaagupi kihelkonna jõukamatest peredest. Enamik pärines Küti vallast, aga oli ka Roela ja Rägavere vallast. Mitte iga taluperemees ei suutnud oma last Viru-Jaagupi kooli panna, könelemata mõisatöölistest, vabadikest ja käsitöölistest. Peale kooliraha, mis oli esialgu 10 rubla aastas, oli takistuseks ka vajadus vallakooli lõpetanud poja või tütre töökäte järele. Enamasti kanti küll koduvillaseid riideid, kuid raamatud maksid raha ja jalanõudki tuli lasta teha kingsepal. Vanematel, kes tahtsid lastele haridust anda, tuli võidelda suurte raskustega. Nii käisid Viru-Jaagupi rätsep Jungmanni 6 last küll köik Viru-Jaagupi koolis, kuid neil tuli läbi ajada kehva riietuse ja toiduga.Talve läbi käisid need andekad ja õpihimulised lapsed koolis omavalmistatud riidest tuhvlites.[53]

1916/17.õppeaastal, kui selts ei tulnud kuidagi omaga välja, tösteti kooliraha 20 rublale aastas.[54]

Kool algas 1.septembril 1907.a. endises Kehala kõrtsis tööd ühe klassiga, kuid pidi kujunema järgmistel aastatel 3-klassiliseks kõrgemaks algkooliks. Asutajate sooviks oli, et kool osalt ka põllutöökooli ülesandeid täidaks ja programm kihelkonnakooliga enamvähem sarnane

---

53 Johannes Klammeri suulised andmed.
54 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.5, 3.XII 1916.a.

oleks. Programmis ei kajastunud põllumajanduslik suund küll kuidagi, kuid nähtavasti oli see soov üheks põhjuseks, et esimeseks koolijuhatajaks valiti loodusloohuviline õpetaja. Viimane klass koolis pidi jagunema kahte ossa: üks, mis lõpliku hariduse annaks, ja teine,mis õpilasi keskkooli edasiõppimiseks valmistaks.[55] Ka see möte jäi ellu viimata. Vallakooli III klassi lõpetanuid võeti vastu eksamitega. 1910/11.õppeaastast alates hakati kooli vastu võtma ka õpilasi, kes olid 2 aastat vallakoolis käinud. Esimene klass jaotati nüüd kahte jakku - 2 aasta peale.

Ümberkaudne rahvas soovis emakeelset kooli. Rahvakoolide inspektori nöudmisel oli programmis vene keelt 6 tundi nädalas. Tingimata pidi õpetatama vene keeles Venemaa ajalugu ja geograafiat, kuna üldajalugu ja Euroopa geograafiat õpetati eesti keeles.

Eesti keelt õpetati ainult 3 tundi nädalas, saksa keelt sama palju ja usuõpetust 2 tundi. Seltsi eestseisus otsustas muuta saksa keele öppimise sunduslikuks.[56] Peale selle öpetati matemaatikat 5-6 tundi nädalas ja loodusöpetust, füüsikat, joonistamist ja joonestamist, võimlemist, laulmist ning praktilisi töid - köiki 2 tundi.[57]

---

55 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.2, 7.I. 1907.a.
56 Samas, protokoll nr.4, 4.II 1907.a.
57 RAKA, f.99, nim.1, s.-ü.217, lk.16.

Kooli põhikirja esimene punkt määras kooli ülesandeks: "Anda õpilastele üldine ja religioosne haridus".[58]

Vene keele osatähtsust koolis suurendas asjaolu,et õpikud olid enamuses venekeelsed - ka neis ainetes,mida õpetati eesti keeles. Nii oli 1911.a. koolis kasutusel ainult 2 eestikeelset õpperaamatut - Kampmanni lugemikud I ja II klassile. Ülejäänud olid venekeelsed, nagu Воронецкий "География Европы", Киселёв "Курс арифметики", Котельников "Геометрия" . jt. Puudusid ka saksa keele õpikud. I Maailmasõja tingimustes körvaldati 1915.a. programmist saksa keel, mis asendati Venemaa ajaloo ning geograafia tundidega.[59] Alles 1917.a. tegi lõpu venestamispoliitikale.

J.Kalkun oli esimesel aastal ainsaks õpetajaks 33 lapsele.[60] 1908.aastal, kui kool töötas oma majas, oli avatud juba 2 klassi. 1910/11.õppeaastal oli kooli kolmes klassis 65 õpilast.[61] 1908-1917.aastani köikus laste arv koolis 60-100-ni.[62]

Teiseks õpetajaks valiti 1908.aastal Tartu Õpetajate Seminari lõpetanud Robert Matiesen, kes pärast J.Kalkuni lahkumist 1910.aasta algul jäi ka koolijuhatajaks.

Õppeedukuse kohta kuni 1920.aastani puuduvad andmed. Endiste õpilaste mälestuse järgi oli edasijõudmine

---

58 RAKA, f.99, nim.1, s.-ü.217, lk.2.
59 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.4, 5.XI. 1915.a.
60 Kroonika raamat, lk.2.
61 Eesti NSV RAKA, f.99, nim.1, s.-ü.217, lk.72.
62.Kroonika raamat, lk.3.

koolis hea. Kooli tulid peamiselt õpihimulised ja andekamad lapsed, teised jäid lihtsalt koju. Teiseks aastaks jäämist esines harva ja see jäi kaasõpilastele meelde. Nii mäletab selle ajajärgu õpilane H.Linkholm juhtumit, kus üks õpilane käis III klassis 4-5 aastat. Tema klassis jäi 19-st õpilasest 1 kordama.[63]

Üldiselt kannatas vaadeldava ajajärgu kool sagedase õpetajate vahetuse all. Esimene koolijuhataja J.Kalkun, kes õpilaste ja lastevanemate seas oli suures lugupidamises, pidi lahkuma seltsi eestseisuse nõudel. Põhjuseks oli asjaolu, et J.Kalkun abiellus vaese inimesega - Viru-Jaagupi kooliteenijaga. Enne seda kutsunud Viru-Jaagupi kirikuõpetaja A.Hoffmann ta enda juurde ning teinud ettepaneku: loobuda abiellumisest või lahkuda Viru-Jaagupist. J.Kalkun valis viimase. Noorsoo Kasvatuse Seltsi eestseisus vallandas ta poolel õppeaastal.[64] Selline ebaõiglane otsus tehti vaatamata J.Kalkuni suurtele teenetele kooli ülalpidamisel. J.Kalkun asutas Viru-Jaagupis esimese segakoori ja oli agar seltsi pidude korraldaja. Viru-Jaagupi "paremasse" seltskonda ei sobinud kooliteenija.

1907-1918.aastani töötas koolis 18 õpetajat ja 6 koolijuhatajat. Korraga ei olnud neid ametis üle kolme. Õpetaja ametisse palkamisel tegi seltsi eestseisus küll

---

63 H.Linkholmi suulised andmed.
64 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.2, 7.XII 1909.a.

tingimuseks, et ta õppetöö ajal ei tohi lahkuda, kuid söja ja revolutsiooni ning saksa okupatsiooni rasketel aastatel ei peetud sellest kinni. Koolis töötasid sel ajajärgul mitmed tublid pedagoogid, kes jätkasid oma tööd 1-2 aasta järel mujal. 8 õpetajat olid õpetajate seminari haridusega, ülejäänud koduõpetaja kutsega või kutseta. 1910.aastal tuli kooliõpetajaks Tartu Õpetajate Seminari lõpetanud Mihkel Kuhlberg, kes järgmised 2 aastat töötas ka koolijuhatajana. Tema lahkumisel avaldas seltsi eestseisus talle tänu hea koolitöö kõrval agara seltskonnategevuse eest. M.Kuhlberg juhatas laulukoori, pani seltsi heaks toime peoõhtuid, asutas uue orkestri.[65]

1911/12.õppeaastal oli Viru-Jaagupi esimeseks töökohaks praegusele akadeemikule, ajaloodoktor Hans Kruusile. Oli enesestmõistetav, et noor õpetaja löi kaasa näitemängus. H.Kruus meenutab, et tema "debüteeris" Mänsi tõlgitud "Õnne narris" esimese armastajana, millega oli kogemuste puudusel tükk tegemist. Näidendiga esineti ka Rakveres "Õpiku" saalis. Koolis õpetas ta eesti keelt ja ajalugu. Õnneks ei tulnud kunagi õpetada usuõpetust ega laulmist.[66]

Teistest kauem töötas koolijuhatajana Hans Turp,kes enne Viru-Jaagupisse tulekut oli lühikest aega Viljandis ajalehe "Olevik" toimetaja. Viru-Jaagupisse tuli ta

---

65 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.2, 15.VII 1912.a.
66 Hans Kruusi suulised andmed.

1912.aastal ning aastase prooviaja järel kinnitati koolijuhatajaks. H.Turp oli hea könemees ja armastatud õpetaja. Pärast 1917.a. veebruarirevolutsiooni olevat ta avaldanud oma seisukoha: "Ei aita, meil köigil tuleb kommunismiadra käepidemed pihku võtta".[67] Nähtavasti ei varjanud ta oma vaateid ka varem, sest seltsi tagurlik eestseisus ähvardas teda juba 1916.aastal vallandada.[68] Paistab, et ainult õpetajakandidaatide vähesuse töttu sel aastal jäeti H.Turp paigale.[69]

Üheks õpetajate sagedase lahkumise põhjuseks oli madal palk, mis oli tihti ebaöiglaselt määratud - seltsi eestseisuse tujude järgi. Tavaliselt oli kooliõpetaja palk palju madalam juhataja omast. Õpetaja töötasu oli 300-350 rbl. aastas, juhatajal 550-600 rbl. Esimene koolijuhataja J.Kalkun sai 600 rbl., tema järglane - R.Matiesen - ainult 320 rbl.[70] Naisõpetaja sai veelgi vähem - 250 - 300 rbl. Seejuures oli tundide arv enamasti vördne - 32 - 34 tundi nädalas. Õpetaja K.Vervoldt lahkuski Viru-Jaagupist palvega määrata teda kohale, kus palk oleks teistega vördne.

Õpetaja elukorteriks oli väike, körvalruumideta tuba. Perekonnaga oli väga raske selles elada. Viru-Jaagupi kooliõpetajad olidki enamuses vallalised.

---

67 Johannes Klammeri suulised andmed.
68 Jakobi NKS protokolliraamat, protokoll nr.5, 3.XII 1916.a.
69 Samas, protokoll nr.4, 4.VIII 1916.a.
70 Samas, protokoll nr.8, 17.VIII.1910.a.

Ometi põhjustasid õpetajate lahkumist peamiselt muud asjaolud. Noorsoo Kasvatuse Selts nõudis õpetajalt väga palju ühiskondlikku tööd.[71] Seejuures pidi õpetaja meeldima ja olema igati vastuvõetav Viru-Jaagupi "paremale" seltskonnale, kuhu peale seltsi eestseisuse kuulusid ka kohalike seltskonnategelaste ja koolijuhatajate abikaasad.[72] Nii näiteks kirjutas õpetaja S.Maasikas 6.VI.1916.a. ühele oma endisele õpilasele Viru-Jaagupis, et tema lahkus siit pisaratega. Koolijuhataja, kes sel ajal väga kiriku mõju all oli, tegi tema elu väljakannatamatuks. Ka kohalikud seltsi eestseisjad sundisid õpetajat oma tujude järgi talitama.[73] Kohalikud seltsitegelased olid saksastunud ja nendega läbikäimine ei meeldinud progressiivsete vaadetega õpetajaile.[74] Õpetuse ja kasvatuse küsimustes nõudis selts kooliõpetajalt üksmeelsust seltsi koolinõukoguga. Viimase eesotsas seisis aga pastor A.Hoffmann.

Mõned õpetajad olid sunnitud lahkuma ka rahvakoolide inspektori pealekäimisel puuduliku vene keele oskuse või halva õpetamise tõttu, nagu H.Truuberg [75], K.Vervoldt [76] jt.

Sagedane õpetajate vahetus jättis kooliellu kurvad jäljed. Koolimaja ja õppevahendid seisid terved suved järelvalveta. Maja sattus korratusse, olemasolevad õppeva-

---

71 Hans Kruusi suulised andmed.
72 Julius Kippari suulised andmed.
73 Kroonika raamat, lk.3.
74 Hans Kruusi suulised andmed.
75. Kroonika raamat, lk.3.
76 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.7, 30.V 1914.a.

hendid kadusid jne.[77] Muidugi ei tulnud õpetajate iga-aastane vahetus kasuks õppe-kasvatustööle.

1917.aastal löppes parunite ja pastorite poolt 1905.a. loodud "rahuriik". Nimelt köneles Küti parun G.Stackelberg 1906.a. karistussalkade lahkumise puhul ümbruskonna möisnikele korraldatud peol eesti rahva "paksust verest" ja "hädavajalikust aadrilaskmisest", mis tema arvates kindlustavat "tuhandeaastase rahuriigi".[78] Oodatud ja loodetud rahuriik jäi aga tulemata.

1917.a. veebruarirevolutsioon muutis koolielu vähe. Ajutine Valitsus andis alles 13.septembril 1917.a. loa köigis rahvakoolides öpetada emakeeles.[79]

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon töi pöörde ka kooliellu. Kool muudeti emakeelseks ja ilmlikuks ühtluskooliks. Keelati köik seisuslikud ja muud vaheseinad ning nöukogude vöim hakkas haridust muutma üldiseks ja kohustuslikuks.[80]

Tormilised sündmused arenesid pärast Oktoobrirevolutsiooni ka Viru-Jaagupis. Valiti kehvikute vallakomitee, mille esimeheks oli vabadik Jaan Koppel. Vallakomitee juhtis möisate ülevötmist ja puudustkannatavatele vilja kogumist. Kirikuöpetaja ja möisnikud pögenesid. Voore möisa asus juhtima endine moonakas Jaagup Liblikas. Vallakomiteesse kuulus ka rätsep Mart Laasberg.[81]

---

77 Kroonika raamat, lk.3.
78 O.Landberg, ... lk.40.
79 P.Pöld, Eesti kooli ajalugu, Tartu 1933, lk.160.
80 H.Kurm, Vöitlus avalikkude algkoolide seaduse ümber Asutavas Kogus, "Nöukogude Kool" nr.3,1961.a.,lk.221.
81 Hugo Nölve suulised andmed.

1917.a. lõpupoole kogunes Viru-Jaagupi ümbruskonna rahvas kirikusse koosolekule. Kirikus, mis oli kuulutatud rahvamajaks, lehvisid punased lipud, altari kohal oli loosung "Elagu Nõukogude Valitsus!" Kohalejäänud köster J.Müllerbeck käsutati juhatama koori, kes laulis revolutsioonilist laulu "Julgesti, vennad, nüüd tööle!" Kõik olid mütsidega kirikus. Sütitava kõne pidas M.Laasberg. Mõnede andmete järgi kõneles siin ka J.Anvelt.[82]

Loosungi oli valmistanud koolijuhataja H.Turp, mis oli nähtavasti üheks tema vangistamise põhjuseks saksa okupatsioonivägede poolt.

Vallakomitee tegevuse katkestas 1918.a. märtsis alanud saksa okupatsioon. Saksa sõjaväed jõudsid Viru-Jaagupisse märtsi algul ning asusid taludesse ja koolimajja. Koolitöö seisis. Elanikele pandi peale normikohustused, rekvireeriti toiduaineid ja heina. Küladele pandi saksa nimed, nii et inimesed enam ei teadnud, kus elasid.[83] Kõik endised riiklikud ja kogukondlikud keskkoolid muudeti saksakeelseiks. Plaanidki olid valmis, mille järgi kogu eesti rahvas mönekümne aasta jooksul pidi saksastatama.[84]

Viru-Jaagupi ümbruskonna möisnikud ja kirikuõpetaja käsutasid Noorsoo Kasvatuse Seltsi pasunakoori, õpilased ja õpetajad koolimaja juurde kindralleitnant von A.Secken-

---

82 Johannes Klammeri, Rudolf Klammeri, Hugo Nölve jt. suulised andmed.
83 KMKO F.199, M.59, lk.93.
84 J.Raid, lk.98.

dorffi vastu võtma.[85] Seltsi juhatus ja kohalik "koore-kiht" muutusid okupantide soovi kohaselt saksa kooli ja saksa keele poolehoidjateks.[86] Saksa keel seati ametlikuks keeleks. Rahvakool jäeti küll eestikeelseks, kuid talle sunniti peale Saksa riigi koolide õppekavad väga suure tundide arvuga saksa keele jaoks. Kooliõpetajad,kes okupatsioonivõimudele ei meeldinud, kõrvaldati. Neilt nõuti ankeetide täitmist, milles peale elulooliste andmete pidi antama vastus ka saksa keele tundmise kohta. Õpetaja pidi esitama poliitilise ustavuse tunnistuse. Sellega ei leppinud Viru-Jaagupi õpetajad ja lahkusid kohalt.[87]

Saksa okupatsioonivõimudel ei läinud korda realiseerida oma plaane Baltimaade suhtes. 29.nov. kuulutati vabastatud Narvas välja Eesti Nõukogude Valitsuse moodustamine - Eesti Töörahva Kommuun. Vabastati osa Eesti territooriumist, kus pandi uuesti kehtima nõukogude võim. Pärast 1918.a. novembrirevolutsiooni Saksamaal algas okupatsioonivägede lahkumine, mis kestis 25.dets.1918.a.[88] Saksa okupatsioonivõimu kokkuvarisemisel ja Eesti Töörahva Kommuuni loomise päevil haaras kodanlik Ajutine Valitsus imperialistlike riikide abiga võimu oma kätte. Välismaiste palgasõdurite abiga läks kodanlusel korda vallutada kogu Eesti territoorium. 5.juunil 1919.a. saadeti töörahva valitsus Kommuuni Nõukogu otsusega laiali ja Eestis

---

85 Kroonika raamat, lk.3.
86 Samas.
87. Kroonika raamat, lk.3.
88 J.Raid, lk.196.

algas kodanlik diktatuur.[89]

1918.aastaga löppes Viru-Jaagupi kooli arengus ajajärk, mil kool kandis Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi Kooli nime. Viru-Jaagupi kihelkonna rahva üldine kehvus sel ajajärgul ja körge öppemaks tegid kooli kättesaadavaks vaid jöukamatele kihtidele. Kuigi kodanlikud seltsitegelased reklameerisid kooli "rahvaliku ja rahvusliku" öppeasutusena, oli ta peamiselt külakodanluse, möisnike ja vaimulike huvide väljendaja. Haridusseltside ja noorsoo kasvatuse seltside koolide kaudu tahtis eesti kodanlus rahuldada oma vajadusi parema ja täielikuma hariduse järele, kasvatada kodanliku natsionalismi vaimus endale ustavat ja sönakuulelikku kaadrit ning avaldada oma möju kogu tolleaegsele kooli- ja hariduselule.[90]

Köigele vaatamata omas kool ka positiivseid külgi. Körgema emakeelse kooli asutamine Viru-Jaagupisse oli iseenesest suur samm ümbruskonna rahva hariduselus. Raskustega vöideldes said siin hariduse ka mitmed kehvema rahva lapsed.

---

89 J.Raid, lk.196.
90 A.Liim, Rahvahariduse arengust Eesti Oktoobrirevolutsioonieelsel perioodil, "Nöukogude Kool" nr.2, 1960.a., lk.90.

II p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI KOOL KODANLUSE DIKTATUURI PERIOODIL AASTAIL 1919-1940

1. Üldised andmed kooli arengust

a) Materiaalne baas

1919.a. võimuletulnud eesti kodanlus kasutas töötava rahva vastu ka ideoloogilise möjutamise relva. Kodanlus tegi köik selleks, et allutada kogu ühiskondlik elu, sealhulgas ka rahvaharidus, oma klassihuvidele. Klassijöudude vahekord pärast Oktoobrirevolutsiooni ja Kodusöja löppu sundis kodanlikku Ajutist Valitsust ja hiljem Asutavat Kogu arvestama neid ümberkorraldusi kooli alal, mida oli teinud nöukogude võim Eestis. Oktoobrirevolutsiooni võidu järel loodud ühtluskool, kohustuslik, emakeelne, maksuta ja usuöpetuseta 6-kl. algkool püsis mönda aega kodanlikus Eestis tänu rahvahulkade ja öpetajate aktiivsele kaitsele.[91]

Kuid väliselt demokraatlik koolisüsteem omandas kodanlikus Eestis klassiiseloomu. Töörahvale polnud haridu-

se saamine millegagi kindlustatud.

---

91 A.Raadik, Kodanliku Eesti koolipoliitika fašistliku diktatuuri ajajärgul (1934-1940), "Nöukogude Kool", nr.7, 1962.a., lk.487.

1919.a. tehti valdade ülesandeks koolide inventari ja selle korrashoiu eest hoolitsemine, koolide eelarve koostamine, selle täitmiseks krediidi võimaldamine ja õpetajate palkade väljamaksmine.[92] Ent vallavalitsus ei suutnud tema käsutuses olevate summade piiratuse tõttu neid ülesandeid täita. Avalikkude algkoolide seadusega 7.maist 1920.a. pandi valdadele ka kehvemate õpilaste toetamise kohustus. Sellegi ülesande täitmisel ei ilmutanud külakodanlastest vallaisad erilist aktiivsust.

Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi Kool võeti 1919.aastal avalikkude algkoolide võrku. Koolielu majandusliku külje korraldamine jäi Küti vallavalitsuse hooleks. 1920.a. sõlmiti vallanõukogu ja seltsi juhatuse vahel leping, mille kohaselt selts andis maja vallale üürile 6-kl. algkooli sisseseadmiseks.[93] Tegelikult jäi koolimaja korrashoid kuni 1923.aastani seltsi eestseisuse ülesandeks. Esialgseks maja kordaseadmiseks andis vald toetuseks 50000 marka, peale selle laskis küüdikorras kohale vedada tarviliku materjali.[94]

Seltsi eestseisuse koostatud kooli eelarvetes, mis läksid vallale kinnitamiseks, olid endiselt õppevahenditele määratud tühised summad. Nii kulutati 1920.a. eelarve järgi raamatukogu täiendamiseks ja õppevahendite ostmiseks vaid 200 marka.[95]

---

92 Eesti NSV ORKA, f.4232,nim.23,s.-ü.6,lk.3 (edaspidi ORKA).
93 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.1,7.III 1920.a.
94 Kroonika raamat, lk.3.
95 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.1,7.III 1920.a.

Avalikkude algkoolide seaduse järgi oli igale õpetajale ette nähtud $1\frac{1}{2}$ - $2\frac{1}{2}$ tiinu põllumaad ühes lehma ning hobuse heina- ja karjamaaga.[96] Seda seadust Viru-Jaagupis ei täidetud. 1920.a. anti Kupna mõisast 3 tiinu põldu ilma heina- ja karjamaata õpetajaile kasutamiseks, 1924.a. eraldati samast veel 2 ha heinamaad. Õpetajatele, kes olid enamasti vallalised ja naisterahvad, läks maaharimine raskeks. Maad välja rentida ei olnud lubatud. 1923.a. kasutasid õpetajad vaid väikest osa kooli aiamaast.[97] Koolitalu - umbes 5 ha - jäi koolijuhataja kasutada, moodustades nii tema palgalisa.

Kuigi Noorsoo Kasvatuse Selts üüris maja vallale ja kool muudeti erakoolist avalikuks algkooliks, kasutas selts ka oma rahasid kooli ülalpidamiseks. Liikmemaks moodustas seltsi sissetulekutest ainult väikese osa. Nii oli seltsil 1920.a. liikmeid 150, maks aastas 25 marka inimeselt.[98] Suuremad summad saadi maja üürist vallalt, pidudest ja annetustest. Umbes $^{1}/_{10}$ eelarvest täitis laste kooliraha, mida pärast kooli muutmist avalikuks algkooliks maksid ainult väljastpoolt Küti valda pärinevad õpilased. Nende koolimaks oli 200 marka aastas, peale selle tuli tuua süld puid.[99] 1921.aastal loobuti puude toomise nõudest ja tõsteti kooliraha 1000-le margale aastas.[100] Selle tagajärjel vähenes teiste valdade õpi-

96 RAKA, f.4647,nim.1,s.-ü.17, lk.15.
97 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.2, lk.37.
98 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.2,2.II 1923.a.
99 Samas, protokoll nr.2, 3.X 1920.a.
100 Samas, protokoll 5.XI 1922.a.

laste arv kiiresti. Pealegi asutati mitmel pool 6-kl. algkoole.

1922-1924.aastani käisid Küti vallavalitsuse ja Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi vahel läbirääkimised. Vald nõudis koolimaja müümist või vallale kinkimist,selts polnud sellega nõus.[101] Äraütlemist põhjendati sellega, et koolimaja oli ehitatud kogu Viru-Jaagupi kihelkonna lastele ning seetõttu müümine ainult Küti vallale pole õige. Peamiseks keeldumise põhjuseks näib olevat seltsi eestseisuse soov jääda endiselt kooli peremeheks ning öelda otsustav sõna õpetajate valimisel.

Neil aastatel, kui koolimaja omaniku küsimus polnud otsustatud, ei tahtnud vald teha maja peale kulutusi.Koolimaja vajas aga hädasti remonti.

1921/22.õppeaastal oli ette nähtud avada VI klass. Paraku puudus selleks ruum. Hoolekogu otsustas ehitada koolimaja pööningukorrusele 2 tuba. Materjal kavatseti koguda annetustena, milleks saadeti küladesse korjamisraamatud. 1922.a. suvel korraldatud pidu andis 52468 marka puhast sissetulekut. Selle rahaga ehitatigi III korrusele 2 tuba, millest üks sai õpetaja korteriks. Tehti ka hädavajalikku remonti: parandati ja uuendati osa ahjusid, uksi ja aknaid. Järgmisel suvel pandi uued põrandad koridoridele ja ühele klassiruumile. Sellega ei olnud maja sugugi veel korras.

---

101 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll nr.6,29.VI 1924.a.

Endiselt jäi koolitöös takistuseks ruumipuudus, kuna õpilaste arv klassides oli tihti üle 30. Võimlana ja saalina kasutati endist poiste magamistuba II korrusel, kuna poiste magamistuba viidi III korrusele uude ruumi.

1922.a. ehitati koolile uus laut.[102] 1927.a. pandi koolimajale uus pilpakatus, järgmisel aastal ehitati ait ühes põhukuuriga. Suurematest töödest 1930.aastatel võib märkida palkoni ehitamist 1931/32.õppeaastal, koolilauda laiendamist, uute põrandate tegemist koridoridele ja osale klassiruumidest, uue pesuköögi-sauna ehitamist 1935/36.õppeaastal. 1938/39.õppeaastal tehti ühisköögi uus 5-auguga pliit. Endist Viru-Jaagupi Ühispanga ruumi hakati nüüd kasutama õpetajate toana. Sanitaarremonti - ruumide valgendamist liimivärviga - tehti vördlemisi tihti, kuigi mitte igal aastal. Põrandaid ölitati kaitseks tolmu eest.[103]

Üldiselt oli koolimaja jäänud kitsaks õpilasperele, mis ajuti ulatus üle 150 (vt.lisa nr.4). Pealegi elasid majas koolijuhataja, kelle käsutuses oli 4 ruumi, ning 2, ajuti isegi 3 õpetajat. Ruumikitsikuse lahendamiseks ei suutnud selts ega vallavalitsus enam midagi ette võtta. Koolimaja vördlemisi korralikku hooldamist tuleb lugeda Noorsoo Kasvatuse Seltsi teeneks, keda toetas ümbruskonna rahvas.

---

102 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll 5.XI 1922.a.
103 Kroonika raamat, lk.9-10.

Õppeabinõudest oli koolil alati puudus. 1919/20.õppeaastal puudusid täielikult õppevahendid eesti keele, käsitöö, joonistamise, võimlemise ja laulmise õpetamiseks. Matemaatika- ja koduloo-alaseid õppevahendeid oli vaid üksikuid.[104] Mõnevõrra parem oli olukord loodusloo alal. Siin olid säilinud esimese koolijuhataja J.Kalkuni soetatud loodusloo pildid ja käsiraamatud. 1922.a. pandi valla ja seltsi ühise rahaga alus füüsika kabinetile.[105] Teiste ainete alal ei muutunud olukord palju. Nii ei olnud 1922/23.õppeaastal võimlemistundideks muid vahendeid peale 2 palli, maateaduse tundideks vaid 1 pilt, 6 maakaarti ja gloobus. Siiski oli koolis juba klaver ja projektsioonilatern.[106]

Õpetajate nõukogu arutas 1922.a. õppevahendite olukorda ning otsustas pöörduda valla poole ettepanekuga puuduvate ja tarvilike õppevahendite muretsemiseks. Rõhutati, et koolis puuduvad kõige hädavajalikumadki õppeabinõud ja õpetamine, mis töökooli põhimõtetele oli rajatud, on vajalikul tasemel võimatu. Nähtavasti seda palvet ei täidetud, sest järgmise aasta algul tehti sama ettepanek.[107] Ainuke 1923.a. juurdesaadud õppevahend oli lastepeo sissetulekutest ostetud jalgpall.[108] Järgmisel õppeaastal täienesid mõnevõrra võimlemise ja matemaatika õp-

---

104 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.1256, lk.42.
105 Kroonika raamat, lk.4.
106 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.8.
107 Samas, lk.37.
108 Samas, lk.48.

pevahendite kogud. Osteti juurde ömblusmasin, poolkerade kaart, Euroopa kaart, joonestusriistade komplekt, arvutuskast, mikroskoop jt.[109]

1924/25.õppeaasta algul märkis koolijuhataja V.Labo muude koolitööd takistavate tegurite hulgas õppeabinõude puudust. Kooli hoolekogu pöördus 1925.a. palvekirjaga haridusministeeriumi poole puuduvate õppevahendite saamiseks, millele vastuseks teatati: "... haridusministeeriumil puuduvad vabad summad õppeabinõude ostmiseks koolidele. Selle eest peavad kooli ülevalpidajad ise hoolt kandma".[110] Haridusministeerium soovitas koolidele kriitigi valmistada ise - tulevat odavam.[111]

Diapositiive sai laenutada 1925.a. Virumaa haridusosakonna juurde loodud diapositiivide jaamast.[112] Nimestikku kuulus 8 seeriat, igas seerias oli 12-20 geograafia, ajaloo, loodusloo või kehalise kasvatuse alast pilti. 1925.a. oli kooli- ja ümbruskonna rahva elus suur sündmus: koolimajas hakati korraldama kinoetendusi kinoosakonnast laenatud filmidega. Tasu nende eest oli küllaltki suur - 1000 marka ühe 7-jaolise filmi kasutamise eest.[113] 1925.a. toimusid kinoetendused iga kahe nädala tagant, laupäeviti või pühapäeviti.[114]

Kaunis rohkesti soetati uusi õppevahendeid 1928.a.

---

109 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.40.
110 Samas, s.-ü.12, lk.39.
111 Samas, lk.68.
112 Samas, lk.7.
113 Samas.
114 Samas, lk.97.

avatava põllumajanduslikku tüüpi täienduskooli arvel. Nimelt pidi avalikkude algkoolide 1920.a. seaduse järgi 6-kl. algkooli lõpetajale, kes kesk- või erikooli ei astu, olema kohustuslik vähemalt 2-aastase kursusega täienduskool. Tegelikult jäi see ellu viimata.

Alles 1923.a. arutas Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi eestseisus täiendusklasside avamise küsimust. Takistuseks oli ruumipuudus. 1925.a. paluti kooli avamiseks haridusministeeriumilt ja Viru maavalitsuselt toetust. Viimane määras kooli avamiseks 30000 marka toetust. Haridusministeeriumilt saadi esialgu eitav vastus. Seda silmas pidades otsustas vallanõukogu täienduskooli avamise edasi lükata.

1927/28.õppeaastal, just koolitöö algul, saadi korraga teade haridusministeeriumi määratud 50000 margasest toetussummast. Vallavalitsus hakkas nüüd kooli avamiseks eeltööd tegema. Kuulutati välja õpilaste vastuvõtmine. Seati kokku põllumajanduslikku tüüpi täienduskooli tunnikava. Sellesse kuulusid emakeele ja matemaatika kõrval arvepidamine, loodusteadus, kasvatusteadus, ajalugu ja ühiskonnateadus, kombeõpetus, tervishoid, naiskäsitöö, loomakasvatus, piimandus, aiandus, mesindus jt.ained.[115] See oli tulevaste taluperemeeste ja -perenaiste kool.

Et lastevanemate juures selgitustööd teha, käis koolijuhataja koos vallavanemaga mööda küla. Löpuks leidus 13 õpilast - 7 poissi ja 6 tüdrukut, kes kooli soovisid

---

115 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.17, lk.1.

astuda. Viru maavalitsuse haridusosakond kuulutas kooli avatuks 1.jaan.1928.a. Õppejõududeks määrati Ernst Ant - põllumajanduslike ainete õpetajaks ja Noora Valter - majapidamise ja naiskäsitöö õpetajaks. E.Ant oli lõpetanud Tartu Ülikooli põllumajandusosakonna, N.Valter Rakvere tütarlaste gümnaasiumi ja Tallinna linna naiskutsekooli.

Täiendusklassis algas õppetöö 9.jaan.1928.a. 7 õpilasega. Esimesel ja teisel nädalal tõusis õpilaste arv küll 13-ni, kuid paari nädala pärast hakkas kahanema ja lõpuks langes jälle 7-ni. Peapõhjuseks oli nähtavasti puudulik arusaamine kooli tähtsusest lastevanemate ja õpilaste eneste poolt. Mitmed õpilased ilmusid kooli ainult mõneks ajaks, kuid ei rakendunud tööle.

11.märtsil saabus koolivalitsusest teade, et täiendusklass suletakse õpilaste vähesuse tõttu. Täiendusklassi taasavamine ei tulnud enam kõne allagi. 1929-1933.a. oli koolide koondamine üldiselt päevakorras. Majanduskriisi tingimustes otsiti teid kulude kärpimiseks.

Täienduskooli tarbeks muretsetud õppevahendid anti tagasi Viru maakonnavalitsusele, teiste hulgas ka koolile vajalik füüsika kabinet. Kuigi palju muretseti õppevahendeid juurde iga-aastaste lastepidude sissetulekute arvel. Kõik pingutused aga kooli varustamiseks vajalike õppeabinõudega ei andnud tulemust. 6-kl.algkooli jaoks jäi õppeabinõude kogu lõpuni väikeseks.

Kaugemalt pärinevad lapsed ööbisid internaadis, mille jaoks oli koolimajas endiselt 2 magamistuba ja köök. Kuni 1926.aastani oli internaadis mõnel aastal isegi üle 60 õpilase. Järgnevatel aastatel internaadi õpilaste arv vähenes, ulatamata ühelgi aastal üle 20. Põhjuseks oli 6-kl.koolide avamine Kulinal, Vinni-Pajustis jm. Toidukraami ja sööginõud töid lapsed kodunt kaasa ning valmistasid ise toidu. Õpetajad tõstsid korduvalt üles ühistoitlustamise mõtte, kuid see luhtus lastevanemate vastuseisu tõttu. Põhjuseks oli vanemate kehvus. Kardeti väljamineku te suurenemist, sest oli ju lapse õppimine koolis iseenesestki kulukas.[116] 1925/26.õppeaastal kirjutas õpetaja J.Kippar, et internaadi töös esines palju puudusi, millest eriti silmatorkav oli õpilaste vilets toitlustamine. Ühistoitlustamine oli korraldatud internaadis ainult 1928.a. 3 kuud. Siis juhatas seda täienduskooli õpetaja N.Valter.[117]

Õhtupoolikuti õppisid internaadi lapsed 2-2$\frac{1}{2}$ tundi. 1922.a. otsustasid õpetajad, et korrapidaja õpetaja viibigu õppimise juures ning korraldagu jalutuskäike õhtupoolikul. Selle aasta töötasid õpetajad tasuta. Järgmise aasta sügisel nõudsid õpetajad internaadi valvekorra eest tasu. 1924.a. veebruaris otsustas kooli hoolekogu tasu maksta 2000 marka kuus.[118] See jaotati õpetajate vahel töö järgi.

---

116 Kroonika raamat, lk.5.
117 Samas, lk.9.
118 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.12, lk.22.

Samal aastal valiti ka internaadi juhataja, kelleks sai õpetaja M.Kallio (Puschtsenko).

Magamistubade ja köögi põrandaid pesi kooliteenija. Laste pesunõud olid tubades. 1921.a. leidis koolinõunik, et internaadi toad on mustad, ühes toas koguni ahi sisse langenud.[119] Nüüd hakati põrandaid pesema endise 4 korra asemel aastas sagedamini - kord kuus.

Kooli raamatukogu oli kodanliku võimu perioodil väike. 1919.a. oli õpetajate raamatukogus vaid 43 eksemplari, õpilaste omas 94.[120] See oli tsaariaegse kooli nigel pärandus. Pealegi olid enamik raamatuist venekeelsed. 1922/25.õppeaastal olid vastavad arvud 122 ja 245. Järgmisel aastal leidis hoolekogu, et halva hoidmise tõttu on kaduma läinud 116 raamatut. 1921.a. oli raamatukogu hooldaja õpetaja A.Jänes, 1923.a. J.Nipsust. Raamatud laenutati 1 kord nädalas.[121] Koolipeo sissetulekutest telliti lasteajakirjad "Riku", "Laste Rööm" ja "Laste Punane Rist", õpetajate raamatukogule "Kasvatus"ja "Eesti Keel".

1923/24.õppeaastal lugesid õpilased keskmiselt iga õpilase kohta 6 raamatut.[122] Koolimajas asus ka Viru-Jaagupi raamatukogu seltsile "Hommik" kuuluv raamatukogu. 1923.a. oli selle hooldajaks õpetaja J.Kippar. Seltsi raamatukogu lugejate hulgas olid ka õpilased.

Kui suureks kooli raamatukogu arvuliselt kasvas,sel-

---

119 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.2, lk.40.
120 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.7, lk.9.
121 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.2, lk.37.
122 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.14.

le kohta puuduvad andmed. Õpetaja I.Soone kui hilisem hooldaja mäletab, et raamatud mahtusid ühte kappi. Nähtavasti ei kulutanud vallavalitsus raamatutele kuigi palju.

Kooliaia asutamise mõte oli juba koolijuhataja V.Kääril. 1921.a. määras seltsi eestseisus 200-margalise krediidi viljapuude ja pöösaste ning ilupuude istutamiseks. Nähtavasti seda aga ei tehtud. 1927 a., täienduskooli avamise eel, istutati kooliaeda 16 õunapuud, mis olid ka esimesed võsukesed aia asutamiseks.[123] Kahe aasta pärast lisandusid neile 30 noort söstrapöösast. Aed rajati küll kooliaia nime all, kuid jäi põhiliselt koolijuhataja kasutada. 1938/39.aastal sai aed kannatada külma talve töttu, järgmise talve erakordses pakases hävisid aga köik viljapuud ja paljud karusmarjapöösad.[124] Kooliaeda, mis oleks möeldud abiks öppe- ja kasvatustööle, Viru-Jaagupi 6-kl.Algkoolil faktiliselt ei olnud.

Puudus ka spordiväljak. Koolimaja taga asus palliplats, 1920.a. alguses oli seal veel pöördkiik.

Kooliteenijaid oli endiselt üks. Suure koormuse töttu ei tulnud ta tööga toime ning kasutas tavaliselt abilistena oma perekonnaliikmeid. 1920.a. oli kooliteenija palk 1000 marka kuus ühes prii korteri, kütte ja valgustusega. Kooliteenija pidi tegema aga väga palju. Peale eespoolnimetatud kohustuste (vt.lk.21.) nöuti savi valmis-

---

123 Kroonika raamat, lk.9.
124 Kroonika raamat, lk.20.

tamist voolimise tarvis käsitöö tundideks. Kooliteenija nõudmisel suurendati 1924.a. palka 3000 margani kuus.[125] Mõned kooliteenijad, nagu M.Juhkam ja E.Soone, vallandati ametist hooletu kohusetäitmise tõttu. Aastail 1924-1934 oli selles ametis Jaan Martins, kuid temagi vallandati - liigse joomise pärast. 1.maist 1934.a. kuni perioodi lõpuni oli kooliteenijaks O.Vilu, kes oma ametit pidas hästi. Suure koormuse tõttu ei tulnud temagi üksinda toime, vaid rakendas abilisena oma õde - Elmiine Vilu, kes hiljem jäi üksinda kooliteenijaks.

b) Õpilased

Viru-Jaagupi kõrgemas algkoolis käisid õpilased Kulina, Aruküla, Voore, Kehala, Küti mõisa ja Koeravere kooliringkonnast.[126] Endiselt tuli õpilasi ka väljastpoolt Küti valda, nende arv oli aga väiksem. Nii oli 1922/23. õppeaastal võõrast vallast 11 õpilast.[127] Õpilaste arv koolis kõikus kodanliku perioodi vältel 50-st kuni 150-ni (vt.lisa nr.4). Ajavahemikul 1925-1930 vähenes õpilaste arv, sest suleti 1 klassikomplekt - III klass. Järsult tõusis õpilaste arv aga 1930/31.õppeaastal, kui suleti Voore ja Kehala algkoolid. Sellest aastast peale tööta-sid Viru-Jaagupis kõik 6 klassi.

Enamik õpilastest olid talupidajate, väiksem osa kä-

---

125 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.2, lk.40.
126 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.7, lk.12.
127 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.7.

sitööliste ja põllutööliste lapsed. Muidugi ei olnud talupidajad ühesuguse jõukusega. Külas olid välja kujunenud kulakute, keskmiktalupoegade ja kehvikute kihid. Jõukamate taluperemeeste lapsed käisid teistest tunduvalt paremini riides, parem oli neil muidugi ka toitumine. Nende hulgast oli vähem väljalangevust, sest kehvikute laste õpingud katkestas tihti kodune vaesus ja vajadus varakult tööle asuda. Iga-aastastes kooli aruannetes on alati märgitud õpilasi, kes ei ilmunud kooli vaesuse pärast. Peale selle oli neid, kes ei tulnud kooli põllutööde või kodustе olude pärast - sisuliselt enamasti sama põhjus.

Kehvade õpilaste toetuse eest pidi avalikkude algkoolide seaduse järgi hea seisma vallavalitsus. Summad, mis selleks määrati, ei suutnud muidugi teha olematuks järjest süvenevat lõhet eesti külas - jagunemist rikkaks külakodanluseks ja vaesteks, varanduse ning maata põllu- ja käsitöölisteks.

1921.a. asutas Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Selts kapitali, mille protsendid olid määratud kehvade õpilaste toetuseks. "Kapital" - 2035 marka - pandi kokku annetustena. Nimi oli kölav: "Eesti vabariigi iseseisvuse mälestuse kapital Viru-Jakobi kõrgema algkooli juures kehvematele õpilastele õppetarvete muretsemiseks".[128] Protsendid sellelt "kapitalilt" olid aga nii väikesed,et need arvati algsumma juurde.[129] Kas hiljem seda raha määratud

---

128 Jakobi NKS protokolliraamat,protokoll 27.II 1921.a.
129 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.1, lk.4.

otstarbeks kasutati, pole teada. Kehvemate õpilaste toetuseks määras summasid haridusministeerium ja hoolekogu. 1919/20.õppeaastal õpilased toetust ei saanud.[130] Järgmistel aastatel jätkus toetust vaid 5-6 õpilasele õppetarvete ostmiseks või riiete lappimiseks, harvem jalanõude ja riietuse ostmiseks. Üldiselt see õpilaste majandus-likku olukorda parandada ei suutnud.

Õppetööle ei tulnud sugugi kasuks õpilaste kaugelt kooliskäimine. Kodus käisid õpilased ikka jalgsi. Nende toitumine oli iseseisva söögivalmistamise tõttu halb. 1920.aastate alguses levisid laialdaselt nakkushaigused. Kaitsepookimisi tehti ainult röugete vastu. 1921.a. seati koolis sisse küll õpilaste terviselehed, kuid lapsi kontrolliti harva. Õpilaste toitumise parandamiseks suudeti alles viimasel kodanlikul aastal - 1939/40.õppeaastal - sisse seada suurel vahetunnil teejoomine.[131]

c) <u>Õpetajad</u>

Ajavahemikul 1919 - 1940 töötas Viru-Jaagupi koolis 19 õpetajat. Eelneval perioodil - 1907 - 1919 - oli õpetajaid 23. Seega vahetus vaadeldava 21 aasta jooksul märksa vähem õpetajaid kui eelneva 12 aasta jooksul.Klassikomplektide arv oli peaaegu ühesuurune. Suurem liikuvus oli aastatel 1919 - 1925. Sel ajajärgul töötas koolis 13 õpetajat.

---

130 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.7, lk.9.
131 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.12, lk.31.

Esialgu jäi lahkumise peamiseks põhjuseks õpetajate suur sõltuvus Noorsoo Kasvatuse Seltsist ja kohalikust seltskonnast. Õpetajate korteriolud olid halvad. 1923.a. septembris tegi hoolekogu õpetajatele A.Jänesele ja M.Puschtsenkole ettepaneku leppida ühise toaga. Seejuures oli M.Puschtsenko perekonnainimene.[132] 1923.a. novembris puudus A.Jänesel ikkagi korter. Samal ajal ehitati kooli-juhatajale uut lauta. Seega ei olnud rahalised raskused peamiseks põhjuseks, et õpetajate korteriolud aastate jooksul ei paranenud. Õpetajakohtadest oli 1920.aastate alguses juba puudus, millest tulenes väike hoolitsus nende suhtes. Hoolekogu ja vallavalitsus tegdsid,et alati leidub vähenõudlikumaid. Õpetaja töökoormus oli suur - 30-32 nädalatundi.

Eespoolnimetatud 19-st õpetajast oli 6 kutseta (paari kohta puuduvad andmed). Kutseta õpetajate suure arvu tõttu andis haridusministeerium 1922.a. korralduse suvekursuste kohta, milledest kutseõiguseta õpetajad olid kohustatud osa võtma kolme suve vältel, 10 nädalat korraga. Kursuste lõpetamine ja eksamite sooritamine andis õpetajale kutseõiguse. Rakveres toimusid kursused reaalgümnaasiumi juures. Kutseta õpetajaid hakati vallandama. Viru-Jaagupi õpetajatest vallandati sel põhjusel M.Puschtsenko ja J.Nipsust.

1919.a. lahkus Viru-Jaagupist 7 aastat koolijuhatajana töötanud H.Turp, siirdudes Rakvere Õpetajate Semina-

---

132 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.6, lk.22.

ri õpetajaks. Kooli juhatajaks valiti Vladimir Suigussaar, kelle 1922.a. maakonna koolivalitsus õpetajaametist tagandas. Põhjuseks oli asjaolu, et V.Suigussaar elas Viru-Jaagupis vale dokumentidega vale nime all, mille eest ta kohtu alla anti. Töeline nimi olevat olnud Karl Eisenberg.[133] Mis oli nime varjamise põhjuseks, seda ei ole seni önnestunud teada saada. Selleaegsed õpilased mäletavad V.Suigussaart kui energilist õpetajat. Ta õpetas vene keelt ja poistele kehalist kasvatust. Opilased mäletavad, et ta ei lasknud ennast kunagi pildistada või seadis end pildile seljaga (vt.foto nr 3 lk. 57). Koolinõunik Märt Meos ei olnud aga tema õpetamise tulemustega sugugi rahul: "...Laste arusaamine vene keelest oli võimatu nörk, nagu nende vastustest minu küsimuste peale selgus. Üleüldse on Suigussaar kerge ja nörk õppejõud ..."[134]

Kauaaegne Virumaa I jaoskonna koolinõunik Märt Meos oli õpetajate suhtes väga nõudlik, mönikord isegi pedantne.[135] Olles 1920.aastatel levinud kooliuuendusliikumise pooldaja, nõudis ta õpetajatelt tundides elavust, õpilaste aktiivse töö korraldamist, loobumist vanast tuupimise meetodist. Otsused õpetajate töö kohta on sageli rängad. Ometi ei otsustanud see kogenud koolimees õpetaja töö üle ainuüksi tunni elavuse järgi. Kooli püüdis ta tulla alati ootamatult ja küsitles tingimata ise ka õpilasi.[136]

---

133 Rudolf Klammeri suulised andmed.
134 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.946, lk.51.
135 Julius Kippari suulised andmed.
136 Samas.

Koolinõunike 1921/22.õppeaasta kontrolli tulemuste põhjal liigitati õpetajad "headeks", "rahuldavateks" ja "nõrgapoolseteks ning hooletuteks".[137] Heade hulka kuulus Viru-Jaagupi kooliõpetajatest Matilde Posti, kes 1922/23.õppeaastal oli ka koolijuhataja. Sellega ühtivad temaaegsete õpilaste arvamused. Külastanud õpetaja M.Posti vene keele ja loodusloo tunde, leidis M.Meos,et õpilaste teadmised on rahuldavad ja õpetaja on hoole ning huviga töö juures.[138] Heaks koolimeheks tunnistati ka Kehala algkooli õpetaja Henrik Vasmann, kes hiljem töötas ka Viru-Jaagupi 6-kl.algkoolis. Rahuldavate hulka luges M.Meos teiste hulgas ka V.Suigussaarele järgnenud koolijuhataja Voldemar Kääru, leides, et õpilaste teadmised geomeetrias ja aritmeetikas, mida õpetas V.Käär, olid rahuldavad. Ometi oli V.Käär ainuke koolijuhataja, kes vallandati Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi eestseisuse ja lastevanemate nõudmisel halva töö pärast. Põhjuseks oli koolitöö, eelkõige koolielu majandusliku külje hooletusse jätmine, mis tulenes ülemäärasest alkoholi tarvitamisest. V.Käär puudus tihti päevade kaupa koolist. Nii mõnigi kord oli koolipere tunnistajaks, kuidas kooliväravad jäid nende juhatajale kitsaks.[139] Muidugi kannatas selle all distsipliin koolis. 1922.a. leidis M.Meos, et kui õpetusega Viru-Jaagupi koolis võib veel rahul olla, siis korra asjus jääb küll palju soovida: "Talv otsa on

137 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.951, lk.1.
138 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.947, lk.66.
139 Rudolf Klammeri suulised andmed.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

klassitubade möned aknad klaasideta olnud. Ühiselu ruumid, iseäranis köögi ja poisslaste magamistoa pörandad, olid võimatu mudased."[140] Nörgapoolseteks ja hooletuteks tunnistas M.Meos öpetajad Alice Jänese ja Magelaane Puschtsenko. A.Jänest mäletavad temaaegsed öpilased kui head öpetajat. Pärast Viru-Jaagupist lahkumist öppis ta edasi Tartus "Pallase" kunstikoolis ning oli hiljem pikemat aega Paide keskkooli joonistusöpetaja. M.Puschtsenko vallandati Viru-Jaagupi koolist öpetajakutse puudumise töttu. Pärast seda loobus ta öpetajaametist.

Eriti sarjata sai M.Meose käest öpetaja Karl Uttendorf, kes oli Viru-Jaagupis töötamise ajal juba väga vana - kaugelt üle praeguse pensioniea.[141] Tsaariaegse kooli öpetajana oli tal nähtavasti raske kaasa minna uue öpetusviisiga. M.Meos teatas aruandes, et "... öpetaja Uttendorf on elatanud ja tuim inimene, kes ei jöua enam elu klassi tuua."[142] Siiski ei körvaldatud K.Uttendorfi öpetaja kohalt. Nähtavasti halastas koolinöunik talle tema kauaaegse töö ja vanaduse pärast. Viru-Jaagupi koolist viidi K.Uttendorf üle Vinni-Pajusti algkooli öpetajaks.

1922/23.öppeaastal töötas koolis 4 naisöpetajat - M.Posti, M.Puschtsenko ja öed Alice ning Elfriede Jänesed. See oli Viru-Jaagupi koolis ainulaadne juhtum, et köik pedagoogid olid naised. Tavaliselt püüdis Noorsoo Kasvatuse Seltsi eestseisus seda vältida. Normaalseks loeti, et koo-

---

140 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.951, lk.80.
141 Julius Kippari suulised andmed.
142 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.946, lk.52.

lis on 2 meesõpetajat ja 1 naisõpetaja. Naisperele kujunes töö koolis ka tõesti raskeks, sest eelmine koolijuhataja oli jätnud oma töö ripakile. See oli arvatavasti (kaasaegsete mälestuse järgi) ka koolijuhataja M.Posti lahkumise põhjuseks järgmisel aastal.[143] Poiste käsitöö tundides rakendati sel ajal korvipunumise, raamatuköitmise, harjadevalmistamise jne. õpetajatena vanemate klasside õpilasi.[144]

1923.a. valis vallanõukogu koolijuhatajaks algkooliõpetaja kutsega Illuka 6-kl.algkooli juhataja Voldemar Labo, kes õpetas matemaatikat ja laulmist. Üldiselt püüti rakendada klassiõpetajate süsteemi, kuid selleni ei jõutud kunagi täielikult. Kooli laokilolevasse majandusse püüdis uus koolijuhataja korda luua. Ka koolinõunik jäi tema tööga rahule: "...kõigist on näha, et õpetaja Labo on hoolas ja osav õppejõud ja koolijuhataja".[145] Õpetajateks olid tema ajal M.Kallio (endine Puschtsenko), A.Jänes ja Julius Kippar. Praeguse õpetaja-pensionäri J.Kippari elutee oli enne Viru-Jaagupisse tulekut väga sündmusterikas ja tormine. Ta oli töötanud varem õpetajana, 1917.a. kuulus VSDT(b)P/ridadesse. Veebruarirevolutsiooni päevil sai temast koos J.Anveldiga (J.Anvelt oli J.Kippari õpetaja Toila külakoolis), H.Pöögelmanni, V.Kingissepa jt. Tallinnas ilmuva töölisajalehe "Kiire" toimetuse liige,

---

143 Hugo Nõlve suulised andmed.
144 Rudolf Klammeri suulised andmed.
145 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.947, lk.38.

kelle ülesandeks oli kultuuri- ja hariduskŭsimuste valgustamine ning teatrikriitika. 1917.a. suvi viis J.Kippari propagandistina maale. Sel ajal käis ta ka Viru-Jaagupis lahendamas tüli, mis oli tekkinud Kulina sae-ja jahuveski omaniku Richard Siili ja tema tööliste vahel töö ja palgaküsimustes.[146] Oktoobrirevolutsiooni päevil oli ta bolševike maareformi elluviija, saksa okupatsioonivägede tulekul tegi kaasa legendaarse Jääretke. Pärast Eestisse tagasitulekut arreteeriti J.Kippar kodanliku valitsuse poolt.[147] Vanglast vabanemise järel pühendas J.Kippar end koolitööle ning töusis sel alal algkooliõpetajast keskkooli direktoriks.

1919.a. surus eesti kodanlus maha J.Kippari ja tema kaasvõitlejate püüded öiglase ühiskonnakorra loomiseks. Talle jäi aga võimalus töötada südamelähedasel alal - noorte kasvatamisel. Muidugi ei võinud J.Kippar avalikult propageerida oma vaateid. Oli ju kodanlik valitsus teinud otsese korralduse: õpetajate kohtadelt kõrvaldada inimesed, kes "demokraatlikku" riigikorda eitavad.[148] Eesti keele ja kirjanduse õpetajast J.Kipparist ei saanud aga kodanluse tööriista noorsoo "rahvuslikus", kodanliknatsionalistlikus vaimus kasvatamiseks. Muuseas oli J.Kippari õpilaste hulgas ka Johannes Klammer, Hispaania kodusõja vabatahtlik. J.Kippar mäletab, et J.Klammer oli koolis andekas õpilane, lõpetas 6.klassi ainult väga headе hinnetega.[149] Küllap oli eesti keele ja kirjanduse

146 „Koidikul", Mälestusi Suurest Sotsialistlikust Oktoobrirevolutsioonist ja kodusõjast, Tallinn, 1967, lk.142.
147 "Leninlik Lipp", 17.XI 1967.a.
148 RAKA, f.4647, nim.1, s.-ü.23, lk.6.
149 Julius Kippari suulised andmed.

õpetajalgi teeneid selles, et tema õpilasest kujunes fašistliku vägivalla vihkaja ja vabaduse eest võitleja.

Viru-Jaagupis töötasid kooliõpetajatena mitmed Rakvere Õpetajate Seminari lõpetajad. 1924.a. oli üks neist Alice Jakobson, kes järgmisel aastal III klassi sulgemise tõttu lahkus. 1925.a. valiti uueks õpetajaks Ida Soone - samuti Rakvere Õpetajate Seminari kasvandik. I.Soone töötas varem ühe aasta Vaivara algkoolis, oli viibinud Soomes võimlemise erikursustel ning õppis Tartu Ülikoolis eesti keelt. Hiljem loobus ta majanduslikel põhjustel õpinguist. I.Soone oli Viru-Jaagupi kooli õpetaja pensionile minekuni - 1962.aastani, omandades suure lugupidamise õpilaste ja lastevanemate hulgas. Üldse vahetusid 1920.aastate keskpaigast õpetajad harva. Põhjuseks oli suurelt osalt õpetajakohtade puudus, mis sundis olemasolevast kohast kinni hoidma. Teiseks omandasid kauem koolis viibinud õpetajad väsimatu tööga ja ümbruskonna kultuurielust osavõtmisega lastevanemate lugupidamise ja rahulolemise. Sellised õpetajad ei soovinudki enam lahkuda. Viimaste hulka kuulub ka 1926.aastal koolijuhatajaks valitud Voldemar Raud, kes töötas sellel kohal kuni 1951.aastani. V.Raud oli lõpetanud Rakvere Õpetajate Seminari ja enne Viru-Jaagupisse tulekut töötanud 8 aastat õpetajana. Nagu teisedki koolijuhatajad, juhtis V.Raud kohalikku segakoori, tehes seda 25 aastat.

Peale I.Soone ja V.Raua töötasid koolis õpetajatena veel Henrik Vasmann (1 a.), Herbert Salu (3 a.), Helmi

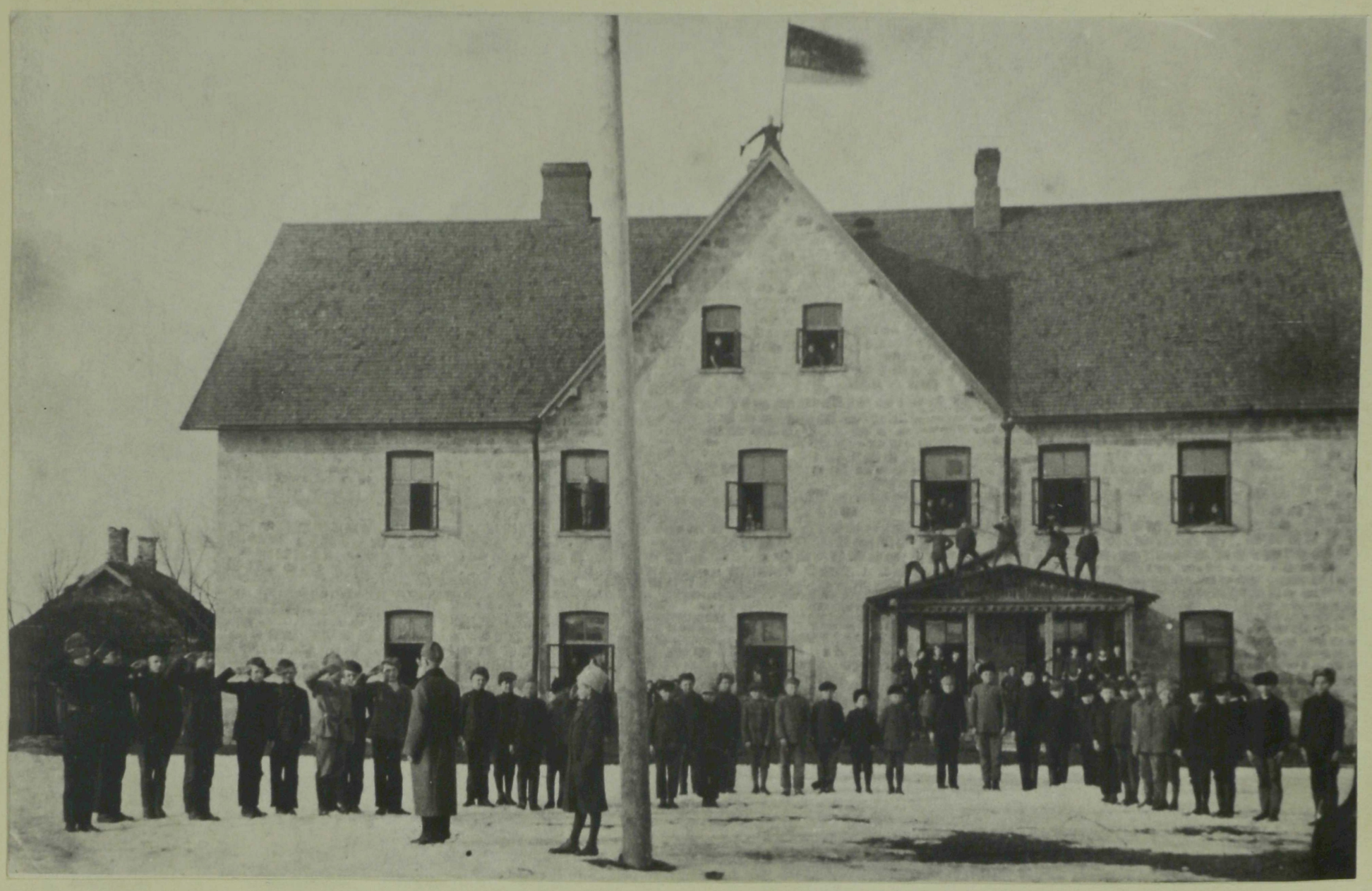
Püss (5 a.) ja Linda Rünkla (6 a.). Helmi Püss omandas Viru-Jaagupis töö kõrval Tartu Ülikoolis õppides matemaatikaõpetaja kutse ning Viru-Jaagupist lahkumise järel oli pikka aega Jõhvi Keskkooli matemaatikaõpetaja.[150] Praegu elab H.Püss pensionärina Rakveres. Õpetaja-pensionär on ka Linda Rünkla.

1934.a. toimunud fašistliku riigipöörde järel aktiviseerusid kodanluse püüded rahvahulkade fašistlikuks - kodanlik-natsionalistlikuks kasvatustööks. Sel eesmärgil püüti ära kasutada ka kooliõpetajaid. Tegeldes kutsetöö kõrval ühiskondliku tööga etendasid paljud õpetajad seltskondlikus elus juhtivat osa. Seda suurt ja rahva silmis lugupeetud jõudu püüdis Pätsi klikivalitsus oma poole võita. Viru-Jaagupi kooli õpetajaskond ei täitnud aga fašistliku kodanluse lootusi. Koolijuhataja V.Raud kuulus küll "Kaitseliitu" ja "Isamaaliitu", kuid muidu seltskondlikus elus nii aktiivne koolijuhataja ei ilmutanud sama neis organisatsioonides. Kaasõpetajate mälestuse järgi ei pooldanud ta neis organisatsioonides valitsevat vaimu. Teised õpetajad väljapool kooli organisatsioonidesse ei kuulunud.

---

150 Kroonika raamat, lk.19 ja Ida Soone suulised andmed.

Foto nr. 3.

Viru-Jaagupi koolimaja 1921. a.

Foto nr. 4.

Viru-Jaagupi Kõrgema Algkooli VII klass ja õpetajad 1921/22. õ.-a. (keskelt paremalt: koolijuhataja V. Kääri, õpetajad A. Jänes, M. Puschtsenko ja M. Posti).

2. Õppe- ja kasvatustöö

Võimuletulekul antud lubadusest viia ellu emakeelne, ilmlik 6-kl. algharidus suutis kodanlus täita ainult esimese - emakeelse kooli.

Ajutise koolivalitsuse 8.jaan.1919.a. ringkirjaga kuulutati usuõpetus vabatahtlikuks õppeaineks.[151] Koolisid ülevalpidavad asutused ei olnud kohustatud usuõpetuse andmise eest hoolt kandma. Kui nad ei soovinud võtta usuõpetuse õpetamise kulusid oma kanda, pidid lapsevanemad, kelle lapsed usuõpetust õppisid, ise tasuma õpetajale. Pastoritelt võeti õigus usuõpetuse õpetamist revideerida.[152] Samas nähti aga ette õpilaste tutvustamist ajalootundides tähtsamate uskude ajalooga.

1920/21. ja järgneval õppeaastal ei olnud Viru-Jaagupi koolis usuõpetust tunnikavas. Seda ainet õpetati ikkagi, kuna kiriku mõju all olevad lastevanemad ei nõudnud usuõpetuse körvaldamist. Tunde andis Viru-Jaagupi koguduse pastor A.Hoffmann, kirikulaulu õpetas köster J.Müllerbeck (1 kord nädalas kogu koolile). Kuigi usuõpetus oli kooli tunnikavast välja heidetud, saatis pastor A.Hoffmann Küti valla koolidele reformeeritud usuõpetuse programmi, arvesse võttes, et ".... rahva enamus soovib, et nende lapsed usuõpetust õpiksid."[153] Rahva enamuselt seda esialgu ei küsitudki, pastor oli niigi kindel oma

151 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.6, lk.4.
152 Samas, lk.13.
153 RAKA, f.4647, nim.1, s.-ü.17, lk.6.

möjus. Alles 1922.aastal arutati lastevanemate koosolekul usuõpetuse õpetamist.[154] Koosolek otsustas ühe lapsevanema vastuseisul usuõpetuse kooli jätta, paigutades tunnid kella 8-9-ni väljaspoole tunniplaani. III ja IV klassis õpetati usuõpetust 2 tundi nädalas, II ja VI klassis 1 tund. Hommikupalvet ei peetud. Köik õpilased õppisid usuõpetust, kuid 1923/24.õppeaasta usuõpetuse ankeedis märgiti, et kolmel juhul õpilased ise seda ei soovinud. Lastevanemad ei vaielnud pika aja jooksul kujunenud kiriku möju töttu selle aine õpetamise vastu, kuid õpilaste hulgas levis vastupidiseid meeleolusid. Kui selgus, et aine on vabatahtlik, lahkusid mönikord õpilased usuõpetuse tundidest.[155]

Kuid üsna varsti muutus valitseva klassi suhtumine usuõpetuse õpetamisse, eriti pärast 1924.a. 1.detsembri relvastatud ülestöusu. 1924.a. tuli haridusministeeriumilt kiri koolijuhatajaile, milles usuõpetuse osale vaadati hoopis teisiti. Rõhutati, et usuõpetust tuleb koolides niisama vääriliselt käsitada nagu teisigi õppeaineid. Igas koolis, kus usuõpetus kavas on, tuleb läbi viia hommikupalve ja võimalikult iga päev.[156]

Viru-Jaagupi koolis oli usuõpetus juba 1923/24. õppeaastal tunnikavas mitte enam esimene ega viimane tund, vaid vahepealne. Sellega peaaegu körvaldati sel-

154 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.3, lk.1.
155 Rudolf Klammeri suulised andmed.
156 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.11, lk.8.

le aine õppimise vabatahtlikkus. Kui kirikuõpetaja A.Hoffmann 1920.aastate lõpus loobus usuõpetuse tundidest koolis (põhjendades seda muide õpilaste jumalakartmatuse ja ulakustega tundides), hakkasid usuõpetust õpetama kooliõpetajad, kes suhtusid selle aine õpetamisse hoopis leigemalt.

Uue ainena ilmus tunniplaani kodanikuteadus, mille õpetamisele pöörati erilist tähelepanu. VI klassis õpetati seda ainet 1 tund nädalas.

Vabatahtlikuks aineks kuulutati algkoolis ka võõrkeeled. Kui esialgu Viru-Jaagupi koolis õpetati nii saksa kui ka vene keelt, siis 1923/24.õppeaastal jäeti vene keel tunniplaanist välja.[157] Võõrkeelena õpetati V ja VI klassis saksa keelt. Lapsevanemad soovisid ka inglise keelt, kuid õpetaja puudusel jäeti see ära. Selle asemel suurendati 1925/26.õppeaastal saksa keele tundide arvu.[258]

Õpperaamatutena olid 1919/20.õppeaastal koolis kasutusel köigis kolmes klassis Kampmanni lugemikud, Eineri grammatika, Bülovi ülesannete kogud, Mikkelsaare geomeetria, Sitska "Aeglugu" jt. Koolil oli puudus vene keele ja saksa keele õpikutest. Esialgu kuulutas kodanlik valitsus, et köik kitsendused õpperaamatute tarvitusele võtmiseks on kaotatud,[159] üsna varsti aga teatati, et õpikutena võib kasutada ainult soovitatud raamatuid.[160]

157 ORKA, f.1108, nim.3, s.-ü.150, lk.11.
158 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.13, lk.27.
159 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.6, lk.5.
160 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.8, lk.25.

1920/21.õppeaasta töötulemuste põhjal liigitati Viru-Jaagupi kool nõrgapoolsete hulka.[161] Nähtavasti oli määravaks koolis valitsev nõrk kord, kuna õpilaste edasijõudmine oli sel aastal paremaid kogu ajajärgul (vt. lisa nr.3). Samal ajal ei jäänud koolinõunik M.Meos rahule õpilaste teadmistega eesti ja vene keeles, koduloos ja ajaloos.[162] Õpilaste teadmised matemaatikas ja loodusloos leiti olevat rahuldavad. 4-häälelisi laule laulsid õpilased kaunis puhtalt (õpet.V.Käär).[163]

Raskeks aastaks Viru-Jaagupi koolis oli järgmine - 1921/22.õppeaasta. Suurenesid korratused koolijuhataja V.Kääri töölt puudumise pärast. 1922/23.õppeaastal seisis koolitöö üle kolme nädala leetrite, sarlakite ja tüüfuse tagajärjel. Õpetajad jätkasid tihti vanade, mehhaanilise tuupimise ja raamatulike meetodite rakendamist. Virumaa koolinõuniku 1922/23.õppeaasta aruannetest loeme, et emakeeles valitses mehhaaniline lugemine. Matemaatika ülesannete lahendamise viis oli puudulik, tekstülesannete lahendamisele pandi vähe rõhku. Oli juhtumeid, kus õpetaja ise lihtsast ülesandest jagu ei saanud.[164]

1920.aastatel hakkasid levima kooliõpetajate,eriti algkooliõpetajate hulgas kooliuuenduslikud ideed, mille propageerijaks ja eestvõitlejaks oli Võru seminar oma juhataja Johannes Käisiga.[165] Selle suuna metoodiliseks

---

161 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.951, lk.3.
162 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.946, lk.51 ja s.-ü.951, lk.80
163 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.947, lk.66.
164 "Päevaleht", 26.XI 1923.a.
165 H.Palamets, Kooliuuenduslikust suunast kodanliku Eesti ajalooalases metoodilises mõttes, "Nõukogude Kool", nr.6, 1961.a., lk.473.

jooneks oli töökooli põhimöte. Ka Viru-Jaagupi koolis leidsid kooliuuenduslikud ideed kölapinda. Eestvedajaks oli siin koolinõunik M.Meos. Töökooli põhimötte rakendamine eeldas vajaliku hulga öppevahendite olemasolu. Nende puudumise üle kurtsid sageli Viru-Jaagupi öpetajad. 1923.a. nõuti igalt öpetajalt töökava, milles oleks: 1) öppematerjali jaotus, 2) märkused käsitamisviiside kohta, 3) öppevahendite nimestik, 4) öpilaste iseseisvate tööde nimestik.[166] Töökavad arutati läbi öpetajate nõukogus. Võimaluste kohaselt püüti rakendada töökooli põhimötteid öpilaste aktiivsest isetegevusest teadmiste omandamisel. Loodusteaduses pandi röhku elava looduse käsitamisele, püüdes võimaluse korral rakendada vaatlusi, katseid ja iseseisvat tööd. Otsustati suvel koguda kollektsioone, koostada herbaariume. Eesti keeles pöörati peamist tähelepanu öigekeelsusele, koduloo tundidesse võeti plaanistamine, keeltes otsustati korraldada tegelikke könehar-jutusi.[167] Need olid progressiivsed uuendused, milles aga mönikord ei puudunud liialdused. Uue öpetamisviisi propageerimiseks korraldas M.Meos näidistunde. Küti ja Roela valla öpetajaile toimusid need tihti Viru-Jaagupis. Siin andsid näidistunde ka teiste koolide öpetajad. Öpetajatel oli teada, et M.Meos nõuab tunnilt elavust, näitlikkust. Püüded koolinõuniku rahulolu ära teenida töid kaasa koomilisigi juhtumeid. Nii kaotas Voore öpetaja A.Alaküla

---

166 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.11, lk.7.
167 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.2, lk.38.

teel koolimajja koduloo näidistundi kaasavõetud kassi, keda seejärel püüdis terve koolipere.[168] Koosolekuil, mis järgnesid näidistundidele, arutati viimaste kordaminekut, M.Meos analüüsis koolides korraldatud testide tulemusi jm. Teste korraldas koolinõunik peaaegu igal aastal ja väga mitmetes ainetes, isegi joonistamises. Ka koolijuhatajail oli kohustus jälgida õpetajate tunde. Peale selle oli säärane õigus hoolekogu liikmetel. Seda aga peaaegu ei kasutatud.

Õppeedukus kogu vaadeldava ajajärgu kohta oli madal. Praegusaja levinud möödupuu - protsendi - väljaarvutamine oli võimalik aastate 1919 - 1929 kohta. Õpilaste teadmiste taset vastavate andmete puudusel pole võimalik jälgida. Nimetatud aastail ei ületa õppeedukuse protsent palju 80-et (vt.lisa nr.3). Seejuures peeti sellist olukorda nähtavasti normaalseks. 1923 - 1929.aastani koolis töötanud J.Kippar meenutab, et õppeedukusega oli köik korras.[169] Arvatavasti ei pööratud sel ajal erilist tähelepanu asjaolule, et kuni 25% õpilastest edasi ei jõudnud. Seejuures oli õpilaste koolist väljalangevus suur. Avalikkude algkoolide 1920.a. seaduse järgi pidi koolikohustus kestma 7-16 eluaastani või algkooli kursuse lõpetamiseni. Tegelikult lükati seaduses ettenähtud 6-kl. koolikohustuse elluviimine edasi kuni 1930.aastani. Seni kestis 4-kl. koo-

---

168 Julius Kippari suulised andmed.
169 Samas.

likohustus 8-15.eluaastani. Selle töttu jäid mitteedasijõudjad vanemates klassides tihti lihtsalt koolist ära. Kuid ka 4-kl. koolikohustust sageli ei täidetud vanemate vaesuse töttu. Seda oli sunnitud tunnistama ka kodanliku riigi haridusminister L.Johanson, kes ütles 1929.a.: "... köigil neil aastail on olnud lapsi, kellel vanemate vaesuse pärast pole olnud võimalust käia algkooliski."[170]

Raskete majanduslike tingimuste töttu kasutati ka Viru-Jaagupi ümbruskonnas lapsi massiliselt karjastena ja pöllutöölistena. Tulles vastu kulakutele, korraldati öppetöö algus ja löpp maakoolides linnakoolidest erinevalt. 1919.a. lubati koolitöö algus lükata 15.septembrile või ka 1.oktoobrile. Järgmistel aastatel jäigi öppetöö alguseks 1.oktoober, 1930.aastate keskpaigast möni päev varem. Öppetöö löppes mai viimastel või juuni esimestel päevadel. I klass kutsuti 1933.aastast alates varem kooli - 11-18.septembri paiku. Vaatamata öppetöö hilisele alguse-le puudus esimesel kuul massiliselt öpilasi. Nii puudus 1922/23.öppeaasta esimesel kuul veel 17 öpilast, 1923/24. öppeaastal 15 öpilast.[171] Mitmed nende hulgast puudusid vaesuse pärast, paljud pöllutööde ja koduste olude pärast. 1936/37.öppeaastal ei olnud veel 15.oktoobril kooli ilmunud 16 öpilast.[172] Need puudujad olid enamikus kehvtalurahva või käsitööliste lapsed, kelle vanemad jätsid nad

---

170 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.17, lk.59.
171 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.7 ja lk.12.
172 ORKa, f.1108, nim.4, s.-ü.1401, lk.56.

koolist ära häda sunnil.

Arvestus mönede aastate kohta, millest on andmed, näitab, et väljalangevus koolist oli suur. 1922/23.õppeaasta kevadel ei lõpetanud klassi 30 õpilast.[173] Pärast järelkatsete sooritamist jäi kordama 21 õpilast, kuid järgmisel, 1923/24.õppeaastal oli klassikursuse kordajaid koolis vaid 13. Järelikult oli välja langenud (võib olla möned ka lahkunud) 8 õpilast. Töenäoliselt oli väljalangevust ka teistel aastatel. Nii jäi 1933/34.õppeaastal klass lõpetamata 31 õpilasel, järgmisel aastal oli aga kordajaid vaid 19.[174]

Kuna koolikohustus oli 4-klassiline, ei pööratud väljalangevusele erilist tähelepanu. Selles suhtes ei toonud palju muutust ka 1930.aasta, kui kehtestati 6-kl.koolikohustus. Vaesemale rahvale ei olnud selle täitmine millegagi tagatud. 1934.a. reaktsioonilise koolireformiga alandati koolikohustust algkoolikursuse omandamisel 16-lt eluaastalt 14-le aastale. Kordamajäänud õpilased - ja neid oli Viru-Jaagupi koolis palju - võisid lihtsalt koolist ära jääda. Vaatamata 1929.a. haridusminister L.Juhansoni poolt väljakuulutatud suurejoonelisele programmile - "Eesti on töörahva riik ja peab püüdma üheöigusluse poole ka hariduse alal" [175] - ei täidetud tegelikult 6-kl.koolikohustust.

---

173 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.8.
174 ORKA, f.1108, nim.4, s.-ü.1371, lk.56.
175 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.17, lk.59.

Kuigi madalast õppeedukusest koolis erilist numbrit ei tehtud, möistsid õpetajad olukorra tösidust ja püüdsid rakendada ka abinöusid õppetöö parandamiseks. Peale eespoolmainitu - õppetundide kvaliteedi parandamise - kasutati ka lastevanemate abi. 1923.a. saadeti teated lastevanemaile, kelle lapsed nörgalt edasi jöudsid vöi halvasti käitusid. Neid oli kooli 140-st öpilasest umbes 50. Peamiselt esinesid puudulikud hinded eesti keeles, matemaatikas ja vöörkeeles. 1923.a. määrati köigile klassidele klassijuhatajad, kes valvasid oma klassi öpilaste korraliku kooliskäimise, käitumise ja edasijöudmise üle. Nöuti, et koolijuhatajad oma kasvandikke hästi tundma öpiksid.[176] 1925/26.öppeaasta 1.jaanuarist kavatsesid öpetajad korraldada järelkooli igal laupäeval 5 tunniga V klassi öpilastele. Sel ajal taheti korrata IV klassi kursust, mille mitmest koolist tulnud öpilased olid nörgalt omandanud. Järelkooliks aga haridusosakonnalt luba ei saadud.

Öpilaste ergutamiseks praktiseeriti öppeaasta kestel hästi edasijöudnud ja hea käitumisega öpilaste järgmisse klassi viimist. Öpilaste edasijöudmist arutati pedagoogilise nöukogu koosolekutel, püüdes leida ühiselt teid olukorra parandamiseks.

Distsipliiniga koolis erilisi raskusi ei olnud.

---

176 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.11, lk.6.
177 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.2, lk.11.

Ainult 1920.aastate alguses oli kord halb. 1922.a. nõudsid lapsevanemad distsipliini tugevdamist. Järgmisel aastal heideti koolist varguse pärast välja 2 õpilast, käitumine alandati 6 õpilasel.[177] 1925.a. hakati lõputunnistustel hindama elukombeid sõnadega "head", "rahuldavad" või "halvad". Hiljem, kui õpetajate kaader jäi püsivamaks, oli kord võrdlemisi hea. Koolijuhataja V.Raud oli autoriteetne mees, kes suutis koolis kindlustada tugeva korra. Muidugi aitasid selleks kaasa head suhted lastevanematega ja nendepoolne abi.

Õppeedukuse kohta 1930.aastatel ei ole täpseid andmeid, välja arvatud paar aastat - 1933 - 1935.aastani (vt.lisa nr.3). Neil aastail oli olukord umbes sama, mis eelneval aastakümnel. VI klassi õpilaste edasijõudmine oli tunduvalt parem. Nähtavasti tehti "puhastus" juba nooremates klassides.

Õppeedukuse madal tase on olnud aastate kestel ja koolijuhatajagi luges olukorda "normaalseks", "rahuldavaks" või "keskmiseks".[178]

---

178 Kroonika raamat, lk.12-18.

3. Klassi- ja kooliväline töö

Võimuletulnud kodanlus süvendas koolis kodanlik-natsionalistlike vaadete propageerimist, samal ajal rääkides silmakirjalikult kooli "apoliitilisusest". 1921.a. selgitas haridusminister Bauer õpetajaile, et "... ka poliitiliste parteide taimelavaks ei tohi kool olla. Ülesanne on kasvatada pölve, kes möistaks lugu pidada iseenesest ja oma rahvusest ..."[179] Tegelikult tähendas kooli apoliitilisus ainult kodanlusele ohtlike organisatsioonide sulgemist ja kodanlusevastaste ideede levitamise keelamist.

Viru-Jaagupi koolis ei olnud 1920.a. mingisuguseid organisatsioone.[180] Kuid haridusministeerium tundis muret koolinoorsoo liikumises ettetulnud "ajapahede" üle ning koolidele tehti korraldus noorsugu "... tema arenemiskäigu tähtsamail silmapilkudel mitte üksi jätta".Koolijuhatajate tähelepanu juhiti sellele, et õpilasorganisatsioonid peavad töötama õpetajate järelvalve all.[181]

1922/23.õppeaastal asutati Viru-Jaagupi koolis Noorte Punase Risti osakond, kuhu kuulus 95 liiget.[182] Nimetatud osakonna liikmed täitsid Noorte Punase Risti saadetud kehalise kasvatuse reegleid ja korraldasid karskuskirjanduslikke lugemisöhtuid udupiltidega. Öpilased panid korjanduse teel kokku 2864 marka, mille eest osteti ühele

179 RAKA, f.4647, nim.1,s.-ü.17, lk.84.
180 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.6, lk.68.
181 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.7, lk.2.
182 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.16.

vaesele õpilasele villane ülikond. Organisatsiooni juhatus, kuhu kuulusid VI klassi õpilased, oli õpetajatele abiks korra ja viisakuse järelvalvel teiste õpilaste hulgas.[183] Järgnevail aastail ei ilmutanud Noorte Punase Risti osakond eriti aktiivset tegevust. Liikmete arv 1930.aastail oli märksa väiksem - 30 - 35 osavõtjat.[184]

1925.aastal asutati koolis õpilaste karskusring, mis kandis nimetust "Lootusring".[185] Korraldati karskussisulisi õhtuid, oli kavas edendada sporti. 1926/27.õppeaastal oli ringil 56 liiget. Anti välja oma ajakirja "Söudja", mis sisaldas peamiselt karskussisulisi ja ilukirjanduslikke palasid, kuid ei puudunud ka õpilaste juures asetleidnud varjukülgede paljastused.[186] Eesti Karskusliidu instruktorid korraldasid sageli koolimajas köneõhtuid, millest võtsid osa õpilased, lastevanemad ja ümbruskonna rahvas. Neil õhtutel ei piirdunud korraldajad ainult karskusküsimuste käsitamisega. Köneldi ka haridustööst ja "rahva kõlbelisest tervenemisest".[187]

Kuigi juba 1922.a. soovitati koolides asutada skautide ja noorseppade organisatsioone, ei olnud neid Viru-Jaagupis kuni 1934.aastani. Pärast 1934.a. fašistlikku riigipööret reorganiseeriti noorsoo organisatsioonid selleks, et juhtida nende tegevust "riiklikus vaimus". Noorkotkaste, kodutütarde, skautide jt. organisatsioonidele

183 Kroonika raamat, lk.4.
184 Samas, lk.14 ja lk.15.
185 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.12, lk.101.
186 Kroonika raamat, lk.8.
187 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.17, lk.46 ja 62, s.-ü. 18, lk.9 ja 66.

anti ikka enam militaristlik vorm ja sisu. Otse sundkorras hakati koolide juurde looma mitmesuguseid noorkotkaste organisatsioone.[188]

1934/35.õppeaastal asutati ka Viru-Jaagupi koolis rühm "Noored Kotkad" 8 poisiga. Kaitseliidu algatusel ellukutsutud organisatsiooni "Noored Kotkad" eesmärgiks oli "isamaalise vaimu" ja "isamaa eest valmisoleku" kasvatamine. 1935 - 1940.a. oli rühma liikmete arv koolis 20 - 30 piires.[189] 1937/38.õppeaastal loodi ka kodutütarde rühm 12 osavõtjaga. Organisatsioone toetati valitsuse poolt. Nii andis haridusosakond koolile raha ajakirjade "Eesti Skaut", "Kotkas", kodutütarde ja noorkotka käsiraamatute ostmiseks.

Suurt populaarsust ja autoriteeti need organisatsioonid koolis ei võitnud.

Õpilaste koolipeod isetegevusettekannetega olid Viru-Jaagupi koolis traditsioonilised. 1922.a. määrati maakonna haridusnõukogu otsusega, et kool võib pidada kõige rohkem 2 pidu aastas.[190] Need lubatud 2 pidu peeti Viru-Jaagupi koolis enamasti igal aastal ära. Need olid vajalikud sissetulekute saamiseks õppevahendite ostmiseks, raamatukogu täiendamiseks ja lõpuklasside ekskursioonideks. Teiseks pidasid õpetajad õpilastele kunstilise isetegevuse ettekannete õpetamist enesestmõistetavaks kui

---

188 Ö.Elango, Koolireformist kodanlikus Eestis, "Nõukogude Kool" nr.11, 1959.a., lk.810.
189 Kroonika raamat, lk.18-20.
190 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.8, lk.5.

head ja asendamatut kasvatusvahendit. Harilikult oli õpetajate vahel jaotatud, mida keegi õpetab. Koolijuhatajad - V.Käär, V.Labo ja V.Raud - õpetasid koori- ja soololaule. I.Soone erialaks olid võimlemisettekanded ja tantsud. Eesti keele õpetaja J.Kippar õpetas näidendeid ja deklamatsioone jne. Hiljem "spetsialiseerus" näidenditele I.Soone, kasvades sel alal Viru-Jaagupis ületamatuks kuni tänapäevani. Saadud rahaga korraldati lõpuklassi õpilastele ekskursioone Peipsi äärde ja Tartu, Tallinna, Narva ja Narva-Jõesuhu, Kiviõli ja Kohtla-Järve põlevkivikaevandustesse. Koolipeod õnnestusid tavaliselt hästi ja olid oodatud sündmuseks lastevanemaile ning ümbruskonna rahvale. J.Kippar eesti keele õpetajana korraldas progressiivsete kirjanike tähtpäevade tähistamist. Nii tähistati 1923.a. J.Liivi 10.surma-aastapäeva, 1926.a. A.Kitzbergi 70.sünnipäeva jt.[191]

25.septembril 1932.a. tähistati pidulikult kooli 25. aastapäeva ühes Noorsoo Kasvatuse Seltsiga ja kohaliku laulukooriga. Koolimaja oli ehitud seest ja väljast vanikutega. Kokku oli tulnud hulgaliselt endisi õpilasi, õpetajaid ja ümbruskonna rahvast. Tervitussõnu ütlesid esimene koolijuhataja J.Kaljuvee (Kalkun), koolinõunik M.Meos, endine koolijuhataja H.Turp jt.

Viru-Jaagupi isetegevuslased võtsid osa ülevirumaa-

---

191 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.10, lk.37.

listest laste laulu- ja võimlemispidudest Rakveres.[192] I.Soone ettevalmistatud võimlemisettekanded ja V.Raua juhatatud laulud olid alati heal kunstilisel tasemel.

Kooliõpetajad ei jäänud kõrvalevaatajateks kohalikus seltskonnaelus ka pärast seda, kui neilt seda otse ei nõutud. Endise Noorsoo Kasvatuse Seltsi asemel jäi kaudseks nõudjaks Viru-Jaagupi rahvas kujunenud harjumus näha kooliõpetajas seltskonnaelu eestvedajat. Koolijuhatajad juhtisid kohalikku laulukoori, V.Raud 25 aastat. Näitemängust võtsid osa peaaegu kõik õpetajad. J.Kippar mäletab, et on mänginud kaasa A.Kitzbergi "Neetud talus", Hansen-Kruubergi "Ristitegijas" ja teistes näidendites. Eestvedajad ei tarvitsenudki olla alati õpetajad. Viru-Jaagupis oli kujunenud aastate jooksul aktiivsete isetegevuslaste rühm. Küll aga oodati õpetajailt alati kaasalöömist ja selles ei petnud tolleaegsed õpetajad kohaliku rahva lootusi.

Niisuguste sidemete tõttu oli õpetajate vahekord lastevanematega hea. Kui 1920.aastatel esines mõnikord arusaamatusi kooli ja kodu vahel,[193] siis 1930.aastatel ei olnud neid märgata. Õpetajad olid siis kaua aega paigal, lastevanemaile tuntud. Lastevanemad toetasid kooli, kui neilt seda nõuti.[194] Kooli ja kodu vahelisi suhteid korraldas hoolekogu, kuhu kuulusid peale Noorsoo Kasva-

---

192 Kroonika raamat, lk.7.
193 ORKA, f.4232, nim.23, s.-ü.11, lk.13 ja Kroonika raamat, lk.10.
194 Kroonika raamat, lk.8.

tuse Seltsi ja õpetajate ka lastevanemate esindajad. Lastevanemate üldkoosolekuid peeti harva. Hoolekogu tegeles peamiselt majanduslike küsimustega, nagu toetuse jagamine kehvemaile õpilastele, pidude korraldamine, remont jne.

Üldiselt oli õpilasorganisatsioone vaadeldaval ajajärgul vähe. Isetegevusringid puudusid, kuid isetegevusettekandeid õpiti vördlemisi palju. Muidugi ei saanud siis köik õpilased sellest haaratud. Õpetajaid oli koolis vähe ja neil oli raske köigi õpilastega tegelda. Nii ei täitnud Viru-Jaagupi kooli õpetajad reaktsioonilise kodanluse 1934.a. püstitatud loosungit "Rohkem kasvatust, vähem õpetust!", mis tegelikult tähendas õpetuse sisu alahindamist.

Foto nr. 5.

Viru-Jaagupi Kõrgema Algkooli õpetajad ja õpilased 1925/26. õ.-a. (õpetajad esireas vasakult: J. Kippar, koolijuhataja O. Labo ja I. Soone).

Foto nr. 6.

Viru-Jaagupi 6-kl. Algkooli VI klass ja õpetajad 1930/31. õ.-a. (esireas vasakult: H. Vasmann, I. Soone ja koolijuhataja O. Kaul).

III p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI KOOL AASTAIL 1940 - 1957

1. Üldised andmed kooli arengust

a) Materiaalne baas

Pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis 1940.a. juulis asuti aktiivselt rajama uut, nõukogude kooli. 1940.a. juunis moodustatud rahvavalitsuse haridusprogrammi hakkasid ellu viima progressiivsed haritlased eesotsas haridusminister kirjanik Johannes Semperiga.

Nõukogude võim kehtestas ühtluskooli mitte ainult selle vormilises, vaid ka sisulises tähenduses, st. hariduse kättesaadavust ei garanteerinud mitte ainult demokraatlik koolisüsteem, vaid ka laialdane stipendiumide ja toetuste andmine töötava rahva lastele. Üldise kohustusliku algihariduse kestust pikendati 7 klassile. Suurendati koolide ja klassikomplektide arvu, eriti maal. Mitmes paigas asuti uute koolimajade ehitamisele.[195]

1940.a. 16.septembril alustas tööd ka Viru-Jaagupi Mittetäielik Keskkool. Väliselt jäi koolis palju endi-

---

195 "Punane Virumaa" nr.66, 12.VI 1941.a.

seks, endine oli koolimaja, endised olid õpetajadki. Kuid kogu õppe- ja kasvatustöö eesmärgid, mis seati kooli ette, olid sootuks muutunud. Koolimajja sisenemisel tervitas saabujaid loosung "Uus, parem ilm on meie püüd". Jalutusruumi seinad olid dekoreeritud Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini piltidega.[196]

1941.a. suvel katkestas nõukogude kooli rajamise Eestis fašistliku Saksamaa reeturlik kallaletung Nõukogude Liidule. Varsti pärast Suure Isamaasõja algust algasid ka fašistliku okupatsiooni rasked aastad Eestis. Eesti rahva suhtes olid fašistidel valmis plaanid: lojaalsed elemendid germaniseerida ja vastupanu avaldajad füüsiliselt hävitada.[197] Selle plaani teostamiseks võeti ette õppeplaanide kärpimine, eesrindlike õpetajate õppetöölt kõrvaldamine,ühtluskooli löhkumine ja saksa keelele koolis erilise koha määramine. Kõike plaanitsetut ei jõudnud fašistid aga ellu viia. Esmajoones oli "maailmavallutajatel" tegemist käimasoleva sõjaga ning koolitöö juhtimine jäi suures osas hooletusse.

Enamik koolihooneid võeti 1941/42.õppeaastal kasarmuteks ja laoruumideks, neist visati halastamatult välja koolimööbel ja õppetarbed.[198] Ka Viru-Jaagupi koolimaja kasutati okupatsiooniaastatel fašistliku sõjaväe tarbeks.

---

196 Kroonika raamat, lk.21.
197 E.Tomasson, Kilde Eesti koolide ja õpetajate olukorrast fašistide poolt okupeeritud Eestis (1941-1944), "Nõukogude Kool" nr.1[illegible], 1966.a., lk.66.
198 Samas.

Õppetöö algas 1941/42.õppeaastal hilja - alles 1.novembril, lõppes aga juba 16.mail, V ja V klassis isegi 9.mail.[199] Ka järgmine õppeaasta oli tavalisest märksa lühem - 12.oktoobrist kuni 8.maini.[200] 1943/44.õppeaasta kestis vaid 4 kuud. Selle õppeaasta kevadtalvel veebruaris 1944 asusid koolimajja fašistliku armee väeosad, kes esialgu võtsid enda alla osa ruume. Koolitöö katkes. Varsti paigutati aga koolimajja sõjaväestaap.Nüüd pidi majast lahkuma ka II korrusel elav õpetaja I.Soone. Õpetaja I.Soone määrati koolijuhataja kohusetäitjaks Arukülа algkooli. Selle kooli endine juhataja oli fašistide usalduse kaotanud.

Kooli õnneks oli see, et majas asus ainult staap. Seetõttu ei saanud koolimaja märkimisväärselt kannatada. Muidugi vajasid ruumid pärast fašistlike okupatsioonivägede väljakihutamist hädasti sanitaarremonti. 1944.a. sügisel koolitöö eel tehtigi seda võimaluste piires. Valgendati ka klassiruum, mille seinad olid kaetud koolimajja sobimatute joonistega.

Materjalide ja tööjõu puudusel ei tehtud sõjajärgsel perioodil mitmel aastal majas sanitaarremonti. Oli ju vabariigis suur hulk koolimaju hävinud, 275 koolihoonet kõlbmatuks muutunud, 315 koolimaja osaliselt purustatud, 435 koolihoonet vajasid põhjalikku remonti.[201] Nii olid

---

199 Kroonika raamat, lk.21.
200 Samas, lk.22.
201 E.Tomasson, Kilde Eesti koolide ja õpetajate olukorrast fašistide poolt okupeeritud Eestis (1941-1944), "Nõukogude Kool" nr.1[illegible], 1966.a., lk.60.

paljud koolid Viru-Jaagupi koolist tunduvalt halvemas olukorras ja valitsuse peatähelepanu oli suunatud neile.

Ajavahemikus 1940-1957.aastani koolimajas ulatuslikumaid ümberehitusi ei olnud. Remonttöödest olid suuremad: 1951.aastal uue pilpakatuse ehitamine ja koolimaja välisseinte valgendamine ning 1954.a. uute ahjude tegemine.

1950.a. andis külanõukogu kooli kasutada Viru-Jaagupi koguduse endise leerimaja. Esialgu elasid siin 3 õpetajat. 1950-1953.aastani, kui koolis oli 7 klassikomplekti, asusid selle maja alumisel korrusel 2 klassiruumi koos õpetajate toaga.

Kommunistliku partei XIX kongress seadis õpetajate ja haridusorganite ette koolitöö polütehniseerimise nõude. Viru-Jaagupi koolil aed puudus. Veel 1950.aastal oli õpilaste jaoks ainult 10-15 m^2 suurune maalapp. Õppe-katseaeda hakati rajama alles 4 aasta pärast.

Endiselt puudus koolil spordiväljak. 1954.a. ehitati kooli uue direktori V.Taremaa initsiatiivil, kes oli ühtlasi kehalise kasvatuse õpetaja, võimlemislinnake. Külanõukogult saadi juurde maad ning varsti valmisid ringrada ja 100 m jooksurada.

Internaat asus kuni 1957.aastani endiselt koolimajas. 1951.a. palgati internaadile kokk. Pikemat aega - 1951.a. - 1959.a. oli sellel kohal Adeele Timur, kes oli väga kohusetruu ja tubli oma töökohal.

Fašistliku okupatsiooni ajal elasid internaadis vaid üksikud õpilased. Õpilased ei jäänud internaati, sest ruumid olid külmad ja pimedad. Ka esimestel sõjajärgsetel aastatel kasutas internaati vähe õpilasi. Tunduvalt suurenes nende arv 1950.aastate alguses, kui endised 6-kl. koolid Pajustis ja Arukülas muudeti 4-klassilisteks. Nii elas 1953.a. internaadis juba 24 õpilast.[202] Esialgu ei jätkunud köigile lastele varustust. Kuigi 1951.aastast hakati valmistama ühissööki, esines selles suuri korratusi. Süüdi oli siin kooli direktor E.Laud, kes ei organiseerinud toiduainete kohaletoomist lastevanemate poolt. Osa õpilasi hakkas saama tasuta toitu. 1953.a. oli neid internaadis 9 õpilast, 1954.a. 14. Järgnevatel aastatel köikus riiklikul eelarvel toitlustatavate laste arv 10 piires.

Nõukogude organid hakkasid võimaluse piires toetama kehvemaid õpilasi riietuse, jalanõude ja õppetarvetega. Rasketel sõjajärgsetel aastatel olid need võimalused väikesed - toetust said esialgu vähesed õpilased.

Kommunistliku kasvatustöö edukaks teostamiseks vajas uus kool head õppevahendite baasi. 1940.a. olid nõukogude koolil kasutada endise kodanliku algkooli tarvis muretsetud õppevahendid. Paljud neist ei sobinudki uude kooli, pealegi oli õppevahendeid väga vähe. Õppevahendite osas

---

202 Viru-Jaagupi Keskkooli Arhiiv, nim.1, s.-ü.1, 1k.12, (edaspidi Viru-Jaagupi KA).

ei paranenud palju olukord esimese 5 a. jooksul pärast söda. 1949.a. muretseti juba juurde võimlemisriistu: röö-baspuud, võimlemiskang ja -kits, trapets ning mõned matid. Kooli inspekteerimisel 1953.a. märkisid haridusosakonna inspektorid, et suurim puudus on kooli halb varustatus küttega ja õppevahenditega.[203] Tunduvalt hakkas õppevahendite hulk suurenema alates 1953.a. See oli tingitud osalt eelarve summade suurenemisest, peamiselt aga uue direktori V.Taremaa paremast organiseerimisest. Muretseti juurde spordiinventari, loodi väike suusabaas 7 paari suuskadega, osteti võimlemisdresse ja muud spordivarustust. Kasvas ka teiste ainete õppevahendite hulk.

Pärast NLKP XIX kongressi hakati pöörama suurt tähelepanu koolide töötubade sisustamisele, sest ilma nendeta ei olnud mõeldav polütehnilise õpetuse teostamine. Viru-Jaagupi 7-a. Koolis sisustati 1955/56.õppeaastaks poiste töötuba koolimaja III korrusel sobivate höövelpinkidega senise kahe vana ja suure höövelpingi asemel. 1956.a.jaanuarikuus mainiti õpetajate nõupidamisel kiitvalt Viru-Jaagupi 7-a. Kooli töötuba ja füüsikakabinetti.[204] Siiski oli veel 1957.a. puudus paljudest õppevahenditest.

Suureks probleemiks sõjajärgsetel aastatel oli kooli küttega varustamine. Halveim oli muidugi olukord sõja-aastatel. Fašistliku okupatsiooni ajal takistas valgustuspetrooleumi puudus isegi koolitööd. Õpilased elasid

---

203 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.7, lk.41.
204 "Punane Täht" nr.4, 10.I 1956.a.

internaadis suuremalt jaolt pimedas. Toidutegemisel kasutati valgustuseks sageli põrrutuld.[205] Valgustuse puudusel ei saanud lapsed ka kodus õppida. Petrooleumilampidega tuli koolimajas läbi ajada kuni 1950.aastani. 1944.a. talvel seadsid saksa söjaväelased oma staabi tarvis koolimajja elektrijuhtmestiku. 1950.a. hakkas kool saama voolu Küti MTJ jöujaamast ning nüüd löid koolimajas särama elektrituled. III korrus ja osa klassiruume oli aga ilma elektrita. 1956.a. seati eelarvelistest summadest sisse alaline elektrivalgustus körgepingeliinist. Seegi sisseseade ei ole rahuldav, kuna valgustus ruumides ei ole ka praegu küllaldane.

Häired küttega varustamises olid tihti tingitud Küti valla täitevkomitee puudulikust organiseerimisest.Nii ei olnud Viru-Jaagupi 7-a. Kool nimetatud pöhjusel 19.augustil 1950.aastal küttega varustatud.[206] Külm kivimaja vajas palju küttepuid - vähemalt 200 ruumimeetrit aastas. 1953.a. talvel töötas kool ajuti isegi kütmata ruumides, internaadi öpilased magasid klassides talvemütside ja kinnastega. Säärase ebanormaalse olukorra pöhjustas direktor E.Laua hooletus: ostetud puid ei veetud kohale. Kütte puudusel pöletati vanu koolipinke ja tara koolikrundi ümbert. Internaadi kokk A.Timur töi toiduaineid kodunt ja laenas külast, et lapsed söömata ei

---

205 Kroonika raamat, lk.22.
206 Rakvere Rajooni Arhiiv, f.418,nim.1,s.-ü.189,lk.42.

jääks.[207] Selline lohakus oli peamiseks põhjuseks, miks E.Laud direktori kohalt vallandati.

Kooli üldine sanitaarne olukord oli halb söja ajal ja esimestel aastatel pärast söda. Sanitaarremondi tegemiseks puudusid võimalused. Põrandaöli ei jätkunud, lapsed käisid kooliruumides saabastes ja tolmu oli palju. Vahetusjalatsite kandmine ei muutunud üldiseks veel 1950.aastailgi, kuid siis olid põrandad värvitud ja neid pesti sagedamini. Enamikul õpilastest olid ka vahetusjalanõud. Ruumide puhtuse eest hoolitsesid 1940.aastate lõpust alates kaks kooliteenijat. Pikemat aega töötasid sellel kohal E.Raud ja O.Hübner. Hoolsa töö eest avaldati O.Hübnerile direktori käskkirjaga korduvalt kiitust. 1953.a. kontrollis kooli Rakvere Rajooni TSN TK Tervishoiuosakonna juhataja. Selgus, et kooli üldine sanitaarne olukord oli hea, ruumid puhtad ja õhutatud.[208]

1940.a. oli koolil kasutada väike, ühes kapis asuv raamatukogu. Õpetaja I.Soone oli selle kogu korrastanud ja laenutas raamatuid lugejakaartide alusel. 1950-1954. aastani laenutas raamatuid õpetaja E.Rosenberg. 1945.a. oli kogus ainult 645 eksemplari[209], 1957.aastaks kasvas raamatukogu aga 1312 eksemplarini.[210] Kirjandushuvilised õpilased olid lugejad ka Viru-Jaagupi külanõukogu raamatukogus.

Nagu eespooltoodust näha, tugevnes Viru-Jaagupi

---

207 Olga Hübneri suulised andmed.
208 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.14, lk.3.
209 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.1, lk.18.
210 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.41, lk.18.

kooli materiaalne baas aastail 1940-1957 tunduvalt. Olulisi muutusi ei toimunud aga selles söja-aastail ega ka esimesel 4-5 aastal pärast söda. See oli tingitud söjajärgse taastamisajajärgu raskustest. Paljud kitsaskohad koolide töös olid tingitud organiseerimisvöimalise kaadri puudumisest nii juhtivais haridus- ja haldusorganeis kui ka koolides endis.

1940.a. löpus ja eriti 1950.aastate alguses toimusid materiaalse baasi osas märgatavad muutused: kasvas öppevahendite hulk, asutati kooli öppe-katseaed, paljud tööd tehti spordiväljaku rajamisel jms. Need olid esimesed eeltööd, millele tugineti Viru-Jaagupi Keskkooli materiaalse baasi rajamisel.

b) Õpilased

Nõukogude kool seadis uued nõuded ka õpilaskonnale. Rõhutati, et õpilased peavad aru saama, et sotsialistlikus riigis ei sokuta onud oma poegi-tütreid soojadele kohtadele. "...Nüüd on ja jääb aluseks vaid isik ise, tema tublidus, võimed ja oskused".[211] Õpilaste tähelepanu juhiti sellele, et õppida tuleb teadlikult, kuna õpitakse endale.

Suurem osa Viru-Jaagupi kooli õpilastest pärines keskmiktaludest (alla 30 ha) ja kehvikutaludest. Nende kõrval ei puudunud ka kulakutalud, millest 1940.a. ja 1944.a. maareformi teostamisel said maad kehvikutest uusmaasaajad. Enamiku õpilaste vanemad astusid 1947.-1949. aastal kolhoosidesse. Väikesed kolhoosid ei suutnud jalgu alla saada. Ka puudus esialgu kaader, kes oleks majandeid oskuslikult juhtinud. Suurt kahju tegi ~~ka~~ üleliigne administreerimine kolhooside tootmisplaanide koostamisel. 1951.a. ühinesid väikesed kolhoosid ühte suuremasse - "Tee Kommunismile" kolhoosi. Halva juhtimise ja ebaõige majandamise tõttu ei paranenud esialgu ka selle majandi olukord. 1950.a. asutati kolhooside abistamiseks Viru-Jaagupisse masina-traktorijaam - Küti MTJ. MTJ tööliste ja teenistujate majanduslik olukord oli tunduvalt parem kolhoosnike omast. 1956.aastal rajati kolhoosi asemele Viru-Jaagupi sovhoos. Selle majandi jõukuse kasvuga paranes ~~ka~~

---

211 "Virumaa Teataja" nr.104, 9.IX 1940.a.

õpilaste kodude majanduslik olukord.

Õpilasi käis Viru-Jaagupi koolis ka lähedalasuvatest jõukatest majanditest Vinni sovhoosist ja Ed.Vilde nimelisest kolhoosist. Osa õpilaste vanemad olid töölised ja teenistujad kauplusest, sidejaoskonnast, külanõukogust, meiereist, teedeosakonnast, jahuveskist ja mujalt. Seega ei olnud õpilaste koosseis sotsiaalselt päritolult ühtne. Erinev oli majanduslik olukord õpilaste kodudes, erinevad olid ka poliitilised tõekspidamised. Nagu eespool öeldud, hakkas olukord tunduvalt paranema ja ühtlustuma alles 1950.aastate keskpaigast.

Viru-Jaagupi õpilaste tavaline koolitee oli 0,5 - 2,5 km. Kõige kaugemalt käisid Vinni (9 km), Pajusti (7 km), Koeravere (6 km) ja Aruküla (7 km) lapsed. Siiski jäid kuni 1950.aastani vähesed neist internaati. See oli tingitud internaadielu ebamugavustest (iseseisev toiduvalmistamine, varustuse viimine kodunt jne.) ja ka majanduslikust olukorrast. Kodus käidi enamasti jalgsi,kuna buss liikus harva ja sedagi ainult Rakvere-Tartu maanteel. Vajadusest tingituna söitsid talvel paljud poisid suuskadega, mis ühelt poolt mõjus küll hästi nende kehalisele arengule ja tervisele, kuid teinekord, halbade ilmade puhul, väsitas liiga või takistas koolitulekut.

Aastatel 1950-1957 köikus Viru-Jaagupi kooli õpilaste arv 100 - 130 piires (vt.lisa nr. 4). Seejuures on andmed 1940 - 1945.aastani ebatäpsed, kuna õpilasraama-

tus puuduvad enne 1938.a. kooli astunud õpilased. 1946-1950.aastani puuduvad andmed hoopis. Võib arvata, et õpilaste arv suurenes tunduvalt 1950.a., sest siis avati koolis 7 klassikomplekti.

c) Kooli pedagoogiline kollektiiv

Kui eesti töörahvas 1940.a. Eestimaa Kommunistliku Partei juhtimisel teostas sotsialistliku revolutsiooni, liitusid sellega progressiivsed õpetajad. Nõukogude võim teostas selle, mille eest eesrindlikud koolitegelased olid aastakümnete vältel võidelnud. Eesti õpetajaskonna enamus asus nõukogude võimu poolele ning rakendas oma teadmised ja oskused uue kooli ülesehitamisele.

Ka Virumaa koolide õpetajaid kutsuti enne uue õppeaasta algust laiendama oma silmaringi, et tutvuda sotsialistliku riigi põhialustega ja süsteemiga. Avaldati lootust, et õpetajaskond, kes on alati soojasüdameliselt suhtunud sotsiaalse õigluse põhimõttesse, suudab oma kõrge intelligentsi ja laialdase silmaringi juures kõik raskused ületada.[212]

See aga ei tähendanud, et õpetajate üleminek uue ühiskondliku korra teenistusse oleks toimunud kergelt. Õpetajate ümberkasvatamiseks ja -kasvamiseks oli vaja köigepealt aega.

1940.aastal töötas Viru-Jaagupi koolis 3 klassikomplektiga 3 õpetajat. Koolijuhataja oli V.Raud, õpetajad

---

212 "Virumaa Teataja" nr.104, 9.IX 1940.a.

I.Soone ja L.Rünkla. Köik nad olid staažikad pedagoogid. Nende õpetajate auks peab ütlema, et nad asusid kohusetruult uute ülesannete täitmisele, kuigi kodanlikus koolis pikki aastaid töötanud õpetajail ei olnud kerge täiel määral möista uue kooli ülesandeid. 1941.a., kui algas fašistlik okupatsioon, lahkus L.Rünkla Viru-Jaagupist ja läks elama oma abikaasa juurde Tallinna lähedale. Tema asemele tuli Rakvere seminari lõpetanud Elfriede Raudsepp, kes varem oli õpetajaks Ambla algkoolis. E.Raudsepa abikaasa, Ambla koolijuhataja J.Raudsepp oli arreteeritud fašistide poolt küi nõukogude valitsuse toetaja ning saadetud koonduslaagrisse, kus ta hukkus. E.Raudsepp aga, et pääseda tagakiusamisest, asus lastega elama Viru-Jaagupisse.

1944.a. sügisel tuli kooli juurde veel 2 õpetajat. Tunduvalt kasvas õpetajate arv aga 1950.a., mil koolis avati 7 klassikomplekti. Üldse töötas aastatel 1940-1957 Viru-Jaagupi koolis 22 õpetajat ja 3 direktorit.

Koolijuhataja V.Raud töötas sel kohal alates 1926. aastast. Õpilaste ja lastevanemate hulgas lugupeetud koolijuhatajaga jäi ka haridusosakond rahule. Olukord muutus aga 1940.aastate lõpus. 1951.a. soovitati tal lahkuda koolijuhataja kohalt ja asuda tööle õpetajana. Põhjustena toodi möningad puudused kooli töös, nagu korrastamata dokumentatsioon, peamiselt aga V,Raua kunagine kuulumine kodanlikesse organisatsioonidesse "Kaitseliit" ja "Isa-

maaliit". Viimasesse kuulus V.Raud vaid nimeliselt, lühikest aega enne nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis. Ka "Kaitseliidu" tegevusest ei võtnud V.Raud aktiivselt osa. Põhjendamatust süüdistusest solvunud koolijuhataja ei võtnud õpetaja kohta vastu ja lahkus, minnes teisele tööalale.

1951-1953.aastani oli Viru-Jaagupi 7-a. Kooli direktoriks Endel Laud, kooli matemaatika ja füüsika õpetaja 1950.aastast. Kuigi E.Laud ei omanud õpetaja kutset ega keskharidustki (Väike-Maarja keskkooli lõputunnistus fás. okup.ajast - 1942.a. - ei olnud maksev) määrati ta 7-a. kooli direktoriks. See ei olnud tingitud ainuüksi eriharidusega õpetajate puudusest. E.Laud oli sel ajal autoriteetne ja heade võimetega õpetaja ning sobis igati direktori kohale. Ometi vabastati E.Laud 1953.a. direktori kohalt. Põhjuseks olid, nagu eespool mainitud, suured korratused koolielus. Need tulenesid E.Laua nõrkusest alkoholi vastu. Samal põhjusel lahkus ta ka kooli matemaatika-füüsika õpetaja kohalt, kus ta püsis 1957.aastani.

1953.a. tuli direktoriks Vello Taremaa, kes lõpetas Rakvere Õpetajate Seminari 1948.aastal. Enne Viru-Jaagupisse tulekut teenis ta aega Nõukogude armees. Tema direktoriks oleku ajal tugevnes tunduvalt kooli materiaalne baas.

1950-1953.a., mil koolis oli 7 klassikomplekti, töötas õppealajuhatajana Leida Ilves, kes omas siis pedagoo-

gilise töö staaźi üle 10 aasta. Ka temal oli algklassi-de õpetaja kutse.

Nagu eelnevast näha, ei omanud ükski direktor ega ka õppealajuhataja antud perioodil 7-kl. kooli õpetaja kut-set. Peaaegu sama olukord oli ka õpetajate osas. 1952 - 1956.a. töötas koolis ainuke kõrgema haridusega õpetaja - kehalise kasvatuse õpetaja Tiiu Goidin. Temagi viidi 1956.a. üle Karitsa 7-a. Kooli direktori kohale. Lõpeta-mata kõrgema hariduse sai 1954.a. kaugõppe teel Tallinna Õpetajate Instituudis A.Kuristik, omandades 7-kl. kooli bioloogia, keemia ja geograafia õpetaja kutse. TRÜ kaug-õppeosakonnas õppisid eesti keelt vanempioneerijuht A.Vaasma ja algklasside õpetaja K.Lillepuu. Keskharidu-sega õpetajaid oli söjajärgsetel aastatel mitu (vt.lisa nr.5).

Köigele vaatamata oli õpetajate kollektiiv üldiselt vöimekas. Suurte kogemustega õpetaja oli I.Soone,kes töö-tas koolis 1925.aastast. Selle mitmekülgse, energilise ja tööka pedagoogi õpilased omandasid alati kindlaid teadmisi. I.Soone õpetas eesti keelt, kehalist kasvatust (nii poistele kui ka tütarlastele), saksa keelt, ajalugu, joonistamist ja vene keelt. 1956.a. autasustati õpetaja I.Soonet tubli töö eest Tööpunalipu ordeniga. L.Ilvese eesti keele ja kirjanduse tunnid olid tema õpilastele alati oodatud ja huvitavad. 1956.a. autasustati L.Ilvest
2 3 1
"Töövapruse eest" medaliga.

E.Lauda mäletatakse Viru-Jaagupi koolis kui parimat matemaatikaõpetajat. Tema matemaatika ja füüsika tunde on haridusosakonna inspektorid ainult kiitnud. E.Laua tööd jätkas 42-aastase tööstaažiga matemaatikaõpetaja A.Raigna. Vanempioneerijuht A.Vaasma muutis 9 aasta jooksul pioneeritöö Viru-Jaagupi koolis õpilastele huvipakkuvaks tegevuseks.

Kõik õpetajad võtsid aktiivselt osa või juhtisid ümbruskonna kultuurielu. V.Raud oli oma pika tööaja vältel Viru-Jaagupi segakoori juht. I.Soone juhtis rahvamaja näiteringi. Õpetajad võtsid osa laulukoorist, näiteringist, male- ja kaberingist, rahvatantsuringist.

Kõigi 22 õpetaja hulgast oli 1957.a. kooli jäänud 9 (praegu - 1968.a. - on neid jäänud 4). Miks nii paljud õpetajad on Viru-Jaagupist lahkunud? 2 pedagoogi läks pensionile, 3 lahkus haiguse tõttu. Ülejäänud vahetasid töökohta. Kohale on jäänud kutselised õpetajad. Korteriolud Viru-Jaagupis ei olnud hiilgavad, aga ka mitte halvemad paljudest teistest maakoolidest. Suureks eeliseks oli see, et korteri võis leida Viru-Jaagupist - koolitee ei tarvitsenud kujuneda üleliia pikaks. Õpetajate küttega varustamisel oli sõjajärgsetel aastatel küll puudusi. Esialgu pidid õpetajad tööjõu puudusel kütte ise üles töötama. Veel 1949.aastal ei olnud õpetajate kommunaalteenustega Viru-Jaagupis asjad korras. Viru-Jaagupi Küla TSN TK otsuses 18.jaan.1949.a. räägitakse, et Viru-Jaa-

gupis elavad üürnikena alevikus 3 õpetajat. Küti valla täitevkomitee ei ole sõlminud lepinguid talupidajatega ega tasu üüri. Õpetajad ei saa tasuta petrooleumi.1950.a. hakkas külanõukogu varustama õpetajaid kütte ja petrooleumiga korralikult.[213]

Õpetajate kvalifikatsiooni tõstmisel oli kogu ajajärgul 1940 - 1957 palju otsinguid ja erinevaid meetodeid. Ideoloogiline võitlus, mis kaasnes majanduslike ümberkorraldustega sotsialismile üleminekul, toimus ka õpetajaskonna hulgas. Siiski asus nõukogude võimu suhtes vaenulikule positsioonile vaid tühine vähemus Eesti õpetajaskonnast. Viru-Jaagupi koolis selliseid õpetajaid ei olnud. Ent vana õpetajate kaader oli vaja ideoloogiliselt ümber kasvatada. Siin oli suur tähtsus poliitilisel enesetäiendamisel, mida õpetajad teinekord alahindasid. Sellisele suhtumisele aitasid kaasa halvasti ettevalmistatud seminarid ja madalatasemelised loengud, mis omakorda olid suurel määral tingitud vastava kaadri puudumisest. 1948.a. Virumaa õpetajate augustikuu nõupidamisel kurtis haridusosakonna juhataja V.Pihlau, et õpetajad osutavad üldiselt vähe tähelepanu enesetäiendamisele, mis põhjustab suuri lünki õppe- ja kasvatustöös.[214]

1946.a. koostas iga Viru-Jaagupi kooli õpetaja isikliku töökava ÜK(b)P ajaloo lühikursuse läbitöötamiseks.

---

213 Aliise Vaasma suulised andmed.
214 "Viru Sõna" nr.100, 31.VIII 1948.a.

Kooli revideerimisel esitasid inspektorid kontrollivaid küsimusi poliitilistes sündmustes orienteerumise kohta. 1940.aastate lõpus olid enesetäiendamise kavad tihti ühekülgsed, sisaldades vaid J.V.Stalini elulugu või mönda tema teost. 1951.a. võtsid õpetajad osa Viru-Jaagupi külanõukogu poliitringist. 1950.aastate algul korraldati õpetajate kokkutulekuid - metoodilisi päevi ümberkaudsetes koolides: Viru-Jaagupis, Tudus, Roelas, Koeraveres, Pajustis, Arukülas ja Roela-Tammikul. Kokku tuldi 1-2 korda aastas. Kuulati õpetajate ettekandeid metoodilistel ja pedagoogilistel teemadel ning jälgiti tunde. Iga kool võttis külalisi vastu üle mitme aasta, valmistudes selleks väga hoolikalt. Kokkutulekutel saadi alati uusi ja huvitavaid mötteid. Õpetajad mäletavad neid päevi kui meeldejäävaid ja kasulikke.

1952.a. moodustati koolides metoodilised aineringid: algklasside ainekomisjon, humanitaar- ja reaalainekomisjon. Nende koosolekute päevakorras oli peale tundide jälgimise ja ettekannete kuulamise tihti ka näitlike õppevahendite valmistamine. 1952.a. moodustati koolis ka vene keele ring õpetajaile, mida juhendas õpetaja E.Rosenberg. Kevadel toimus köigile rajooni õpetajaile eksam. Eksamineerisid Rakvere I Keskkooli õpetajad. Praktilist vene keele oskust selle ühe aastaga muidugi ei omandatud.Kuna tööd hiljem ei jätkatud, ei olnud sellest ettevötmisest kuigi suurt kasu.

Üldiselt oli õpetajate kollektiiv aastail 1940-1957 võimekas. Muidugi oli suureks puuduseks asjaolu, et õpetajate ja direktsiooni hariduslik tase ei vastanud nõuetele. See ei jätnud oma mõju avaldamata ka õppe- ja kasvatustööle. Väga suureks plussiks oli aga pedagoogilise kollektiivi tarmukus, julge pealehakkamine paljudes ettevõtmistes ja tahe raskusi võita. Õpetajate kollektiivi tuumikuks olid mitmed oma ala entusiastid ja kogenud pedagoogid.

2. Õppe- ja kasvatustöö

a) Esimene nõukogude aasta 1940 - 1941.

1940.a. juunipööre Eestis töi suuri muudatusi kooliellu. Uue kooliaasta eel teatas Eesti NSV haridusminister J.Semper, et seatakse sisse 7-klassiline kohustuslik algkool ja ühtluskool. Hariduse saamine muutub kättesaadavaks kõigile töötavatele rahvakihtidele. Õppemaks läheb ajalukku kapitalistliku ajajärgu kurva kurioosumina.[215]

Kuid nõukogude võimu ülesandeks oli mitte ainult hariduse kättesaadavaks tegemine laiadele rahvahulkadele ja elanikkonna haridustaseme tõstmine. Nõukogude Eesti kool pidi muutuma noorsoo kommunistliku kasvatuse tähtsaks vahendiks. See aga nõudis kooli kogu õppe- ja kasvatustöö ümberkorraldamist.

Selle ülesande täitmise katkestas ajutiselt Suur Isamaasõda ja fašistlik okupatsioon. Esimese nõukogude aastaga ei suudetud palju ära teha. Õpetajadki olid kodanliku kooli õpetajad. Kuigi paljud neist asusid röömuga ja kohusetundlikult uute ülesannete täitmisele, tuli puudu kogemustest ja teadmistest.

Siiski toimusid 1940.aastal radikaalsed muutused õppe- ja kasvatustöös. Töötati välja ja kehtestati uued õppeplaanid ja -programmid ning alustati pingelist tööd uute õpikute koostamiseks. "Usuõpetusel pole enam kohta

---

215 "Virumaa Teataja" nr.90, 7.VIII 1940.a.

meie koolides", teatas haridusminister J.Semper.[216] Loomulikult ei kölvanud nõukogude kooli ka sellised õppeained, mis olid köige otsesemalt kodanliku ideoloogia teenistuses. Algkoolis oli selliseks aineks kodanikuteadus.

Uue õppeainena hakati algkoolis alates III klassist õpetama vene keelt. Tulid juurde ka NSV Liidu ajalugu ja NSV Liidu geograafia. Võõrkeeleks jäi saksa keel. Õpikud olid enamasti uued, peale matemaatika, sest enamik seni kasutusel olnud õpperaamatuid ei vastanud uue kooli kasvatuslikele nõuetele. Ilmusid J.Käisi, J.Kallase, K.Mihkla jt. koostatud lugemikud. Ajaloo- ja geograafiaõpikud tõlgiti vene keelest. Uued õpikud lasti esialgu välja vihkude kaupa.

Veebruaris 1941.a. revideeris Viru-Jaagupi Mittetäielikku Keskkooli koolide inspektor H.Linsi.Ta jäi õppe-ja kasvatustööga koolis rahule. Õpetaja I.Soone meenutab,et ajaloo õppimine ja õpetamine oli raske, sest A.Šestakovi õpik oli uute faktide ja aastaarvude rägastik. Raskusi tegi ajaloo käsitamine uuel ideoloogilisel alusel, ajaloolisele materialismile tuginedes. Viru-Jaagupi kooli õpilaste teadmistega ajaloos jäi inspektor rahule, sest õpetaja I.Soone püüdis anda õpilastele põhilise, kasutades laialdaselt vihikuid.[217]

---

216 "Virumaa Teataja" nr.90, 7.VIII 1940.a.
217 Ida Soone suulised andmed.

b) Fašistliku okupatsiooni ajajärk 1941 - 1944

Õppe- ja kasvatustöö ümberkorraldamise katkestas 1941.a. suvel alanud Suur Isamaasõda ja järgnev fašistlik okupatsioon. Viru-Jaagupi kooli lõplik ümberkujunemine sotsialistliku ühiskonna kooliks toimus sõjajärgsetel aastatel üheaegselt kogu ühiskonna majandus- ja kultuurielu siirdumisega sotsialismi rööbastele.

Fašistlikud okupatsioonivõimud muutsid kõik nõukogude võimu korraldused koolielu demokratiseerimisel. Nagu mujal, nii hakati ka Viru-Jaagupi koolis jälle õpetama usuõpetust, kõrvaldati vene keel ja saksa keelt hakati õpetama alates III klassist. Saksa keelele pöörati erilist tähelepanu. Oli ju kavas Eesti ala täielik germaniseerimine ja muutmine Saksamaa kolooniaks.[218] Nagu kõigis maakondades, nii korraldati ka Virumaal kahenädalased kursused saksa keele õpetajaile.[219] Koolidest kõrvaldati õpetajate klassiteadlikum osa, suur osa eesrindlikke õpetajaid hävitati füüsiliselt. Virumaal vallandati 600 pedagoogi.[220]

Koolide töö toimus ebanormaalsetes tingimustes. Viru-Jaagupi koolis kannatas õppetöö kütte vähesuse ja petrooleumi puuduse tõttu. Kooli remont jäi tegemata. Antisanitaarsetes tingimustes levisid laialdaselt nakkushaigused. Õpilaste vanematel lasusid rängad normikohustused.

---

218 J.Raid, lk.198.
219 E.Tomasson, Kilde Eesti koolide ja õpetajate olukorrast fašistide poolt okupeeritud Eestis (1941-1944), "Nõukogude Kool" nr.1, 1966.a., lk.67.
220 Samas.

Alevielanikud - töölised ja teenistujad - kannatasid toidupuuduse all. Üldine puudus oli jalanöudest ja riietusest. 1943/44.öppeaastal anti öpilastele tunnistused ja loeti klass löpetatuks 4 kuu töötulemuste pöhjal.

Komplitseerituks muutus ka öppe-kasvatustöö sisuline teostamine. Uuesti töstsid pead nöukogudevastased elemendid. Öpetajatele sisendati ja neilt nöuti fašistliku ideoloogia juurutamist öpilastes. Önneks ei jätkunud okupatsioonivöimudel aega tegelda köigi koolidega, eriti maakoolidega. Viru-Jaagupi kooliski läks öppetöö rohkem oma rada, väljastpoolt kontrolliti kooli vaid mönel korral. Kontrollijaks oli endine koolide inspektor M.Meos, kes ei nöudnud öpetajatelt fašistliku ideoloogia propageerimist. Vanas kodanliku kooli vaimus käsitati ka eesti rahva ja saksa rahva ajaloolisi suhteid, jättes üldistamata ja idealiseerimata pärisoriste talupoegade olukorda ja sakslaste kui kultuurikandjate osa - seda, mida öpetajatelt eriti nöuti.[221]

Öppeedukuse kohta söja-aastatel puudub täpne arvestus, kuna vastavaid andmeid ei ole säilinud. Öppeedukuse arvestus oli vöimalik nende öpilaste osas, kes 1938.aastast alates on kantud öpilasraamatusse. Nende öpilaste öppeedukuse protsent köigub 81-88%-ni (vt.Lisa nr. 3). Öppeedukusele möjusid negatiivselt öpilaste sagedased puudumised majanduslikel pöhjustel, öppeabinöude ja öppe-

---

221 Ida Soone suulised andmed.

tarvete vähesus jne.[222] Eelköige möjus laste öppimistahtele söjaaegne teadmatuse ja käegalöömise meeleolu osades kodudes. Üheks madala öppeedukuse pöhjuseks oli asjaolu, et koolis töötasid ainult liitklassid. Vaatamata suurele mahajääjate protsendile jäid kooli inspekteerijad öpilaste teadmistega üldiselt rahule.[223] Muidugi ei saa vähegi rahuldavast öppetöö tasemest könelda 1943/44.öppeaastal, mis kestis köigest 4 kuud. See asjaolu möjus kahtlemata öppeedukusele pidurdavalt veel mitmel söjajärgsel aastalgi.

c) Viru-Jaagupi 7-a. Kool 1944 - 1957

Pärast nöukogude vöimu taaskehtestamist saadi öppetööga alustada Virumaal 1.okt.1944.a. Sel ajal avas uksed ka Viru-Jaagupi Mittetäielik Keskkool, nüüdsest peale seitsmeklassiline kool. Kui 1940-1944.aastani töötas koolis 3 klassikomplekti, siis nüüd avati neid 4, 1948.a. aga 5.

Täpsed andmed öppeedukuse kohta puuduvad ka 1946 - 1950.aastani. Eksamikomisjoni protokollide pöhjal oli nende aastate madalaim öppeedukus 1949/50.öppeaastal.Siin avaldas kahtlemata oma möju külas teravnev klassivöitlus seoses kollektiviseerimisega. 1949.a. pidi Viru-Jaagupi koolist lahkuma 2 öpilast nende vanemate Eesti NSV-st väljasaatmise töttu.[224] Paljudes jöukamate laste kodudes

---

222 Kroonika raamat, lk.21-22.
223 Samas.
224 Aliise Vaasma suulised andmed.

oli vastuseis kollektiviseerimisele. Need asjaolud raskendasid ka õppe-kasvatustöö teostamist koolis.

Virumaa õpetajate päevadel 1948/49.õppeaasta eel märgiti, et õppe-kasvatustöös on saavutatu kõrval suuri puudusi: õpilaste lugemistehnika on halb, matemaatikas ei oska lapsed peast arvutada, geomeetria õppimine on tihti formaalne. Vene keele madal tase on tingitud õpetajate halvast vene keele oskusest, ajaloo õpetamisel kasutatakse iganenud terminoloogiat ja käsiraamatuid jm.[225] Need puudused olid suurelt osalt tingitud õpetajate ebapiisavast ettevalmistusest. Ka Viru-Jaagupi koolis töötas 1944 - 1950.aastani juba 3 kutseta (keskharidusega) ja pedagoogilise staažita õpetajat.

Alates 1944.aastast toimusid kevadised üleminekueksamid IV - VI klassi õpilastele ja lõpueksamid VII klassi õpilastele. Eksamite läbiviimisel tehti lubamatult vigu: avati ümbrikud eksamimaterjaliga varem ettenähtust, lubati õpikute eksamiruumi viimist, esines liberaalset hindamist jne.[226] Need vead olid suurelt osalt õpetajatele peale sunnitud, kuna programmid ja õpikud olid materjaliga ülekoormatud, eriti matemaatikas ja ajaloos. Eksameid oli palju. Õppeedukuse protsenti aga ajas haridusosakond väga taga. Seetõttu kujunesidki eksamid tihti formaalseks.[227]

Distsipliin koolis oli üldiselt hea. Sellele aitas

---

225 "Viru Sõna" nr.100, 31.VIII 1948.a.
226 Samas.
227 Heino Vaasma suulised andmed.

kaasa normaalne vahekord lastevanematega. Suuremaid arusaamatusi kooli ja kodu vahel ei esinenud.[228] Lastevanemate hulgas oli liikuvus väike, sageli olid vanemad ise samade õpetajate kasvandikud. Söja lõpuaastail õppisid siiski ka Viru-Jaagupi koolis mitmed rinde lähenemisel kodudest evakueerunud vanemate lapsed, kes viibisid koolis lühikest aega ning ei suutnud küllaldaselt lülituda töösse.

Üldiselt oli söjajärgsetel aastatel veel palju puudusi õppe- ja kasvatustöös. Need puudused olid suurel määral seotud õppe-kasvatustöös ideoloogilist laadi raskustega seoses majanduse üleminekuga sotsialismi rööbastele. Palju puudusi oli koolielu majanduse korraldusel ja õpetajate kaadriga varustamisel. Suurt edu saavutati aga 7-kl. koolikohustuse elluviimisel. Möne aastaga vähenes koolikohustust mittetäitvate õpilaste arv. Kui 1945/46.õppeaastal oli Virumaal koolikohustust mittetäitvaid õpilasi veel 4%, siis järgmisel aastal oli neid ainult 0,31%.[229] Ka Viru-Jaagupi koolis tuli neid harva ette. Üksikjuhtudel esines Viru-Jaagupi koolis koolikohustuse mittetäitmist aga ka veel 1950.aastailgi.[230]

1950.a. alates on õppeedukuse kohta täpsemad andmed (vt.lisa nr.3). Madalaim - 77% - oli õppeedukus 1953/53. õppeaastal. Sel aastal esines palju puudulikke hindeid VI klassi matemaatika eksamil. Õpetaja H.Moosaar töötas

---

228 Heino Vaasma suulised andmed.
229 "Viru Söna" nr.79, 28.VIII 1947.a.
230 "Punane Täht",nr.4, 9.I 1954.a.

koolis esimest aastat, tal puudusid kogemused ja erialane ettevalmistus. Ülesanded eksamil olid rasked. Õpilasi häiris ka haridusosakonna inspektori juuresolek, mis oli koolis erakordne.[231] Et aga 27-st õpilasest tervelt 17 said puudulikud hinded, siis ei võinud õpilaste ettevalmistus ja teadmised ka eelmistel aastatel olla küllaldased. Peale selle on 1953/53.õppeaasta madal tase osaliselt seletatav asjaoluga, et sel aastal töötasid V-VII klassi õpilased 2 nädalat kolhoosis koristustöödel. See tõstis töökoormust koolis ja raskendas programmide täitmist. Õpilaste käituminegi oli sel aastal tunduvalt halvem tavalisest. Siin avaldasid oma mõju põllumajanduses esilekerkinud raskused, mis kajastusid ka õpilaste meeleoludes, kes kodude mõjul ei tahtnud kolhoositööle minna. I õppeveerandil alandati käitumise hinnet 9 õpilasel kolhoositöölt puudumise pärast. Töötingimused olid sel aastal õpilastele ka tõesti rängad - iga päev sadas vihma. Suuri puudusi esines ka töö korralduses kolhoosis.

Õppetöö taseme tõstmiseks otsustasid õpetajad paremini ette valmistada tunde, paremini näitlikustada, läheneda igale õpilasele individuaalselt. Klassides seati üles hinnete lehed "Söda kahtedele!"[232] 1950.aastatest hakati koolis üldse pöörama palju tähelepanu õppeedukusele. Suurenes pedagoogiline kollektiiv, koolis töötas õppealajuhataja. Peaaegu igal pedagoogilise nõukogu koosole-

---

231 Heino Vaasma suulised andmed.
232 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.5, lk.15.

kul oli päevakorras õppeedukus. Koostati järelaitamise plaanid, arutati läbi ainetööplaanid ja kordamisplaanid. Õppeedukuse protsent 1953 - 1957.aastani oli kõrgem eelnevast, köikudes 80 ja 90 vahel (vt.lisa nr.3). 1953/54. ja 1954/55.õppeaastal oli Viru-Jaagupi koguni rajooni parema õppeedukusega koolide hulgas.[233] Järsk tõus 77%-lt 91-le ühe õppeaasta jooksul (vt.lisa nr.3) tundub osalt kunstlikuna. Protsendimaania, mis vabariigi koolides neil aastail levis, ei jätnud nähtavasti puudutamata ka Viru-Jaagupi kooli. Ometi ei saa Viru-Jaagupi õpetajaid süüdistada järgnevail aastail õppeedukuse protsendi kõrgele kruvimises ja tegeliku olukorra ilustamises. Ent nagu kõikjal neil aastail, pöörati sel ajal peamist tähelepanu õpetaja tööle. See oli õigustatudki, kuivõrd koolides töötas palju kutseta ja kogemusteta õpetajaid. Kahjuks unustati seejuures sageli õpilase osa. Selline olukord valitses ka Viru-Jaagupi koolis. Pedagoogilises nõukogus analüüsiti klasside kaupa õppe- ja kasvatustööd, kusjuures rõhutati, et õpilaste mahajäämuse peamiseks põhjustajaks on õpetaja nõrk töö.[234] See seisukoht jõudis ka õpilasteni, otsekui vabastades õpilase enda vastutusest.

Kooli inspekteerijad pöörasid peamist tähelepanu õpetaja käitumisele tunnis ja tunni ülesehitusele. Jälgiti hoolega, et ükski ettenähtud etapp tunni ülesehituses ei jääks täitmata. Vähem tähelepanu pöörati õpilaste

---

233 "Punane Täht" nr.103, 30.VIII 1955.a.
234 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.5, lk.15.

teadmiste tasemele kui õpetaja töö tegelikule näitajale.[235]

Haridusosakonna inspektorite tundide analüüside ja eksamite tulemuste põhjal võib järeldada, et õpilaste teadmised olid head vene keeles (õpet.I.Soone) ja vanemate klasside matemaatikas (õpet.E.Laud ja A.Raigna). Ka 1956.a. Rakvere rajooni õpetajate augustikuu nõupidamisel tõsteti esile õpetajaid A.Raignat ja I.Soonet, kes oskasid teha aine õpilastele huvitavaks ja siduda seda praktilise eluga.[236] Mitmel korral ei jäänud inspektorid rahule algklasside õpetajate tööga.[237] Kahtlemata avaldas algklasside nõrk töö mõju õppeedukusele vanemates klassides.

Distsipliiniga võis aastatel 1950-1957 üldiselt rahule jääda. Siiski sagenesid üksikud suuremad distsipliinirikkumised, mille eest karistati direktori käskkirjaga või alandati käitumishinnet. Esines suitsetamist, alkoholi tarvitamist, korrarikkumisi internaadis. Koolist heideti välja sel ajajärgul 1 õpilane. Valter U. tuli Viru-Jaagupi kooli Rakvere II 7-al Koolist, kust ta oli välja heidetud. Viru-Jaagupis elas ta internaadis, jätkas suitsetamist ja muid korrarikkumisi. Õpilaste distsipliiniga tundides, vahetundidel ja väljaspool kooli jäid ka inspekteerijad rahule.

Õpetajate metoodilises enesetäiendamises esines neil

---

235 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.34, lk.4.
236 "Punane Täht" nr.105, 1.IX 1956.a.
237 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.34, lk.5.

aastail palju otsinguid ja katseid, kuid ükski ei jõudnud veel õieti juurduda, kui juba uus peale tuli. Inspekteerimise aktidest on näha, et õpetajad kasutasid tundides vähe näitlikke vahendeid, õpilaste vihikuid kontrolliti harva. Side lastevanematega ei olnud selline, et see oleks tõhusalt kaasa aidanud õppe-kasvatustööle. Mõnedel aastatel, nagu 1953.a., oli suuri puudusi ka direktsiooni töös. Kontroll õpetajate töö üle ei olnud küllaldane.[238] Mõjuta ei jäänud ka asjaolu, et õpetajatele pandi väga palju ühiskondlikke kohustusi. Palju õpetajate aega kulutasid kasutud koosolekud. Pedagoogilise nõukogu koosolekutel, mis venisid tihti hilisõhtuni, läks palju aega igasuguste ringkirjade läbiarutamisele, mida tuli omakorda arutada õpilastega. Kui suuri tulemusi võis anda näiteks ringkiri muti- ja rotinahkade varumise kohta?[239]

Kõrvuti puudustega oli koolil ka toredaid saavutusi. Hästi ja väga hästi õppivaid õpilasi oli koolis võrdlemisi palju. Nii lõpetas 1954/55.õppeaastal kooli 120-st õpilasest neljade ja viitega 30 - s.o. 25%, 1955/56.õppeaastal 27%.[240] 4 aasta jooksul, 1954 - 1958.aastani, anti kiituskirjad 25-le õpilasele.[241]

Häid saavutusi oli ka töökasvatuses. 1952.aastast hakati koolis juurutama polütehnilist õpetust. Eesmärgiks seati õpetuse sidumine tegeliku eluga, praktiliste oskuste andmine õpilastele. Korraldati ekskursioone trak-

---

238 Akt Viru-Jaagupi 7-a.Kooli inspekteerimise kohta 9.-12.apr.1953.a.
239 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.7, lk.17.
240 Viru-Jaagupi KA, nim.1-k, s.-ü.31, lk.40-106.
241 Kiituskirjade registreerimise raamat,alatud 1954.a.

torijaama, tärklisevabrikusse, õppekäike loodusesse. Suureks saavutuseks oli kooliaia asutamine. 1951.a. suurendati katselappe 100 - 150 m^2-ni. Tehti programmis ettenähtud katseid köögiviljade ja põllukultuuridega. 1953.a. lõpus määrati õppe-katseaia juhataja, kelleks sai õpetaja A.Kuristik. 1955.a. juuriti välja vanad marjapõõsad ja asutati osakonnad: põllukultuurid, ravimtaimed, köögiviljad, kollektsioonid ja dekoratiivtaimed. Esialgu ei olnud õpilased harjunud tööga õppe-katseaias. Aed oli küllalt suur, õpilased ei käinud kohal korralikult ja bioloogia õpetajal oli aia korrashoidmisega palju tegemist. Aastaaastalt õpilased harjusid tööga, kasvas huvi. Aed omandas uue ilme. Õpilaste töid hinnati rajooni ulatuses. 1954.a. rajooni koolidevahelisel näitusel tuli Viru-Jaagupi naturalistide ring III kohale. Töö kooliaias kasvatas huvi ka bioloogia tundide vastu.[242]

Aastatel 1944 - 1957 esines koolitöös palju otsinguid. Seejuures olid nende rakendajateks sageli kogemusteta ja kutseta õpetajad. Kõrge õppeedukuse protsendi tagaajamine viis mõnikord õppetöö tegelike tulemuste varjamisele. Vaatamata õpetajate püüetele ei jõudnud Viru-Jaagupi koolis kuni 20% ja enam õpilastest edasi. Selle kõrval oli koolil ka häid saavutusi töökasvatuses, distsipliin koolis oli üldiselt hea ning hästi ja väga hästi õppivaid õpilasi võrdlemisi palju.

---

242 Asta Kuristiku suulised andmed.

3. Klassi- ja kooliväline töö

a) Õpetajate ühiskondlikud organisatsioonid

Oluliseks abinõuks vana kooli pedagoogilise kaadri mobiliseerimisel nõukogude kooli ülesehitamisele oli õpetajate koondamine ühtsesse ametiühinguorganisatsiooni. Kogu õpetajaskonda hõlmav ametiühinguorganisatsioon moodustati 1940.a. augustis Eesti Õpetajate Liidu baasil.

Ametiühingusse kuulusid ka Viru-Jaagupi kooli õpetajad 1940.aastast, kuid esimesel nõukogude aastal piirdus tegevus ametiühingus vaid liikmemaksude maksmisega. Kuni 1950.aastani ei olnud Viru-Jaagupi koolis ametiühingu algorganisatsiooni. Piirkonna - Kulina, Aruküla, Pajusti ja Viru-Jaagupi - koolide töötajad kuulusid ühte algorganisatsiooni. 1954.a. oli kooli ametiühingu komitee esimeheks õpetaja E.Vidrik, järgnevad 6 aastat õpetaja L.Ilves. Ametiühingu koosolekuil arutati õppe- ja kasvatustöö olukorda koolis, õpetajate elutingimuste parandamise võimalusi, kooli sanitaarset olukorda. Kuid aastail 1940 - 1957 ei kasvanud õpetajate ametiühing veel juhtivaks ja suunavaks jõuks õppe- ja kasvatustöös.

Hästi organiseeris ametiühing isetegevust ja sporti õpetajate hulgas. Koostöös õpetajate komsomoliorganisat-

siooniga korraldati 1951.a. pidu, kus esitati E.Schwartzi 4-vaatuseline näidend "Lumekuninganna". Selles esinesid ka õpilased. Õpetaja I.Soone juhtimisel sai 1955.a. lavaküpseks ka teine näidend - A.Kitzbergi "Neetud talu". Selles esinesid eranditult köik õpetajad. Rakvere rajooni õpetajate isetegevuse ülevaatusel saavutas lavastus I koha.

Köik õpetajad võtsid osa kohaliku rahvamaja isetegevusringidest. Näiteringi juhtis pidevalt õpetaja I.Soone, V.Raud oli kohaliku segakoori juht. Ka sporditöös ei olnud ametiühingu liikmed ja kommunistlikud noored passiivsed. Rajooni õpetajate vahelistel spordivõistlustel 1950. aastate alguses Rakveres said Viru-Jaagupi 7-a. Kooli õpetajad II koha. 1956.a. sai Viru-Jaagupi kooli õpetajate võistkond koosseisus E.Laud, K.Lillepuu ja T.Goidin rajooni õpetajate vahelistel võistlustel males I koha.[243]

1950.a. loodi Viru-Jaagupi koolis õpetajate komsomoliorganisatsioon. Esialgu oli sekretäriks I.Laud, hiljem E.Pihlak. 1951/52.õppeaastal märgiti õpetajate komsomoliorganisatsiooni head tööd EK(b)P Rakvere rajooni bürool.[244] Komsomoliorganisatsioon tegutses koostöös ametiühinguga. Juhtivat kohta ta koolis ei omandanud, kuna kommunistlike noorte arv oli väike. Köige rohkem oli kommunistlikke noori 1950.aastal - 6. Hiljem see arv vähenes, kuna osa noori õpetajaid lahkus koolist.

243-244 Endel Laua suulised andmed.

Parteiorganisatsiooni ega partei liikmeid Viru-Jaagupi koolis aastatel 1940 - 1957 veel ei olnud.

b) Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioon

1940.a. alustasid Eesti NSV koolides tööd esimesed pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonid, kellest öige pea said õpetajate abilised kasvatustöös. Loomulikult tuli nende organisatsioonide loomisel ületada tõsiseid raskusi. Oli puudus oskuslikust kaadrist, koolides olid juurdunud kodanlike lasteorganisatsioonide traditsioonid.Tuli võitu saada ka reaktsioonilisest natsionalistlikust ideoloogiast, mille levikule õpilaste hulgas aitasid kaasa paljud kodud.

Viru-Jaagupi koolis loodi pioneeriorganisatsioon juba esimesel nõukogude aastal. Pioneeritööga hakkas tegelema õpetaja I.Soone. Teadmised ja arusaamised pioneeriorganisatsiooni ülesannetest puudusid õpetajail endilgi. 1940.a. sügisel korraldati vanempioneerijuhtidele ja pioneeritööd juhendavaile õpetajaile 2-päevane nõupidamine Rakveres. Neil päevil selgitati pioneeriorganisatsiooni ülesandeid ja tähtsust noorsoo kommunistlikul kasvatamisel. Õpiti ka revolutsioonilisi laule.[245]

Esialgu ei tahtnud paljud õpilased pioneeriorganisatsiooni astuda. Põhjuseks oli osalt külakodanluse hulgas valitsev opositsioon nõukogude võimu vastu. Klassivõitlus külas oli omandanud teravaimad vormid. Nõukogude

---

245 Ida Soone suulised andmed.

seaduste ja maareformi elluviimine vallandas nõukogude-vastase viha. 1940.a. tapsid bandiidid Kulina koolijuhataja A.Kuriksi, keda peeti nõukogude võimu pooldajaks. Bandiitide terrori all kannatasid mitmed uusmaasaajad ümbruskonnas. Kõik see ei olnud õpilastele muidugi teadmata. Siiski oli Viru-Jaagupi kooli pioneerirühmas 11 liiget.[246] Koondustel õpiti I.Soone juhendamisel pioneeritarkusi ja -seadusi. Pioneerid toimetasid ka esimest seinalehte Viru-Jaagupi koolis.[247]

Lühikese tegevusaja vältel ei jõudnud uus organisatsioon omandada kuigi suurt autoriteeti.

Uuesti loodi pioneeriorganisatsioon Viru-Jaagupi koolis pärast fašistlike okupantide väljakihutamist Eestist 1944.a. sügisel. Ka nüüd ei olnud koolis esialgu pioneerijuhti. Seda tööd tegid õpetajad, keda suunas Küti valla komsorg, Viru-Jaagupi kooli õpetaja H.Vaasma. Pioneeride arv oli esimestel aastatel väike, ei olnud kujunenud oma traditsioone. Õpetajail tuli võidelda kodudes valitsevate eelarvamuste vastu. Nõukogude-vastased elemendid kogunesid metsadesse, kust korraldati "tasuretki" nõukogude võimu pooldajatele. Metsikult piinatuna hukkusid Ventseli kehvikupere Viru-Jaagupis, öed-käsitöölised Veidenbaumid Võhus ja uusmaasaaja Uueni Haavakannult. Nõukogude-vastane meeleolu oli levinud ka mitmete keskmiktalupoegade hulgas, kellelt bandiidid leidsid toetust. 1947.a.

---

246 Kroonika raamat, lk.21.
247 Samas.

loodi Viru-Jaagupi ümbruskonna esimene kolhoos - Variku küla asundustalunike 8-pereline kolhoos "Olev". 1949.a. olid kolhoosid moodustatud köigis ümberkaudsetes külades. Need sündmused ja jöukamates peredes valitsev op@sitsioon kolhoosiliikumisele raskendasid tunduvalt koolis tehtavat kasvatustööd. Ka pioneeriorganisatsioon ise ei suutnud oma tegevusega huvi äratada öpilastes. Peamiseks tegevuseks oli tähtpäevade tähistamine. Mönikord korraldati ka rühmadevahelisi spordivöistlusi, male-kabe vöistlusi jm.[248]

Märgatavalt hakkas pioneeritöö elavnema 1948.a., kui kooli vanempioneerijuhiks tuli Aliise Vaasma (Siiber). A.Vaasma löpetas Rakvere Öpetajate Seminari, kus omandas algklasside öpetaja ja vanempioneerijuhi kutse. Ta töötas Viru-Jaagupi koolis vanempioneerijuhina 9 aastat - 1957.aastani. Pikaajalise töö vältel pioneerijuhina tösteti A.Vaasmat korduvalt tubli töö eest esile ka rajooni ulatuses.[249] Pioneeride hulka ei kuulunud nüüdki köik vastavaealised öpilased (vt.lisa nr. 4). Vanempioneerijuht ei seadnudki esmaseks ülesandeks kohe köikide öpilaste pioneeriorganisatsiooni kuulumist. Huvitav ja mitmekülgne tegevus pidi iseenesest saama parimaks vahendiks öpilaste organiseerimisel.[250]

Aastate jooksul kasvas tugev pioneeriaktiiv. Esime-

---

248 Heino Vaasma suulised andmed.
249 "Punane Täht" nr.104, 31.VIII 1954.a. ja nr.103, 30.VIII 1955.a.
250 Aliise Vaasma suulised andmed.

ne malevanõukogu esimees oli õpilane L.Randla, tema järel järgemööda 4 aastat J.Soone, hiljem H.Raudsepp ja A.Vilu. Lapsed ootasid koondusi väga ja juhuslik koonduse ärajäämine tähendas neile suurt pettumust. Iga koondus algas lauluga, mida õpetas vanempioneerijuht. Meeldejääv oli ÜLKNÜ 30.aastapäeva tähistamine rahvamajas, mis õnnestus hästi. Rühmades korraldati maastikumänge. Õppeedukuse taseme tõstmiseks pioneeride hulgas korraldati temaatilisi koondusi, nagu "Huvitav matemaatika ja füüsika", "Mida teame lindude elust" jt. Salkades kontrolliti vihikute korda ja puhtust. Spordivõistlused pioneerimalevas olid traditsioonilised.

Rühmades tegeldi pioneeritarkuste (morse, sõlmed, teemärgid jt.) õppimisega. Pioneerid olid kirjavahetuses Krasnodoni M.Gorki nimelise kooliga nr.1.

Viru-Jaagupi pioneerimalev oli Rakvere rajoonis tuntud temaatiliste albumitega ("Moskva", "Meie kool", "Meie kodumaa" jt.). Need olid hästi kujundatud, sageli tikitud kaantega.

1951.a. sisustati koolis pioneerituba. Seni pandi pioneerialased materjalid klassidesse. Pioneeritoa sisustus oli 1955.a. rajooni paremaid.[251]

Kõikide rühmade pioneerid tegelesid isetegevusega. Oli reegliks, et iga rühm õppis aastas ühe lühinäidendi. Viimaseid õpetas vanempioneerijuht.

---

251 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.34, lk.5.

Huvitav ja kasulik oli võistlus "Osavad käed tööle!" Võistlus kuulutati välja õppeaasta algul, näitus ja kokkuvõte tehti kevadel. Pioneerid esinesid puutöödega, joonistustega, tüdrukud käsitöödega. Võistlus huvitas, sest oli jõukohane igaühele. Osavõtt oli massiline.

Parim saavutus pioneeride isetegevuses oli nukuteater, mis asutati 1955.a. vanempioneerijuhi algatusel. Esimesena õpiti lühinäidend "Maasake ja karu". Nukud ja dekoratsioonid valmistas I.Laud, direktor hoolitses lava valmistamise eest. Õpetaja I.Soone asus näidendit lavastama. Töö oli uus ja õpetaja ise viibinud vaid paaril nukuteatri etendusel.[252] Sellele vaatamata lavastus õnnestus ning Rakvere rajooni pioneerimalevate isetegevuse ülevaatuselt toodi I auhind - rändkarikas. Vabariiklikust Nukuteatrist saadi sobiv repertuaar edaspidiseks. 1956.a. lavastati G.Landau 2-vaatuseline "Lumehelbekese kool", 1957.a. E.Toona 3-vaatuseline "Okasroosike". Ka need lavastused said rajooni ülevaatusel karika, mis jäi lõplikult kooli.

1957.a. oli Viru-Jaagupi koolis "Sädeme" lugejate konverents, kuhu tulid külalised ka ümberkaudsetest koolidest. Pärast viktoriini "Sädeme" lugejatele esinesid Viru-Jaagupi pioneerid katkendiga "Okasroosikesest". Külaliste hulgas oli ka Vabariikliku Nukuteatri peanäitejuht Ferdinand Veike, kes on Viru-Jaagupi kooli endine

---

252 Ida Soone suulised andmed.

öpilane. F.Veike esines lastele Buratinoga. Viru-Jaagupi nukuteatri tööga jäi F.Veike väga rahule.

Köik öpitud nukunäidendid esitati korduvalt ümberkaudsele rahvale, iga kord täissaalile.

Pioneeriorganisatsioon omandas aastail 1948-1957 Viru-Jaagupi koolis suure autoriteedi. Siiski leidus koolis üksikuid öpilasi, kes ei astunud pioneeriorganisatsiooni. Selle pöhjuseks oli enamasti vanemate keeld, kes olid nöukogude võimu suhtes vaenulikult meelestatud. Öpilasi endid pioneeritöö huvitas.

Öpilaste komsomoliorganisatsioon loodi esmakordselt 1950.a. Sel aastal oli koolis 5 kommunistlikku noort. Kommunistlike noorte arv edaspidi ei ületanud palju 10 öpilast (vt.lisa nr.4). Väikesearvuline organisatsioon lagunes tavaliselt VII klassi öpilaste lahkumisega kevadel. Vähese arvu ja lühiajalise töö töttu ei suudetud alati luua tugevat kollektiivi, kes oleks iseseisvalt midagi märkimisväärset teinud. Pioneeridest vörsunud kommunistlikud noored jätkasid tavaliselt oma tööd pioneerimalevas, olles tihti rühmajuhtideks nooremates klassides. Kommunistlike noorte tööplaanid näitavad, et väga palju püüti ära teha koosolekutel, mis venisid tihti pikkadeks arutlusteks. Kogu koolile kasuliku tegevusena on meelde jäänud kommunistlike noorte toimetatud välis- ja sisepoliitiliste sündmuste kaart. Kommunistlikest noortest oli ka suur abi tähtpäevade tähistamisel koolis.[253]

---

253 Aliise Vaasma suulised andmed.

c) Spordikollektiiv, ringid, Punase Risti Seltsi organisatsioon

Kehakultuuri kollektiiv asutati Viru-Jaagupi koolis 1944.a. Selle juhendajaiks olid õpetajad H.Vaasma ja I.Soone. Õpilastest valiti kehakultuuri kollektiivi nõukogu ja selle esimees. I.Soone jätkas võimlemisettekannete ja tantsude õpetamist. Aastatepikkuse töö tulemusena kasvatas I.Soone võimlemis- ja tantsurühma, kes saavutas silmapaistvaid tulemusi ka rajooni ja vabariigi ulatuses. Aastail 1946 - 1954 esitati Viru-Jaagupist kaugemal 5 tantsu. Need olid õpetaja I.Soone omalooming. "Madruste tants" sai Rakvere rajooni koolinoorte isetegevuse ülevaatusel I koha, "Metslaste tants" esikoha rajoonis ja II koha Tallinnas vabariiklikul koolinoorte isetegevuse olümpiaadil. Tantsijad said hinnalise kingituse, kooli autasustati 700 rublalise raamatukoguga. Samal aastal esitati soolotants "Leheke tuules", mis piirkondlikul ülevaatusel sai I koha. "Meie nukk" sai esikoha Rakveres, ka Tallinnas tunnustati. "Löikustants" ning "Töö ja mäng" said esikoha Rakveres, viimane kiituskirja Tallinnas.[254]

Nii oli Viru-Jaagupi kool hulga aastaid sel alal esikohal rajoonis. See oli õpetaja I.Soone teene, kes õpetas neid ettekandeid suure hoole ja armastusega.

Teistest aladest olid spordikollektiivis paremal

---

254 Ida Soone suulised andmed.

järjel suusatamine, vörkpall ja male. Males esinesid koolipoisid ka täiskasvanute vöistlustel. Tublid maletajad olid J.Inno, A.Inno ja K.Lillepuu, kelledest viimane on praegu I järgu maletaja.

1950 - 1953.a. juhtisid kehakultuuri kollektiivi E.Laud ja I.Soone. Kergejöustikus ja suusatamises peeti koolidevahelisi vöistlusi. Male oli endiselt körgel tasemel. Rakvere rajooni koolinoorte malevöistlustel saavutas Viru-Jaagupi kooli vöistkond I koha. Hästi esinesid tütarlapsed vörkpallis.[255]

1953.a. asus spordikollektiivi juhtima V.Taremaa. Hoogustus töö sektsioonides. Kergejöustiku treeningud toimusid regulaarselt 2 korda nädalas, sagedamini korraldati koolisiseseid vöistlusi. Viru-Jaagupi kool oli neil aastail 7-a. koolide osas 5.-7.kohal rajoonis.

Üldiselt oli kehakultuuri kollektiivi töö Viru-Jaagupi koolis algusest peale hoogne. Töö kergejöustiku alal elavnes 1953.a., kui ehitati kooli juurde vöimlemislinnake ja hakati rajama spordiväljakut.

1950.a. asutati koolis naturalistide ring, tehnikaring ja kirjandusring.

Naturalistide ring öpetaja A.Kuristiku (Ainumäe) juhendamisel pidas ilmastikuvaatlusi, tegi katseid kooliaias, hoolitses toalillede eest, korraldas matku ja ekskursioone, tähistas lindude päeva. Peamine ringi te-

---

255 Endel Laua suulised andmed

gevus toimus kooliaias, millest oli eespool juttu.

Kirjandusring õpetaja L.Ilvese juhendamisel seadis peamiseks ülesandeks õpilaste kirjanduslike huvide ja maitsete kasvatamise. Kirjandusringis tutvuti parimate nõukogude luuletajate töödega ning koostati meeldivatest luuletustest albumeid. Õpilased kogusid meeldejäävaid tsitaate loetud kirjandusteostest. Sellega võideldi tütarlaste hulgas levinud sentimentaalsete salmikogude vastu, mis nüüdsest peale hakkasid kaduma.[256] Koolipidudel esitati dramatiseeringuid, kahekõnesid, näidendeid ja tähistati kirjanduslikke tähtpäevi.

Tehnikaringi tegevus tunnistati 1954.a. üheks huvitavamaks koolis. Tehnikaring E.Laua juhtimisel korraldas ekskursioone ja valmistas näitlikke vahendeid füüsika tundideks.

Punase Risti organisatsiooni tegevusest Viru-Jaagupi koolis sõjajärgsetel aastatel on esimesed jäljed 1950. aastast. Algorganisatsiooni kuulusid õpilased alates IV klassist, seda juhendasid õpetajad M.Külari, H.Kalvik, I.Laur ja K.Lillepuu. Igas klassis tegi sanitaarkontrolli 2 õpilast, kontrolli tulemused märgiti sanitaarvihikuisse. Nädala jooksul puhtaim klass sai rändlipu. 1951.a. valiti klassides 5-liikmelised sanitaarpostid. Nende vahel korraldati võistlused ja võeti osa ka rajooni võistlustest. Koolis töötas üldsanitaarpost. Sanitaaralased

---

256 Leida Ilvese suulised andmed.

öppused viis läbi kohalik velsker K.Pent.

Eesti NSV Punase Risti Seltsi Keskkomitee autasustas 1955.a. Viru-Jaagupi 7-a. Kooli algorganisatsiooni 1955.a. aukirjaga heade töötulemuste eest. Kooli sanitaarpostid esinesid siis hästi rajooni võistlustel. Sisukaks loeti ka koolisisene töö.

Klassiväline töö Viru-Jaagupi koolis oli õpilastele huvipakkuv. Seda juhendasid õpetajad, kes olid oma ala entusiastid. Siiski ei haaranud ringide tegevus kogu õpilasperet. Jõuda selleni, et iga õpilane võtaks osa vähemalt ühest ringist - see ülesanne seisis õpetajate ees järgneval ajajärgul.

d) <u>Töö lastevanematega</u>

1940 - 1944.aastani valiti igal aastal lastevanemate koosolekul hoolekogu. Viimase töö piirdus kehvematele õpilastele toetuse määramisega, koolipidude korraldamisega jms. Vahekord lastevanematega oli sel ajajärgul hea. Kasvatusküsimustes oli lastevanemate toetus koolile 1940. aastail tugevam kui hilisemal ajajärgul. Elanikkond oli enam paikne, tundis kooliõpetajaid kauemat aega. Hiljem - 1950.aastail - seoses MTJ ja sovhoosi asutamisega, suureneb lastevanemate hulgas see osa, kes vahetas tihti elu- ja töökohta. Nende lastega oli koolis peaaegu alati raskusi. See oli tingitud vanemate vähesest hoolest laste kasvatamisel. Viimast põhjustas suurelt osalt ka kolhoo-

sitalurahva halb majanduslik olukord 1940.aastate lõpul ja 1950.aastate algul.

1944.aastast hakati valima lastevanemate komiteed. Lastevanemate üldkoosolekud toimusid 1-2 korda aastas ja neil arutati enam ka kasvatusküsimusi. Osavõtmine üldkoosolekuist oli aastail 1951 - 1955 võrdlemisi hea. Tavaliselt viibis üldkoosolekul 50 - 60 lapsevanemat (koolis oli 120 - 130 õpilast). Arutati õppeedukust, kuulati õpetajate ettekandeid pedagoogilistel teemadel ja välispoliitilisest olukorrast, vaadati õpilaste isetegevusettekandeid.

Kütte kohaleveo eest hoolitsesid lapsevanemad. Veel 1953.a. töötasid nad ka kütte metsas üles, vedasid kokku ja töid kooli juurde.

Peale üldkoosolekute pidasid õpetajad lühikesi loenguid lastevanemaile ka rahvamajas kinoetenduste eel. Klassijuhatajad külastasid vajaduse korral õpilaste kodusid.

Kuigi vahekord lastevanematega oli üldiselt hea, ei saa sidet nendega pidada küllaldaseks. Lastevanemate abi koolile oli põhiliselt majanduslikku laadi. Kool aga ei suutnud lastevanemaid kaasa tõmmata tõhusale tööle õppe- ja kasvatustöö taseme tõstmisel.

Foto nr. 7. . .

Viru-Jaagupi 7-a. Kooli õpetajad 1950/51. õ-a.
(x-direktor V. Raud, xx-õppedlajuhataja L. Ilves).

Foto nr. 8.

Viru-Jaagupi Keskkooli I lend ja õpetajad 1961. a. kevädel (x-direktor V. Tõnisaar, xx-õppealajuhataja A. Vaasma).

IV p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI KESKKOOL JA 8-kl.KOOL AASTAIL 1957-1967

1. Üldised andmed kooli arengust

a) Materiaalne baas

Viimased kümme aastat Viru-Jaagupi kooli ajaloos töid kooliellu suuri muudatusi. See ajajärk langeb ühte ülemi-nekuga üldisele kaheksaklassilisele koolikohustusele ja haridussüsteemi ümberkorraldamisega vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu seadusele "Kooli ja elu sidemete tugevdamise ja haridussüsteemi edasiarendamise kohta NSV Liidus".

Seoses ettevalmistusega üleminekuks üldisele kaheksaklassilisele koolikohustusele, mis algas 1959.aastast,kasvas tunduvalt VIII klasside õpilaste arv. Juba 1957.a. ei suutnud Rakvere I Keskkool enam vastu võtta köiki soovijaid. Selle tõttu asutati Viru-Jaagupi 7-a. Kooli juurde VIII klassid. 1960.a. kasvas kool täielikuks keskkooliks.

Viru-Jaagupi 7-a. Kooli materiaalne baas ei vastanud kaugeltki keskkooli vajadustele. Esialgu ei olnudki rajooni haridusosakonnal kavatsust asutada täielik keskkool Viru-Jaagupisse. Siit pidi see üle viidama niipea, kui valmib uus ajakohane hoone Roelas (Rakverest 25 km). Seni oli aga Viru-Jaagupi 7-a. Kool ümberkaudsetest koolidest sobivaim keskkooli avamiseks: koolimaja oli avaram kui mujal ja koolil oli möningaid võimalusi töökasvatuseks: oli rajatud kooliaed, sisustatud poiste töötuba ning füüsika, keemia ja loodusteaduse kabinet.

Nii hakkaski Viru-Jaagupi kool 1957.a. suvel tegema ettevalmistusi keskkooli klasside vastuvõtuks. Tehti osaline kapitaalremont, millega suurendati klassiruumide arvu. Üks klassiruum saadi juurde ühisköögist ümberehituse teel, teine direktori korterist. Koolimajas elav õpetaja I.Soone sai korteri sovhoosile kuuluvasse sidejaoskonna majja, kuhu asus elama üldse 5 õpetajat. Nii jätkus koolimajas esimestel keskkooli aastatel peale klasside ruumi veel õppevahendite toale, pioneeritoale, füüsika, loodusteaduse ja keemia kabinetile, puutöötoale, õpilaste riietehoiule ja õpetajate toale. Koolimajja jäid elama direktor ja koristaja. Mõne aasta pärast kolis ka direktor oma majja.

Ruumikitsikus oli eriti suur aastatel, mil koolis töötas 10-11 klassikomplekti - 1960 - 1964.aastani. Pidi ju nüüd 50 aasta eest 3-kl. kooli jaoks ehitatud maja mahutama ligi kahe ja poolesajalise õpilaspere (vt.lisa nr. 4). Paljudes klassides olid õpilaste üliriided, koolil puudus metoodiline nurk, 1960.a. ka pioneerituba. Jalutusruumi ei olnud, selle ja võimla aset täitis 69 m^2 suurune saal, mis vahetundidel oli õpilasi puupüsti täis. Algklassid jalutasid kitsas koridoris. Võimlemistundides oli õpetajal tegemist,et endale kohta leida.[257]

Ruumipuudus oli ka mujal. "...Viru-Jaagupi Keskkooli töötoad ja internaadi ruumid ei rahulda kooli kasvavaid vajadusi...", märgiti 1959.a. Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsuses nr.27.[258] 1961.a. valmisid ümberehitusena endisest kirikumõisa pesuköögi ja töllakuuride hoonest

---

257 Vello Pütsepa suulised andmed
258 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.53, lk.1.

poiste töötoad. Materjaliga abistas ehitust Viru-Jaagupi sovhoos, töö tegid aga suurelt osalt keskkooli poisid ja meesõpetajad. Töökojas on puidu- ja metallitöötoad ning masinate ruum, kus korraga võib tööle rakendada kuni 40 õpilast. See on eeskujulikumaid töökodasid kogu rajoonis.

Kooli parimaks hooneks on aga 1964.a. Viru-Jaagupi koguduse pastoraadist ümber ehitatud internaat. Eelmistel aastatel tuli läbi ajada kitsalt. Internaat asus 2-s majas: endises koguduse leerimajas, kus elasid õpetajad (praegu lasteaed) ja pastoraadis. Suurtes ebamugavates tubades elas kokku kuni 100 õpilast.[259] Uus internaat on aga soe, mugav ja päikeseküllane maja, kus lapsed elavad 6-10 kaupa tubades ning kus on ruumi ka puhketoale.

Suuri töid viidi läbi kooliaias. 1958.a. alustati sooja kasvuhoone ehitamist. Materjali andis jällegi sovhoos, tööjõuks olid osalt lastevanemad, peamiselt aga poisid keskkooli I ja II lennust, kelle nimed on praegugi 1959.a. valminud kasvuhoone seinal. Umbes 25 ruutmeetrilt hakkasid õpilased õpetaja L.Roosma juhendamisel kasvatama varast kurki, redist, rohelist sibulat ja lilletaimi, mida jätkus nii kooli- kui ka ümbruskonna koduaedadele. Ehitati ka külmkasvuhoone ja rajati lavad. Juba 1960.a. loodeti saada õppe-katseaiast tulu 10200 rubla (vanas vääringus).[260] Sellist sissetulekut küll ei saadud, kuid majanduslikult tasusid aed ja kasvuhoone palga kütjale, peale selle kasutati laekunud summasid õppevahendite ostmiseks, ekskursioonideks jm. Suur oli õppekatseaia ja

---

259 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.41, lk.5.
260 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.42, lk.47.

kasvuhoone tähtsus öppe-kasvatustöös. 1960.a. rajati ka geograafiaväljak. Eeloleval suvel lõpetatakse pooleli-olev veesilmaga puhkenurk aias ja alustatakse aiamajakese ehitustöid. Elavnurgale leiti koht omaette majas - endises koolijuhataja saunas. Nüüd on selles soojas ja hubases majakeses peale toalillede 2 akvaariumi kaladega, puurid viirpapagoidega ja kilpkonn. Kuni 1963.aastani oli koolil ka küülikufarm, milles oli ajuti üle 100 küüliku. Hooldamine, mille eest vastutasid pioneerid, oli vanempioneerijuhi ja õpetajate poolt halvasti organiseeritud, küülikud haigestusid ning farm tuli likvideerida.

Ka spordiväljakul tehti keskkooli-aastail täiendavaid töid. 1959.a. rajati korvpalliväljak ja ehitati uus võimlemislinnake, järgneval aastal tehti uued hüppeplatsid ja kuulitõuke sektor. 1966.a. eraldas sovhoos koolile 1 ha maad kooliaia kõrvalt. Siia on plaanis 1970.aastaks rajada eeskujulik spordiväljak.[261]

1964.a. algasid tööd kooli ümbruse haljastamiseks. Eesti Aianduse ja Mesinduse Seltsi Tallinna osakonna kaudu telliti Viru-Jaagupi Keskkooli haljastustööde projekt. Rajati park 0,4 ha suurusele alale, alustati hekkide istutamist kooli krundi ümber. Traditsiooni kohaselt istutas iga lõpuklass aeda ja parki puid, pöösaid või hekke. 1963.a. asfalteeriti koolimaja esine. Sellest ajast peale saavad lapsed vahetundidel väljas joosta ja mängida. Pärast kapitaalremonti internaadis korrastati ka selle maja ümbrus.

Keskkooli asutamine ei olnud möeldav õppevahendite baasi tugevdamiseta. Riik andis selleks head võimalused. Kui võimlemisruum koolimajas ei vastanud nõuetele,siis võimlemiseks vajalikud vahendid olid koolil olemas. Võimla si-

---

261 Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli heakorrastus ja looduskaitse-alaste ürituste perspektiivplaan.

sustus oli aga puudulik, sest köiki vahendeid ei saadud ruumipuudusel kasutada ning kehalise kasvatuse programmi nõudeid ei olnud võimalik täiel määral täita.[262] Suusabaasiks oli keskkooli jaoks liiga väike ruum - kuur, kus asus 70 paari suuski ja saapaid.[263] Õppevahendeid muretseti juurde köikide ainete jaoks. Uuendati mööblit, osteti tolmuimeja, puhkpilliorkestri pillid ja klaver. Keskkooliaastail sai kool vajalikud tehnilised õppevahendid. Praegu on koolil 3 magnetofoni, 4 filmoskoopi, 1 raadioaparaat, 1 televiisor ja 1 filmiprojektor. Koolil on hulgaliselt diafilme. Kirjanduse, saksa keele, laulmise ja bioloogia õpetamiseks loodi fonoteek. Palju on ka omavalmistatud õppevahendeid, eriti eesti keele ja kirjanduse, geograafia, ajaloo, võõrkeelte ja bioloogia õpetamiseks. Õppevahendite muretsemiseks sai kool direktori taotlusel peale eelarveliste summade täiendavaid vahendeid rajooni haridusosakonnalt ja TSN Täitevkomiteelt. Õppevahendite hoidmine on hästi korraldatud. III korruse koridori ehitati ruum tabelitele ja piltidele, keemia ja füüsika klassis asub suur seinakapp. Nimekirjade järgi leitakse kergesti vajalik õppevahend.

Isetegevuslaste ja kogu kooli röömuks osteti 1962.a. rahvatantsuringile 12 paari viru-jaagupi rahvariideid. Raha selleks saadi kooli õppe-katseaiast, riided lasti teha Tallinnas Kunstikombinaadis, käised aga tikkisid keskkooli tütarlapsed õpetaja I.Koovitsa juhendamisel. 8-kl.kooli tantsurühmale olid need riided liiga suured ning sovhoos vahetas nad väiksemate vastu.

---

262 Viru-Jaagupi KA,nim.l,s.-#.67,lk.l.
263 Viru-Jaagupi Keskkooli direktori kiri Rakvere Rajooni TSN TK Haridusosakonnale 18.VI 1960.a.

Aasta-aastalt kasvas ka kooli raamatukogu, mille juhatajaks olid õpetaja P.Taremaa, asjaajaja L.Heinmaa ja õpetaja I.Laud. Kahjuks puudub raamatukogul omaette tuba. Kui 1957.a. oli kooli raamatukogus 1312 köidet, siis 1965.a. ulatus raamatute arv juba 2974-ni.[264] Lugejaid on olnud igal aastal 160 - 170 ümber.[265] Ligi 200 õpilast on Viru-Jaagupi külanõukogu raamatukogu lugejad.[266]

Suureks sündmuseks oli 1963.a. koolile autobussi saamine, mille andis koolile üle Kohtla-Järve autobussipark. Koolipere on saanud palju rõõmu tunda toredatest ekskursioonidest ja huvitavatest teatrikülastustest.

Et likvideerida õpetuse irdumist elust, hakati 1959. aastast keskkooli õppeprogramme ümber kujundama suurema tootmisalase spetsialiseerumise suunas. Viru-Jaagupi Keskkool kujundati üldhariduslikuks tootmisõpetusega keskkooliks alates 1960.aastast. Baasettevõtteks, kus toimus tootmispraktika, jäi Viru-Jaagupi sovhoos. Valitsuse vastava määruse kohaselt loovutas Viru-Jaagupi sovhoos koolile teravilja külviku, kartulivõtja, niitja-peenestaja ja traktori DT-24. Siiski oli materiaalne baas tootmisõpetuseks puudulik. Kabinet teoreetiliste tundide läbiviimiseks sisustati alles 3 aastat pärast kooli üleminekut tootmisõpetusega keskkooliks. See oli suurelt osalt tingitud ruumipuudusest, mis jäi kooli suurimaks mureks. Kooli direktor taotles igal aastal kapitaalremonti või juurdeehitust,kuid seni on see summade puudumisel jäänud teostamata. 1969.a. on lubatud alustada Viru-Jaagupi 8-kl.Koolile juurdeehitust, kuhu tuleksid klassiruumid ja võimla. Praegune koolimaja

264 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.41,lk.18 ja s.-ü.68,lk.22.
265 Ivi Laua suulised andmed.
266 Viru-Jaagupi külaraamatukogu päevikud.

jääks siis söökla, õppeabinõude jm. ruumideks.[267]

Kuigi koolimaja on vana ja kapitaalremonti pole kaua tehtud, on ruumid üldiselt soojad ja puhtad. Igal suvel tehti sanitaarremont peamiselt õpilaste ja õpetajate jõududega. Puhtuse eest kannavad hoolt 3 koristajat. 1961.a. saatis kool pensionile kauaaegse tubli töötaja O.Hübneri. Pensionär on ka E.Raud, kes täidab oma kohustusi koolis hästi juba 27 aastat. Tublid olid omal kohal ka internaadi kokk A.Timur ja koristaja L.Maasik. 1963.a. asus kooli bussijuhi kohale A.Seller. 1966.a. lahkus hoolas ja täpne A.Seller ning õpetajad kaotasid tema näol hea abilise ekskursioonide läbiviimisel. Hiljem on vahetunud mitu bussijuhti.

EKP Rakvere Rajoonikomitee büroo ja Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsusega kinnitati 1967.a. kooli šefiks Viru-Jaagupi sovhoos.[268] Samas kohustati ettevõtteid ja majandeid koos šeflusaluste koolidega välja töötama igal aastal kooli majandusliku abistamise plaan. 1967/68.õppeaasta eel olidki sovhoosi ehitusmehed abiks kooli remondi juures. Kool loodab sovhoosilt abi ka edaspidi, sest mitmel õpetajal on kitsad korteriolud.

Viru-Jaagupi 8-kl.Koolil on üldiselt tugev materiaalne baas, kuid puudub peamine - ajakohane koolimaja.Kui tehakse lubatud juurdeehitus, on aga kool varustatud kõigiti vajalike hoonetega ning tingimused kommunistliku kasvatustöö teostamiseks kujunevad igati soodsaks.

---

267 Vello Taremaa suulised andmed.
268 Lisa nr.1, EKP Rakvere Rajoonikomitee Büroo ja Rakvere Rajooni TSN TK otsused 12.VI 1967.a.

Foto nr. 9.

Vaade kooliaiale. (L. Undritsa foto, 1966.)

Foto nr. 10.

Kooli kasvuhoone. (R. Klammeri foto, 1968.)

b) Õpilased

Keskkooli avamine töi Viru-Jaagupi kooli jälle kaugelt lapsi. VIII-XI kl. õpilased tulid suuremalt osalt 7-30 km kauguselt ja kaugemaltki 7-a. koolidest: Laekverest, Muugast, Roelast, Veneverest, Kulinalt, Pölulast ja Rägaverest. Õpilasi oli koolis viimase kümne aasta jooksul 130-240 (vt.lisa nr.4).

Päritolult olid õpilased enamikus sovhoositööliste ja kolhoosnike lapsed, kuid osa lastevanemaid oli ka tööliseid ja teenistujad teedeosakonnast, piimapunktist, sovhoosikontorist ja mujalt. Vastupidiselt 1950.aastate algusele olid vaadeldaval ajajärgul köige jõukamad kodud sovhoositöölistel ja kolhoosnikel. Viru-Jaagupi Keskkooli ja 8-kl. Kooli on saatnud oma lapsi kaks majanduslikult tugevat naabrit - Ed.Vilde nim.kolhoos ja Vinni näidissovhoostehnikum. Viimase kümne aasta jooksul kasvas tunduvalt ka Roela, Küti ja Viru-Jaagupi sovhooside jõukus. 1967.a.töötasid köik Viru-Jaagupi külanõukogu majandid kasumiga.[269]

Keskkooli esimestel aastatel oli kaugemalt lastel,kes elasid internaadis, raskusi laupäevase kojusõiduga. Bussid liikusid harva ja lapsed ei saanud alati peale, sest buss oli täis.[270] Voore osakonnas elavaid lapsi (3-4 km kaugune) töi iga päev kooli sovhoosi auto. 1960.aastate algusest, kui tihenes tunduvalt bussiliiklus ja maaõpilased said tasuta koolisõidu õiguse, hakkasid seda võimalust iga päev kasutama paljud Vinni ja Pajusti õpilased.

Kui keskkooli ajal elas internaadis kuni 100 õpilast,

---

269 Oiend vabariikliku sotsialistliku võistluse tingimuste täitmisest Rakvere rajooni Viru-Jaagupi külanõukogus, lk.4.

270 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.36, lk.31.

siis 8-kl. koolis on see arv palju väiksem - 40 piires. 30 õpilase ümber kasutas 1960.aastast peale ka pikapäevarühma, mis töötab kahes osas - vanematele ja noorematele õpilastele. Internaadi ja pikapäevarühma õpilased said iga päev kooli sööklast sooja toitu. 1961.aastast alates teenindab õpilasi sovhoosi söökla. 1963.a. hakkas sovhoos andma sööklale toiduaineid omahinnaga. Peale internaadi ja pikapäevarühma õpilaste saavad siin odava ja maitsva lõuna ka paljud koduntkäivad lapsed. Oleks vaja anda soe toit kogu kooliperele suurel vahetunnil, kuid see on jäänud seni ruumipuudusel lahendamata. Aasta-aastalt on kasvanud nende õpilaste hulk, kelle toitluskulud kantakse riigi eelarvest. Nii sai 1957/58.õppeaastal tasuta toitu 15 õpilast, 1966/67.õppeaastal aga 37 õpilast.[271]

Keskkooli õpilased riietusid paremini, võrreldes eelnevate aastatega. Juba 1960.aastal märkisid haridusosakonna inspektorid, et "...õpilaste välimus jätab hea mulje. Paljud õpilased kannavad vormiriietust, vanemate klasside õpilased enamuses..."[272] Tänapäeva 8-kl. koolis ei ole vormiriietus enam raha küsimus. Kui nõuetekohane riietus või jalatsid üksikuil puuduvadki, siis on see tingitud vanemate hooletusest või kaupluste halvast varustatusest vormiriietusega (eriti vormimütsidega).

Õpilaste kodude majanduslik jõukus on kasvanud, kuid see ei tähenda, et erinevused nende vahel oleksid kadunud. Enamiku õpilaste eest hoolitsetakse kodus hästi ja seda

271 Aliise Vaasma suulised andmed.
272 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.67, lk.3.

enam torkavad silma need, kelle vanemad laste eest suurt ei muretse.

Üldiselt on aga õpilaste vanemate majandusliku olukorra paranemine tunduvalt soodustanud õppe- ja kasvatustöö teostamist koolis. Kui arvestada veel seda, et õpikute ja õppetarvete hinnad on väga odavad, siis võib täie kindlusega öelda, et majanduslik kitsikus, mis kodanlikus Eestis võttis paljudelt noortelt õppimisvõimaluse, on praegusele põlvkonnale tundmata.

c) Pedagoogiline kollektiiv

Kommunistliku ühiskonna igakülgselt arenenud inimese kujundamisel on erakordselt tähtis osa õpetajal. Sellele juhtis tähelepanu juba 1909.a. V.I.Lenin oma kirjas parteikooli õpilastele, kus ta näitas, et igas koolis on kõige tähtsam loengute ideelis-poliitiline suund, mille määrab tervenisti ja eranditult lektorite koosseis. Ei mingisugune kontroll ega programmid ole võimelised muutma seda õppetöö suunda, mille määrab lektorite koosseis.[273]

Viimase 10 aasta jooksul töötas Viru-Jaagupi koolis üldse 45 õpetajat, kusjuures keskkooli aastatel oli neid ühel aastal kuni 23 (vt.lisa nr.5).

Kooli direktoriks oli neil aastail endiselt V.Taremaa, kes asus 1959.aastal õppima Tartu Riikliku Ülikooli ajaloo-keeleteaduskonna ajaloo osakonnas. Suure kooli juhtimiseks puudusid V.Taremaal küll vajalikud kogemused, kuid aastate jooksul tulid needki. Tänu direktori heale organiseerimisele tugevnes tunduvalt kooli materiaalne baas. Üldse tegeles direktor palju majandusküsimustega.

---

273 V.I.Lenin, Kiri Kapri parteikooli õpilastele, Teosed, 15.kd., lk.434-435.

See oli tingitud majandusjuhataja puudumisest kuni 1961. aastani, kuigi just keskkooli algaastatel oli eriti suur vajadus tema järele. Ka nüüd ei meelitanud madal töötasu sellele kohale võimekat inimest ning majanduslik organiseerimistöö on olnud ikka peamiselt direktori kanda. 1964.a. kadus majandusjuhataja koht jälle, kahe aasta pärast anti pool kohta, 1968.a. aprillist ei ole sedagi.

Õppe-kasvatustöö juhtimisega tegeles peamiselt õppealajuhataja, kelleks sai 1957.a. kooli endine vanempioneerijuht A.Vaasma. A.Vaasma oli õppealajuhatajaks 1957-1961.a. ja uuesti 1964.a. alates. Ühtse ja sõbraliku õpetajate kollektiivi loomisel on suuri teeneid temal.

1961.a. tuli õppealajuhataja kohale Vaeküla Internaatkooli õppealajuhataja Harald Plink, kes töötas koolis vaid ühe aasta ja lahkus siis, leides sobivamad elutingimused Tartus. See kogemustega õppealajuhataja töstis nõudlikkust nii õpetajate kui ka õpilaste suhtes. Õppealajuhataja külastas tihti tunde, analüüsis põhjalikult õpetajate tööd, korraldas kontrolltöid õpilaste teadmistega tutvumiseks ja püüdis abistada õpetajaid nõuga.

1.sept.1962.a. tuli tema asemele Tartu Riikliku Ülikooli ajaloo osakonna lõpetanud Lea Tönisson, kes töötas õppealajuhatajana esimest aastat. L.Tönisson tegi oma tööd püüdlikult ja energiliselt. Kahe aasta pärast viidi ta üle Võipere 8-kl.Kooli direktori kohale. Sellest ajast peale on õppealajuhatajaks uuesti A.Vaasma.

Õppealajuhatajate sagedane vahetus ei tulnud kasuks õppe-kasvatustööle, mille suunamisel ja juhtimisel on di-

rektsioonil koolis suur osa. Kuid öppe-kasvatustöö taseme koolis määravad peamiselt ikkagi õpetajad, nende teadmiste tase ja pedagoogiline meisterlikkus.

Õpetajate kaadriga oli uuel keskkoolil raskusi. 7-a. kooli osas jäid töötama mitmed suure staažiga õpetajad, nagu I.Soone, A.Raigna ja L.Ilves. Pikemat aega oli koolis töötanud ka I.Laud, A.Kuristik ja P.Taremaa. Keskkooli õpetajaiks tulid enamikus küll kõrgema haridusega, kuid väikese staažiga või hoopis staažita pedagoogid, nagu vene keele õpetaja L.Reim, eesti keele õpetaja F.Parkel, matemaatik E.Parkel ja geograaf M.Truupõld (Tikop). Pedagoogiline haridus oli kõigil õpetajail peale laulmise õpetaja L.Tanki. Kooli suurenemisega täienes õpetajate pere veel mitme kõrgema haridusega noore spetsialistiga, kellest enamik tuli oma tööga hästi toime. Siiski oli puudus erialase ettevalmistusega õpetajatest, eeskätt laulmise, kehalise kasvatuse, matemaatika ja vöökeele õpetajatest.

Õpetajate liikuvus keskkooli aastail oli suur. Oli neid noori õpetajaid, keda ei rahuldanud elu Viru-Jaagupis nii elukondlikus kui ka kultuurilises mõttes. 1950. aastate lõpus puudusid Viru-Jaagupis kõik elukondliku teenindamise ettevõtted, kauplust varustati halvasti toiduainetega, linnasõidu võimalused olid aga kehvad. Korralik klubi puudub Viru-Jaagupis praeguseni, kuid elukondlik teenindamine on tundmatuseni muutunud. Viru-Jaagupis töötab saun, meeste ja naiste juuksur, teenustööde vastuvõtupunkt, söökla ja lasteaed. Mitmed õpetajad määras ümber haridusosakond, teised lahkusid seoses abiellumisega jne.

Põhjuseid oli mitmesuguseid ja nende hulgas ei puudunud ka paremate korteriolude otsimine. Keskkooli likvideerimine sundis töökohta vahetama paljusid pedagooge. Vanematest õpetajatest lahkusid vähesed. 1958.a. saatis koolipere pensionile 45-aastase staažiga õpetaja A.Raigna, 1962.a. 33-aastase staažiga I.Soone.

Üldiselt oli õpetajate kollektiiv töökas ja eluröömus. 1963.a. kooli kontrollinud haridusosakonna inspektorid leidsid, et Viru-Jaagupi Keskkooli õpetajate kollektiiv on põhiliselt noor, teotahteline ja võimekas.[274] Hea töö eest avaldas kooli direktor kiitust paljudele õpetajatele, nende hulgas korduvalt õppe-katseaia juhatajale A.Kuristikule ja eesti keele õpetajale M.Innole. Kogu rajoonis tuntud spetsialistiks omal alal kasvas geograafiaõpetaja M.Tikop. Kollektiivis esines ka lühiajalisi lahkhelisid seoses õpetaja I.Koovitsa ebapedagoogilise käitumisega, teiste õpetajate laimamisega õpilaste ees, intriigitsemisega jne.[275] Need lahkhelid löppesid I.Koovitsa lahkumisega 1966.a.

Õpetajate poliitiline enesetäiendamine toimus poliitringis, mida juhendas õpetaja M.Tikop. Õpiti poliitökonoomiat ja dialektilist materialismi. Viimastel aastatel on käsil marksistliku esteetika alused. Metoodilise enesetäiendamise alal jätkus töö aineringides ja klassijuhatajate nõupidamistel. 1960.a. käidi ekskursioonil Sadala Keskkoolis, kus tutvuti iseseisva töö rakendamisega õppetundides. Viru-Jaagupi õpetajate ühine arvamus oli, et nimetatud koolis on selle võtte rakendamisega mindud liia-

---

275 Viru-Jaagupi KA, nim.1-K, s.-ü.123, lk.68.

le. Perioodikas ilmunud pedagoogilise ja metoodilise kirjanduse kohta koostavad õpetajad katalooge. Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis on ainekomisjonid likvideeritud ning õpetajate enesetäiendamine toimub peamiselt iseseisva töö kaudu, millest tehakse kokkuvõtteid metoodilise komisjoni koosolekutel ja igakevadisel pedagoogilisel konverentsil. 1964.a. alates on koolis toimunud 4 pedagoogilist konverentsi, millel õpetajad esitasid oma kaheaastase uurimistöö tulemused. Pärast esimest konverentsi loobuti kitsalt ainealastest teemadest. 1968.a. tulid ettekandele sellised teemad: "Õpilane ja ülejõukäivad ülesanded" - M.Tikop; "Huvide arendamine õppetöös" - A.Vaasma; "Õpilase enesehinnang ja selle kujundamine" - E.Undrits; "Kuidas reageerivad lapsevanemad ebaedule koolis" - L.Ilves; "Eneseusalduse kadumine" - M.Inno jt. - üldse 8 teemat. Need kanti ette mitmel päeval. Referaatide ettevalmistamisel kasutavad õpetajad palju vaatlusi, tähelepanekuid ja teevad katseid õpilaste hulgas. Õpetajad võtavad osa ka rajooni ainesektsioonide tööst. Aasta-aastalt on kasvanud õpetajate hariduslik tase (vt.lisa nr.5). Kõrgema haridusega õpetajaid on praegu koolis 5, lõpetamata kõrgema haridusega 4. Ülejäänud 6-st õpetajast ei oma pedagoogilist haridust ainult üks. Õpetajad, kes ei õpi kaugõppes,täiendavad oma teadmisi suvekursustel. Kõrgema haridusega õpetaja M.Inno õpib edasi Haridusministeeriumi ja TRÜ Pedagoogika Teadusliku Uurimistöö 3-aastasel kursusel.

2. Õppe- ja kasvatustöö

a) Õppeedukus ja distsipliin Viru-Jaagupi Keskkoolis aastail 1957 - 1965

Õppeedukuse tase Viru-Jaagupi Keskkoolis ei olnud ühtlane. Seda näitab eelköige edasijöudjate protsendi tunduv köikumine keskkooli eksisteerimise 8 aasta jooksul. Üle 90 ulatus see protsent vaid keskkooli esimesel ja viimasel aastal (vt.lisa nr.3), madalamaile langes 1962/63. öppeaastal - 80,3%. Teistel aastatel oli öppeedukus alati üle 85%. Muidugi ei saa öppetöö taseme määramisel otsustada ainult protsendi järgi, kuid teised näitajad, nagu haridusosakonna ja haridusministeeriumi kontrolltööd, paraku selle ajajärgu kohta puuduvad. Üldiselt sooritasid Viru-Jaagupi Keskkooli öpilased edukalt sisseastumiseksameid tehnikumidesse ja körgematesse koolidesse, eriti VII ja VIII klassi lõpetajad. Osa öpilasi läks ka kutsekoolidesse ja üksikud tööle. Nii siirdus 1963/64.öppeaasta 17-st VIII klassi lõpetajast 12 tehnikumi või keskkooli, 1964/65.öppeaastal 16-st 9 öpilast. Need öpilased jöudsid ka järgnevatel aastatel hästi edasi.

Öppeainetest oli vaadeldaval perioodil madalaim öppeedukus matemaatikas, eesti keeles, vene keeles, aga ka ajaloos ja vöörkeeles. 1962.a. saadeti kooli Rakvere rajooni haridusosakonna juhataja kiri, milles juhiti tähelepanu eriti madalale öppeedukusele eesti keeles ja matemaatikas ning vajadusele olukorda parandada.

Suuri raskusi oli igal aastal V ja VIII klassidega, mille öpilased kogunesid paljudest koolidest. Nende tead-

miste tase ei olnud sageli küllaldane, V klassi õpilastel puudusid tihti iseseisva töö harjumused.[276]

Üheks õppeedukust alandavaks teguriks oli õpilaste puudumine. Sageli jätsid vanemad lapsed kergekäeliselt koju.[277] Korraharjumuste kasvatamisele mõjus negatiivselt ruumipuudus koolimajas. Sellele vaatamata oli distsipliin koolis üldiselt hea, mida märkisid sageli ka kooli külastajad.[278]

Õpetajate kollektiiv oli noor ja tunda andis kogemuste puudus. Direktsioon ei osanud alati toetada ega abistada õpetajaid.[279] 1957.a. kontrollisid kooli rajooni haridusosakonna inspektorid, kes leidsid, et koolis on hea kollektiiv, tundides on korralik töömeeleolu.[280] Samas toodi esile ka puudusi tundide ettevalmistamises, eriti klassijuhatajatundide osas. Kollektiiv analüüsis olukorda ja püüdis rakendada laialdasemalt frontaalset küsitlust ja iseseisvat tööd.

1959/60.õppeaastal lähenes õppeedukus 90%-le. See ei vastanud siiski õpilaste tegelikele teadmistele,seda eriti matemaatikas, kirjanduses ja keemias.[281] See on nähtavasti üheks põhjuseks, miks 1961.a. kevadeks õppeedukuse protsent jälle langes, kuna hindamisel püüti olla objektiivsemad. Inspektorid töid sel aastal esile rea põhjusi, mis tingisid õppetöö ebarahuldava taseme: sisemetoodiline töö oli nõrk, tundide näitlikustamine vähene, pikapäevagrupis oli vaba aja sisustamine organiseerimata, internaadi kasvatustöö oli ühekülgne, kõik õpetajad ei valmista-

276 Viru-Jaagupi KA,nim.1,s.-ü.36,lk.69.
277 Samas.
278 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.14,lk.2-4.
279 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.42,lk.13.
280 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.42,lk.7-8.
281 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.67, lk.2.

nud tunde korralikult ette jne.

Ikka selgemini ilmnes, et suurimaks puudujäägiks on õpilaste teadliku distsipliini ja õppetöösse teadliku suhtumise puudumine. Sellest tingituna seati 1962.aastast alates üldtööplaanis esikohale kasvatustöö parandamise nõue, mis läbib punase niidina kõigi järgnevate aastate üldtööplaane.[282] Õpilaste hindamises oldi nõudlikum. Seetõttu langeski 1962/63.õppeaasta õppeedukuse protsent kõige madalamale keskkooli aastate kohta - 80,3-le. Kuigi ka sel aastal leidsid haridusosakonna inspektorid suuri puudusi õppe-kasvatustöös, märgiti, et Viru-Jaagupi Keskkoolis ei ole hooletult töösse suhtuvaid õpetajaid.[283] Tõsteti esile õpilaste häid teadmisi geograafias ning sise- ja välispoliitiliste sündmuste tundmises.[284]

Pedagoogilise nõukogu koosolekuid läbivad otsingud õppeedukuse parandamiseks (järelaitamine koolis, võitlus puudumiste vastu, näitlike õppevahendite laialdasem kasutamine jne.).

1963.a. pandi välja kooli autahvel, kuhu õppetöö eesrindlaste kõrval asetati ka klassivälise töö ja ühiskondliku töö eesrindlaste fotod. Pedagoogilises nõukogus käis seletust andmas rida hooletuid õppijaid,[285] analüüsiti tervete klasside õppeedukust.[286]

Tänu jõupingutustele saavutati 1963/64.õppeaastal märgatavat edu. Õppeedukuse protsent lähenes jällegi 90-le, täielik õppeedukus saavutati VI ja XI klassis.[287]

282 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.81, lk.2.
283 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.90, lk.18.
284 Samas, lk.13.
285 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.83, lk.7.
286 Viru-Jaagupi KA,nim.1,s.-ü.83,lk.12 ja s.-ü.42,lk.24.
287 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.87,lk.1.

Senisest paremini kasutati õppetöös näitlikke vahendeid: kinofilme, magnetofoni, tabeleid ja pilte. Paranes tundide kvaliteet. Peeti aktiivset võitlust puudumiste vastu.

1964/65.õppeaasta üldtööplaanis oli jälle peamiseks ülesandeks kasvatustöö parandamine.[288] Kollektiivi usk oma võimetesse oli tõusnud. Tehti koguni ettepanek hakata taotlema kommunistliku töö kollektiivi nimetust. See mõte aga soikus, sest üldiselt loeti see Viru-Jaagupi koolis enneaegseks ja koolitöös üldse raskesti rakendatavaks.

1964/65.õppeaasta lõpul tehti kokkuvõte 2 kuud kestnud sotsialistlikust võistlusest. See oli toimunud ka varasematel aastatel, kusjuures võistluse vorme muudeti.Sotsialistlik võistlus, mis hõlmas korralikkust, õpilaste ja klasside sanitaarset olukorda, osavõttu ühiskondlikust tööst ja isetegevusest, tekitas kooliperes elevust ja tõstis tööindu.

Puudulike hinnetega õpilaste arv 1964/65.õppeaastal vähenes, õppeedukus tõusis 90%-le. Kooli lõpuklass, XI klass lõpetas 100%-liselt. See oli ühtlasi viimane lend Viru-Jaagupi Keskkoolist.

Viru-Jaagupi Keskkool saatis üldse välja 5 lendu, kokku 98 noort. Paljud neist asusid edasi õppima, lõpetades kõrgemad koolid või tehnikumid. Pedagoogideks õppisid H.Altvälja ja M.Siil I lennust, R.Kuusk ja M.Purika II lennust. Mitmed asusid tööle vanempioneerijuhtidena või õpetajatena ja õpivad edasi kaugõppes. Suurem osa töötab rahvamajanduses mitmesugustel erialadel, tulles oma tööga

---

288 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.92, lk.2.

hästi toime. H.Altvälja lõpetas kuldmedaliga, A.Vilu hõbemedaliga.

VII ja 1962/63.õppeaastast alates VIII klassi lõpetajaid oli ajavahemikul 1957 - 1965 122. Nendest läks enamik edasi õppima. Nii asus 1964/65.õppeaasta VIII klassi lõpetanutest edasi õppima 15, tööle ainult 1.

Suurimaks muudatuseks haridussüsteemis sel ajajärgul oli üleminek üldisele 8-kl. koolikohustusele, mis 1962/63. õppeaastal edukalt lõpule viidi.[289] Koolikohustust täitsid Viru-Jaagupi kooli piirkonna õpilased üldiselt hästi. Üksikjuhtudena tuli siiski ette õpilasi, kes törkusid kooli tulemast. Nii puudus 1959.a. palju koolist Valeri G., kes hulkus ringi, varastas kodunt raha ja külast jalgrattaid. Sellise käitumise peamiseks põhjuseks oli lapse väär kodune kasvatus.[290]

Üleminek üldisele 8ëklassilisele koolikohustusele oli oluliseks sammuks üleminekul kohustuslikule keskharidusele, mis peab teoks saama köigile koolieealistele lastele veel käesoleval aastakümnel.

b) <u>Tootmisõpetus ja ühiskondlikult kasulik töö</u>

Juba NLKP XIX kongress seadis õpetajate ja haridusorganite ette kooli polütehniseerimise nõude. Selle täitmisel saavutati Viru-Jaagupi 7-a. Koolis möningat edu. Kuid elu esitas koolile üha uusi ülesandeid. Ilmnes, et meie üldhariduslik ja kõrgem kool jäid maha kommunistliku ülesehitustöö nõuetest. Sellele juhtis teravamalt tähelepanu NLKP XX kongress.

---

289 H.<u>Kelder</u>, Võrdlusjooni mineviku ja tänapäeva haridus-elust, "Nõukogude Kool", nr.6, 1965.a., lk.438.
290 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.42, lk.39.

Kogu Viru-Jaagupi kooli materiaalse baasi ettevalmistus (kasvuhoone rajamine, õppe-katseaia väljakujundamine, töökodade ehitus) oli suunatud õppetöö lähendamisele praktilisele elule. Sel eesmärgil seati 1959.a. koolis sisse ka iseteenindamine. Klaaside koristamine ja puude sissekandmine oli suurematele õpilastele täiesti jõukohane ning muutus aastate jooksul harjumuseks. Ühiskondlikult kasuliku töö korraldamisel oli koolil kogemusi juba varemgi. Nii toimusid igal aastal metsapäevad, koguti raviimtaimi, valmistati õppevahendeid jne.

Õpilaste tootmistöö töusis ühiskondliku vajadusena päevakorda 1950.aastate alguses. Esialgu jättis selle korraldamine veel palju soovida nii organisatsiooniliselt kui ka pedagoogiliselt, kuid peagi hakkas olukord paranema. Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õpilased on soøvhoosis kevadeti ja sügiseti oodatud abilised ka praegu. Viimastel aastatel on töö sovhoosis korraldatud nönda, et see õppetööd ei sega. Röömustavalt on levinud õpilaste töö sovhoosis suvisel koolivaheajal.

Ühiskondlik töö kooliaias on omandanud uue ilme. Juba vaadeldava perioodi alguses hakkas kooliaed kujunema tööde, katsete ja vaatluste tegemise kohaks üha arvukamale õpilaste hulgale. 1960.a. oli aed hästi kujundatud,umbrohust puhas, muld hästi haritud.[291] 1967.a. tunnistati Viru-Jaagupi kooliaed külanöukogus parimaks.[292] Aia lillederikkus röömustab igal aastal koolipere silma, ümbruskonna elanikele korraldatakse aga sellest osasaamiseks lilledenäitused. 1966.a. näitusel käis üle 200 külastaja väl-

291 Viru-Jaagupi KA, nim.l,s.-ü.67,lk.l.
292 Öiend vabariikliku sotsialistliku vöistluse tingimuste täitmisest Rakvere rajooni Viru-Jaagupi külanöukogus.

jastpoolt kooli. Aias on nüüd rooside nurk, kuhu istutati 30 roosi. Õpilased korrastasid kunstnike Kr.ja P.Raua mälestuskivi ümbruse Viru-Jaagupi kooliaia territooriumil. Töö kooliaias on muutunud õpilaste armastatumaks tegevuseks.

Viru-Jaagupi Keskkooli eesmärgiks oli ka õpilaste tutvustamine põllumajandusliku tootmise põhialustega, mis aitaks neid omandada elukutse. 1960/61.õppeaastal hakkas IX klass õppima loomakasvataja eriala. Järgmistel aastatel oli erialasid kaks: III liigi traktorist-masinist ja loomakasvataja-mehhanisaator. Peale üldainete õpiti masinaehitust, agronoomiat, põllutöömasinaid, elektrotehnikat, loomakasvatust jt. eriaineid. Tingimused nende õpetamiseks olid ebasoodsad. Õppekabinetid puudusid, õpetajateks olid sovhoosi spetsialistid, kellel polnud pedagoogilist ettevalmistust. 1963.a. lõpetajad said loomakasvataja eriala, kuigi puudusid loomakasvatuse, elektrifitseerimise ja masinaõpetuse kabinetid.[293] Praktika toimus ühel nädalapäeval Viru-Jaagupi sovhoosis. Alles 1963.a. sisustas sovhoos teoreetiliste tundide läbiviimiseks tootmisõpetuse kabineti.

Põllumajandusliku erlalaga lõpetas keskkooli 3 lendu, kokku 49 noort. Neist asus põllumajanduse alal tööle vaid 15, kes on enamikus oma valikuga rahul. Ei olnudki mõeldud, et koolis õpitav eriala peaks jääma õpilastele elukutseks, kuid see pidi aitama kaasa kutsevalikule. Seda ülesannet ei suutnud aga kool täita. Peamisteks põhjusteks olid õpetamiseks vajalike tingimuste puudumine ja erialade

---

293 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.36, lk.62.

kitsas valik. Vastava eriala võis iga noor omandada põllumajanduslikus tehnikumis, kus õppetöö toimus tunduvalt soodsamates tingimustes ja erialane ettevalmistus oli põhjalikum. Loomakasvatajaks võis saada ka keskkooli lõpetamata, pealegi ei lisanud selle eriala omamine midagi töötasule. 1957.a. tulid Viru-Jaagupi Keskkooli õpilased, kelledest suur osa juba algusest peale ei kavatsenud asuda tööle põllumajanduse alal. Töötingimused põllumajanduses alles hakkasid neil aastail paranema ja noorte soov sellele alale jääda kasvas pikkamööda.

Viru-Jaagupi Keskkooli näol oli ümbruskonna lastel soodne võimalus keskhariduse omandamiseks. Et aga erialade ring oli kitsas, vähenes peagi õpilaste arv keskkooli vanemates klassides. Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsusega likvideeriti keskkool 1965.a., sest juba 1963/64. õppeaastal suleti IX klass õpilaste vähesuse tõttu.[294] Lastevanemate ja õpetajate hulgas oli küll nurinat keskkooli sulgemise pärast, kuid olukorra muutmiseks midagi ette ei võetud.

Koolielus on nõukogude võimu aastatel toimunud palju ümberkorraldusi. Tublisti on kasvanud üldhariduslike koolide arv, on paranenud võimalused õppimiseks jne. See aga ei tähenda, et kõik oleks olnud korras. Nii rikuti töökasvatuse kui kommunistliku kasvatuse koostisosa nõudeid. Ta kujunes ühekülgseks, viis õpilased õigustamatult varasele spetsialiseerumisele. Praegu otsitakse uusi teid haridussüsteemi ümberkorraldamiseks kommunistliku ühiskonna

---

294 Eesti NSV Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsus 11.V 1965.a., nr.96.

inimeste vajaduste järgi. Töökasvatusele tuleb aga vaadata kui poliitilisele kasvatusele, mille eesmärgiks on õpilastes armastuse kasvatamine töö vastu, praktiliseks eluks vajalike oskuste ja vilumuste kujundamine.

c) Õppe-kasvatustöö Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis 1965 - 1967

Õppeedukus Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis on kahel viimasel õppeaastal olnud murettekitavalt madal: 1965/66.õppeaasta kevadel 71,3% ja 1966/67.õppeaasta lõpul 76,8% (vt.lisa nr.3). 1966/67.õppeaastal korraldas haridusministeerium koolis matemaatika ja ajaloo kontrolltööd, mille tulemused olid halvad. 1966/67.õppeaasta 21 lõpetajat läksid küll peaaegu köik (20 õpilast) edasi õppima, kuid 8-st keskkooli astunust on tagasi tulnud edasijõudmatuse tõttu 2, mitmel esineb puudulikke hindeid. See sunnib pedagooge enam mõtlema õpilaste teadmiste tasëme tõstmisele ja kutsevaliku suunamisele. Nii läksid mõned õpilased mõõdunud aastal keskkooli vaid sellepärast, et ei lootnud tehnikumi sisse saada.

Tingimused Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis on õppe-kasvatustööks tunduvalt paremad kui olid Viru-Jaagupi Keskkoolis. Ruumipuudus annab märksa vähem tunda. Suurt tööd teevad algklasside õpetajad oma kasvandike ettevalmistamisel kooliks. Viru-Jaagupis on lasteaed, kust viimastel aastatel tulevad kooliks ettevalmistatud lapsed. Ometi on õppeedukuse protsent lubamatult madal.

Haridusosakonna nõue, et hinded vastaku teadmistele, tegi lõpu protsendimaaniale. Seetõttu ei olegi õppeedukuse protsendi langus viimastel aastatel niivõrd teadmiste

langus, kuid õrd õiglasema hindamise tulemus, mis näitab ka õpilastele tegelikku olukorda. See muidugi ei vähenda õpetajate vastutust. Kahtlemata on Viru-Jaagupi õpetajatel veel küllaldaselt kasutamata reserve tundide paremal läbiviimisel, õppeaine lähendamisel elule ja õpetamise individualiseerimisel. Nagu mujalgi, on ka siin üheks kariks pidevuse puudumine õppe-kasvatustöös, liiga järsk üleminek programmides algklassidest V klassi. Õpetajate oskused ja võimalused diferentseeritud õpetuseks on väikesed, mistõttu kerkib ka Viru-Jaagupi koolis üles "andekate laiskvorstide" probleem. Võitluses mahajäävuse vastu jäävad sageli rakendamata ja arendamata andekate võimed.

Õpetajad on hakanud suuremat rõhku panema suvisele individuaalsele tööle õpilastega. Selle tulemusena tõusis 1966/67.õppeaastal õppeedukus sügiseks 91,3%-le, sest suvetöö sooritas 24 õpilast.[295] See pole aga probleemi lahendus, kuna enamik neist õpilastest oleks olnud suutelised juba kevadel klassi lõpetama. Peab tunnistama,et kasvatustöö koolis lonkab, vaatamata pedagoogilise kollektiivi erilisele tähelepanule sellele. Lähemate aastate probleemiks nr.1 on endiselt õpilastes õige töössesuhtumise kujundamine.

Kindlasti aitab õpilaste vastutustunnet tõsta uus eksamite süsteem, mis sunnib õpilasi süstemaatilisemale tööle.

Õpetajad ei tohi unustada, et tänapäeva noored on muutunud. Nad ei võta midagi vastu usalduse pähe, nad

---

295 Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli 1967/68.õppeaasta üldtööplaan, lk.1.

nõuavad alati põhjendamist. Kui sellest jääb vajaka,siis ei ole ka kasvatusel pinda. Sellepärast on vajalik õpilaste sügavam tundmaõppimine. Seda on möistnud ka Viru-Jaagupi pedagoogiline kollektiiv. Õpetaja M.Inno uurimistöö teemaks Haridusministeeriumi ja TRÜ Pedagoogika Teadusliku Uurimistöö kursusel on "Murdeealiste konfliktid kodu ja vanematega". Õpetajatel on kavas asuda kogu kollektiiviga oma kooli õpilaste psühholoogia uurimisele, sest järjest teravamaks muutub probleem, kuidas kasvatada inimest, et ta ei kujuneks passiivseks tarbijaks ja oleskleJaks.[296]

---

296 "Nõukogude Õpetaja", nr.16, 20.IV 1968.a.

3. Klassi- ja kooliväline töö

a) Õpetajate ühiskondlikud organisatsioonid

Kogu õppe-kasvatustöö suunajaks ja juhtijaks Viru-Jaagupi koolis on õpetajate parteiorganisatsioon. 3-liikmeline õpetajate parteialgorganisatsioon loodi Viru-Jaagupi Keskkoolis 1959.a. lõpus. Selle aasta sügisel tuli kooli 2 kommunisti, kes alguses kuulusid sovhoosi parteiorganisatsiooni. Väiksearvuline parteialgorganisatsioon tegi õpetaja M.Inno juhtimisel suurt tööd oma ridade laiendamiseks. 1963.a. oli koolis juba 8-liikmeline parteiorganisatsioon. Keskkooli likvideerimisega see ajutiselt vähenes, kuid 1967.aastaks kasvas jälle 7-liikmeliseks. Lahtistel parteiorganisatsiooni koosolekutel on arutusel olnud köik koolitöö lõigud. Tösiselt on arutatud õpetajate töössesuhtumist, nagu 1963.a. lahtisel koosolekul "Töö, südametunnistus ja õpetaja" ja koosolekul "Õpetaja kohuse- ja vastutustunne", pioneeri- ja komsomolitööd koolis, ringide tööd, klassijuhatajate tööd. On kontrollitud õpilaste teadmisi, nende vihikuid ja käekirja jne. Parteiorganisatsiooni juhtimisel töötab ka õpetajate ametiühing ning keskkooli aastatel tegutses õpetajate komsomoliorganisatsioon.

Ametiühingusse kuuluvad köik õpetajad ja teenistujad. Algorganisatsiooni sekretärid on vahetunud peaaegu igal aastal. Ametiühingu komiteel on tihe side direktsiooni ja parteiorganisatsiooniga. Et vältida dubleerimist, kooskölastatakse omavahel perspektiivplaanid. Kooli parteiorganisatsiooni juhtimisel on ametiühingu komitee pööranud suurt tähelepanu õpetajate ideelis-teoreetilise ja peda-

googilise meisterlikkuse taseme tõstmisele (vt.lk.133-134).

Õpetajad ei piira end kutsetöö raamidega, vaid võtavad osa ka ümbruskonna kultuurielust. 1958.a. tähistati pidulikult kooli 50.aastapäeva, millest võttis hulgaliselt osa endisi õpilasi, õpetajaid ja ümbruskonna rahvast. Keskkooli aastatel õpetajate osavõtt isetegevusest küll vähenes[297], kuna keskkooli õpetajatel oli väga palju tööd isetegevusega oma koolis. Praegu võtavad isetegevusest aktiivselt osa õpetajad H.ja L.Kaljandid, A.Kuristik, L.Ilves ja M.Inno. Mitmed õpetajad on seotud loengulise tööga, kuuludes ühingu "Teadus" lektorite koosseisu.

Keskkooli-aastatel oli koolis ka õpetajate komsomolialgorganisatsioon, kuhu kuulus enamik noori õpetajaid. 1960/61.õppeaastal oli 4 kommunistlikku noort, sekretäriks õpetaja J.Proosa. Liikmete vähese arvu tõttu ei olnud tööl õiget hoogu. 1961/62.õppeaastal kasvas algorganisatsioon 9 liikmeliseks. Peamiseks ülesandeks lugesid õpetajad - kommunistlikud noored pioneeri- ja komsomolitöö juhtimist. Korraldati ka teatri ühiskülastusi, tähtpäevade tähistamisi koolis jm. Viimastel keskkooli aastatel töötas õpetajate komsomoliorganisatsioon koos õpilaste komsomoliorganisatsiooniga. Vanusevahest tingitud suur huvide erinevus viis õpetajate komsomoliorganisatsiooni töö soikumisele. 8-kl. koolis on õpetajaid - kommunistlikke noori ainult 2, kes kuuluvad sovhoosi algorganisatsiooni.

b) <u>Pioneeri-ja komsomoliorganisatsiooni tegevus</u>

Pioneeriorganisatsiooni põhiülesandeks on kasvatada

---

297 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.84, lk.5.

pioneerides ustavust Kommunistliku Partei üritusele ning nõukogude rahva revolutsioonilistele, lahingu- ja töötraditsioonidele, kasvatada noortes leninlastes armastust sotsialistliku kodumaa vastu, leppimatut suhtumist tema vaenlastesse, valmistada pioneere ette isamaa kaitseks.[298]

Kui pioneeriorganisatsiooni tegevus on organiseeritud õieti, omandab ta juhtiva osa kogu klassivälises töös. Pioneeritöö sisukus ja huvitavus sõltub suurel määral vanempioneerijuhist. Kahjuks vahetusid need Viru-Jaagupi Keskkoolis tihti. Nii on viimase 10 aasta jooksul koolis töötanud 6 vanempioneerijuhti. Selle all kannatas ka pioneeritöö.

1957.a. tuli vanempioneerijuhi kohale Rakvere Pedagoogilise Kooli lõpetanud vanempioneerijuhi kutsega Liidia Põlla. Pioneere oli keskkooli esimesel aastal koolis 41 (vt.lisa nr.4). Pioneeritöö rühmades oli täielikult klassijuhatajate kanda, kel puudusid sageli vastavad oskused ja teadmised. L.Põlla lahkus 1959.a. alguses ELKNÜ Rakvere Rajoonikomitee instruktoriks. Tema asemele tuli samuti Rakvere Pedagoogilise Kooli lõpetanud, sõjaväest demobiliseerunud Rein Vabamäe. Et pioneerijuhiks oli mees, võimaldas see leida enam huvikohast tegevust poistele. Suvel võeti ette pikki matku ööbimisega telkides. 1960/61.õppeaastal ei olnud koolil ruumipuuduse tõttu pioneerituba. Vanempioneerijuht valmistas ette malevakohndusi, rühmade töö jäi endiselt klassijuhatajatele.[299] Esmakordselt asutati koolis aktiivikool ja oktoobrilaste kino.

---

298 Lenini ordeniga autasustatud V.I.Lenini nimelise Üleliidulise Pioneeriorganisatsiooni Põhimäärus, 4.k.j.a0, 1k.1.
299 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.67, 1k.3.

1.jaan.1961.a. läks R.Vabamäe tööle teisele alale. Kool jäi vanempioneerijuhita. Sellele kohale asus XI klassi õpilane Viive Lippasaar, kes töötas koolis veel ühe aasta. Pioneeriastmete täitmise nõue jättis sel ajal vähe ruumi pioneeride ja vanempioneerijuhi enesealgatusele. Hästi tegutses pioneeride nukuteater, mida juhtis endiselt I.Soone.

1962/63.õppeaastal oli vanempioneerijuhiks Jõgeva Keskkooli lõpetanud Malle Pütsep. Endiselt jäi kitsaskohaks huvialase tegevuse leidmine vanematele pioneeridele, eriti poistele. Järgmised 3 aastat töötas vanempioneerijuhina samuti äsja keskkooli lõpetanud Lemmi Sulu. 1964/65.õppeaastal oli koolis 97 pioneeri, s.o. 83% pioneerieealistest lastest. Elavnes töö rühmades, eriti nooremates. Meeldejäävaks sündmuseks oli malevakoondus Voore mäel, kus lõkke ääres võeti vastu uusi pioneere ja korraldati võistlusi. Asutati pioneerikino "Voshod", kuhu pääsmeteks olid head hinded. 1963.a. õnnestus hästi sovhoosi klubis korraldatud rahvaste sõpruse pidu, mis nüüdsest peale muutus pioneerimaleva iga-aastaseks traditsiooniks. Siiski oli pioneeritöös ka puudusi. Nii luhtus halva ettevalmistuse tõttu malevalaagri korraldamine 1964.a.suvel, jäädi kõrvale rajooni rahvatantsupeost ja piirkondlikust laulupäevast.[300]

Alates 1966.a. sügisest juhib pioneeritööd vanempioneerijuhi kutsega Helgi Kaljend. Ka pioneerimalev seadis peamiseks ülesandeks õppeedukuse tõstmise. 1967.a.kevadeks oli pioneeride õppeedukus parem teistest, kuid siiski

300 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.83, lk.18.

ainult 80%. Pioneeride toimetusel ilmus satiirileht "Pioneerikiir". Viru-Jaagupi pioneerimalevas on kujunenud oma traditsioonid, nagu ülekooliline suusamatk, rahvaste sõpruse pidu, pioneeride spordivõistlused, suvised laagrid Peipsi ääres jt.

Õpilaste komsomoliorganisatsioon oli koolis suurim keskkooli aastatel (vt.lisa nr.4). 1960.a. sügisel sai komsomoliklassiks kooli esimeste abiturientide klass.[301] Komsomoliklassid olid veel keskkooli II ja IV lend.

Kuigi 1960.a. leidsid haridusosakonna inspektorid,et komsomoliorganisatsiooni kuulub väike osa komsomolieelistest - 49 86-st, tunnistasid nad, et komsomoliorganisatsiooni tegevus on mitmekesine. Kommunistlikud noored olid mitmete ülekooliliste ürituste algatajateks (poliitinformatsioon internaadis, korrapidamine koolis jm.).[302] 1961.a. tähistas komsomolikomitee komsomoli 43.aastapäeva, andis välja välklehte, korraldas sõpruskohtumisi Tudulinna Keskkooli noortega, koosoleku viisakast käitumisest jt. üritusi. Keskkooliõpilastest kommunistlikud noored paistsid silma oma ettevõtlikkuse ja kriitilise meelega. Korduvalt kutsuti kooli komsomolikomiteesse aru andma halvasti edasijõudvaid ja käituvaid õpilasi. Ettevõtmised olid mitmekesised: küsimuste-vastuste õhtud, elavad ajalehed, poliitinformatsioonid nooremates klassides, vastlapidu, kohtumised tööeesrindlaste ja Isamaasõja veteranidega.

8-kl. koolis on komsomoliorganisatsioon väike. 1965/66.õppeaastal oli kommunistlikke noori 11, 1966/67.õppe-

---

301 "Võrseid Viru väljadelt", Viru-Jaagupi Keskkooli almanahh, Viru-Jaagupi, 1961.a., lk.15.
302 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.67, lk.3.

aastal vaid 9. Organisatsioon laguneb seoses VIII klassi õpilaste lõpetamisega. Lühikese aja jooksul ei jõua ta alati areneda ühtseks kollektiiviks. Viru-Jaagupi koolis kuuluvad kommunistlikud noored pioneeride malevanõukogusse ja võtavad nii osa pioneeritöö juhtimisest. Omaette koosolekutel arutatakse kutsevaliku probleeme, kohtutakse tööeesrindlaste ja naaberkoolidega jm.

c) Spordikollektiiv, ringid ja Punase Risti Seltsi algorganisatsioon

Viru-Jaagupi Keskkoolis kannatas kehakultuurialane klassiväline töö võimla puudumise tõttu. Negatiivselt mõjus ka kehalise kasvatuse õpetajate sage vaheldumine. Esimene keskkooli kehalise kasvatuse õpetaja oli Tapa Keskkooli lõpetanud Aarne Kroonmäe, kes õppis edasi TRÜ kehakultuuri-teaduskonnas. Temal tuli luua kehakultuurikollektiiv uutest õpilastest. Puudusid ühiskondlikud instruktorid, spordikohtunikud. Treeningutest osavõtt oli väike, esines distsiplineerimatust võistlustel.[303] Keskkool jäi esimestel aastatel rajooni võistlustel viimaste hulka. Tööga tulid kogemused ja olukord hakkas paranema, kuid 1960.a. lahkus A.Kroonmäe kodukohta. Tütarlaste kehalise kasvatuse õpetajaks tuli nüüd Epp Põldoja (TRÜ kehakultuuri teaduskonna lõpetanud) ja poistele Jaan Proosa (Rakvere Pedagoogilise Kooli kasvandik). Nende tunnid olid head, kuid kehakultuuri-kollektiivi töö tunnistasid haridusosakonna inspektorid halvaks.[304] J.Proosal oli suur töökoormus, sest ta oli ka laulmise õpetaja ja orkestri-

303 Viru-Jaagupi KA, nim.1,s.-ü.48, lk.3 ja 5.
304 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.67, lk.2.

juht. 1960.a. asutati koolis spordikollektiivi "Noorus" osakond.

Sporditöö sai hoogu 1961.a., kui kehalise kasvatuse õpetajaks tuli TRÜ lõpetanud Malle Plink. Kogemustega ja erialaste teadmistega õpetajana seadis M.Plink kehakultuurikollektiivi töö eesmärgiks spordi massidesse viimise.[305] 1961/62.õppeaastal kuuluski spordikollektiivi 93% V-XI klassi õpilastest. Sektsioonid tegutsesid hästi, organiseeriti hulgaliselt sisevõistlusi, võeti osa ka rajooni võistlustest.[306]

Järgmised 2 aastat juhtis spordikollektiivi Tartu Pedagoogilise Kooli lõpetanud Vello Pütsep. Igal aastal omandas spordijärgu 50-60 õpilast. Palju aitas kaasa õpilaste vaba aja sisustamisele ja tervise tugevdamisele 1962.a. rajatud liuväli. 1963.a. esines keskkooli võistkond edukalt Rakvere rajooni koolinoorte spartakiaadil. Keskkooli viimasel aastal tuli kehalise kasvatuse õpetajaks Linnart Kaljend. Siis oli koolis vaid üks keskkooli klass - XI klass 16 õpilasega. Need olid tublid spordipoisid ja -tüdrukud. Rajooni võistlustel jäi Viru-Jaagupi Keskkool, vaatamata väikesele õpilaste arvule, 11 keskkooli hulgas 7.kohale. L.Kaljendi töökoormus on suur: kehalise kasvatuse ja laulmise õpetaja, orkestri- ja koorijuht ning Küti ja Viru-Jaagupi sovhooside klubide juhataja. Siiski töötavad spordikollektiivis korvpalli, kergejõustiku, jalgpalli, suusatamise ja atleetliku võimlemise sektsioon, millest arvukaim on kergejõustik - 32 osavõtjaga. Koolis on praegu 59 järgusportlast, 60-70% VII-

305 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.42, lk.8.
306 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.42, lk.9.

VIII klassi õpilastest on OVTK märklased.[307] Tunnustuseks spordikollektiivi tööle oli 1968.a. aprillis III koht rajooni pioneeride sisekergejõustiku võistlustel.

Ringe töötas Viru-Jaagupi Keskkoolis vördlemisi palju, kuid mitte köik õpilased ei vötnud ringidest osa.Pedagoogilise kollektiivi püüdeks oli jõuda niikaugele, et iga õpilane vötaks osa vähemalt ühe ringi tööst.[308] Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis kuuluvad köik õpilased mingisse ringi.

1957.a. tegutsesid koolis kirjandusring, noorte naturalistide ring, vene keele ring, tehnikaring, "Osavad käed", rahvatantsuring, näitering jt. - kokku 11 ringi.

Kirjandusringi tegevus muutus huvitavaks alates 1959.aastast, kui seda asus juhtima körgema haridusega eesti keele öpetaja M.Inno. Vaatamata väikesele liikmete arvule organiseeris ring meeldejäävaid ülekoolilisi üritusi. Iga-aastaseks traditsiooniks muutusid könevöistlused. Koos rahvatantsuringiga korraldati rahvaluule öhtu, viidi läbi kirjandusöhtud ja kohtumine kirjanik O.Toomingaga. Suureks sündmuseks oli kirjandusringi koostatud almanahhi "Vörseid Viru Väljadelt" trükist ilmumine 1961.a. Almanahh on pühendatud keskkooli I lennule. Ringi liikmed tegid kaastööd Fr.R.Kreutzwaldi nimelisele Kirjandusmuuseumile ja etnograafiamuuseumile kodu-uurimusliku tööna. Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi Sönaraamatute Sektorile koguti loomade nimesid. Kirjanduslikud kohtud, mida korraldati Ed.Vilde romaani "Külmale maale" pöhjal, esitati koolis, kohalikus klubis ja

307 Linnart Kaljendi suulised andmed.
308 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.42, lk.59.

Torma 8-kl.Koolis. Mitmed ringi liikmed on truuks jäänud kooliaegsetele huvidele, nagu I lennu lõpetaja H.Üleoja (televisioonis reżissöör), M.Kurves ja M.Purika,kes töötavad keeleõpetajatena. Viimase suurema tööna (ringi tegevus lõppes 1965.a. keskkooli likvideerimisega) asuti koostama albumit Erni Krusteni romaani "Noorte südamed" tegevuspaikade fotodest Viru-Jaagupist ja selle ümbruskonnast. Fotoalbum neljas eksemplaris valmis 1965.aastal. Üks neist kingiti koolile, teised Rakvere Rajoonidevahelisele Koduloomuuseumile, akadeemik H.Kruusile kui Viru-Jaagupi kooli endisele õpetajale ja Fr.R.Kreutzwaldi nimelisele Kirjandusmuuseumile.

Iga aastaga muutus huvitavamaks naturalistide ringi töö, millest oli juttu eespool (vt.lk.140). Esimene juhendaja keskkooli aastatel oli õpetaja Lembit Roosma, 1961.aastast aga Asta Kuristik. Mitmeaastase tööna koostavad ringi liikmed kooli ümbruse taimestiku herbaariumi, tegid kindlaks looduskaitse all olevate taimede - näsiniine ja kuldkinga asukohad ümbruses, teostavad pidevalt fenoloogilisi vaatlusi. Lindude vaatlusi tehakse alates 1956.aastast. 1967.a. astus Eesti Looduskaitse Seltsi liikmeteks 17 naturalisti, kes võtavad osa rajooni looduskaitse seltsi tööst. Vabariiklikul looduskaitse konkursil sai kool 1966/67.õppeaasta looduskaitsealaste töötulemuste eest rajoonis II koha. Ringisisene töö on huvitavalt korraldatud, naturalistide ring on populaarsemaid koolis. Korraldatakse ka ülekoolilisi üritusi, nagu lindude päeva ja looduskaitse päeva tähistamine.

Foto nr. 11.

Rahvaste sõpruse pidu 1965.a.
(L. Undritsa foto, 1965.)

Foto nr. 12.

Fotograafid on ametis.
(L. Undritsa foto, 1966.)

Teistest ringidest tegutses viljakamalt näitering õpetaja I.Soone juhatusel, kes jätkas seda tööd ka pärast pensionile minekut 1962.a. Lavastati sellised kaalukad näidendid, nagu V.Rozovi "Õnn kaasa!" ja "Röömu otsinguil", V.Vigante "Igavesti haljad palmid", dramatiseering O.Lutsu "Kevade" järgi jt. Köik need esitati edukalt koolipidudel Viru-Jaagupis ja ümbruskonnas.

Kooli rahvatantsuring sai "jalad alla" 1960.a., kui seda asus juhtima õpetaja Malle Neemaru. Koolis töötasid nais-, sega- ja meesrühm. Peale nende tegutsesid lasterühm Tiiu Rentiku ja mudilasrühm Pilvi Taremaa juhtimisel. Vöeti osa rajooni laulupeost, esineti koolipidudel.1962.a. vabariiklikul koolinoorte tantsu- ja laulupeol esines ka Viru-Jaagupi Keskkooli segarahvatantsurühm. Lasterühm ja mudilasrühm töötavad P.Taremaa juhtimisel ka Viru-Jaagupi 8-kl. Koolis.

Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis on 9-10 poisi huvialaks fotoasjandus. Ringi juhendab 1964.aastast alates õpetaja Lea Undrits. 1967.a. ehitasid ringi liikmed koolimajja korraliku fotopimiku. Agaramad katsetavad isegi värvifotodega. 1966/67.öppeaastal anti välja 10 fotolehe numbrit, 1967.a. löpuks aga valmis suur koolielu kajastav fotoalbum. 6-7 poissi meisterdavad tihti öhtuti töökojas - need on tehnikaringi liikmed. Laste käsitööde näituselt Tallinnas läks ühe öpilase töö - P.Vörno treitud taldrik - ka Uljanovskisse koolinoorte tööde näitusele. Väikesed poisid tegutsevad agaralt kaberingis, mida juhendab A.Vaasma. Rühm kunstihuvilisi öpilasi harjutab Ivi Laua juhatusel kunstiringis.

Punase Risti algorganisatsioon oli Viru-Jaagupi Keskkoolis arvukaim - siia kuulusid köik öpilased alates III klassist, öpetajad ja koristajad. Pöhiliseks tegevuseks oli OVSK ja VSK öppuste läbiviimine ja katsete sooritamine. Klassides töötasid sanitaarpostid, koolis üldsanitaarpost. 1957.aastast alates peeti koolis sanitaaralast vöistlust. Igal nädalal sai puhtaim klass rändlipu, öppeveerandi löpul vimpli ja preemiaks maiustusi. Vöistlus aitas palju kaasa kooli sanitaaralase olukorra paranemisele.

Keskkooli vanemate klasside öpilastest moodustati sanitaarsalk. See saavutas 1961.a. rajooni sanitaarsalkade ülevaatusel III koha. Järgmisel aastal aga puudus sanitaarsalk rajooni vöistlustelt, sest ettevalmistus koolis oli halb.

Sanitaarseinalehte anti välja klasside kaupa. Selles kajastus ka öpilaste sanitaarne seisund, mis tihti jättis soovida. See oli tingitud peamiselt kodude hoolimatusest ja ka ruumikitsikusest koolis, mille töttu lapsed ei saanud siin isegi käsi pesta.

Klassiväline töö on Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis korraldatud üldiselt hästi. Öpilastel on valikuvöimalusi oma huvide arendamiseks ja enamik neist kasutab seda agaralt.

d) <u>Töö lastevanematega</u>

Peamiseks kodu ja kooli vahelise kontakti vormiks jäid Viru-Jaagupi Keskkoolis endiselt lastevanemate üldkoosolekud, mis toimusid 1-2 korda aastas. Osavött nendest oli tagasihoidlik - 20 - 40 lastevanemat. Köige suurem osavötjate arv oli 1957.a. detsembrikuu üldkoosolekul -

48 inimest.[309] Tavaliselt tulid ikka nende laste vanemad, kelle lapsed õppisid rahuldavalt. Igal koosolekul oli 1-2 ettekannet pedagoogilistel teemadel õpetajatelt või väljastpoolt kutsutud lektoritelt. Mõnikord demonstreeriti kasvatusliku sisuga filme, korraldati õpilaste isetegevust, peaaegu igal koosolekul oli üles seatud õpilastööde näitus.

Lastevanemate abi kooli majandamisel oli suur. Endiselt veeti küte kooli juurde nende abiga. 1958.a. osteti selle kokkuhoiu arvel koolile magnetofon ja raadio.

Mõnedel komitee koosolekutel arutati koolikohustuse täitmist. 1960.a. kuulati ära ka halvasti edasijõudvaid õpilasi.[310] Võeti vastu häid otsusi, nagu tundide külastamine lastevanemate poolt, õpilaste käitumise jälgimine kinos. Kool korraldas ka "lahtiste uste" päevi, kuid väga vähesed lastevanemad huvitusid neist.

Õppeedukuse langus sundis õpetajaid otsima uusi teid lastevanemate kaasatömbamiseks õppe-kasvatustööle. 1962.a. hakati majandites välja panema õpilaste edasijõudmise tabeleid. Korraldati ka piirkondlikke lastevanemate koosolekuid Pajustis ja Vinnis ning isade koosolek. 1966.a. toimus nende lastevanemate koosolek, kelle lapsed jõudsid halvasti edasi. Kohale tuli ainult 14 lastevanemat neljakümnest kutsutust. Siiski oli koosolekust kasu,sest nende 14-ga sai põhjalikult arutada edasijõudmatuse põhjusi. Sagenesid klassi lastevanemate koosolekud. Viimastel aastatel peeti koosolekud VIII klassi lastevanemaile,millest

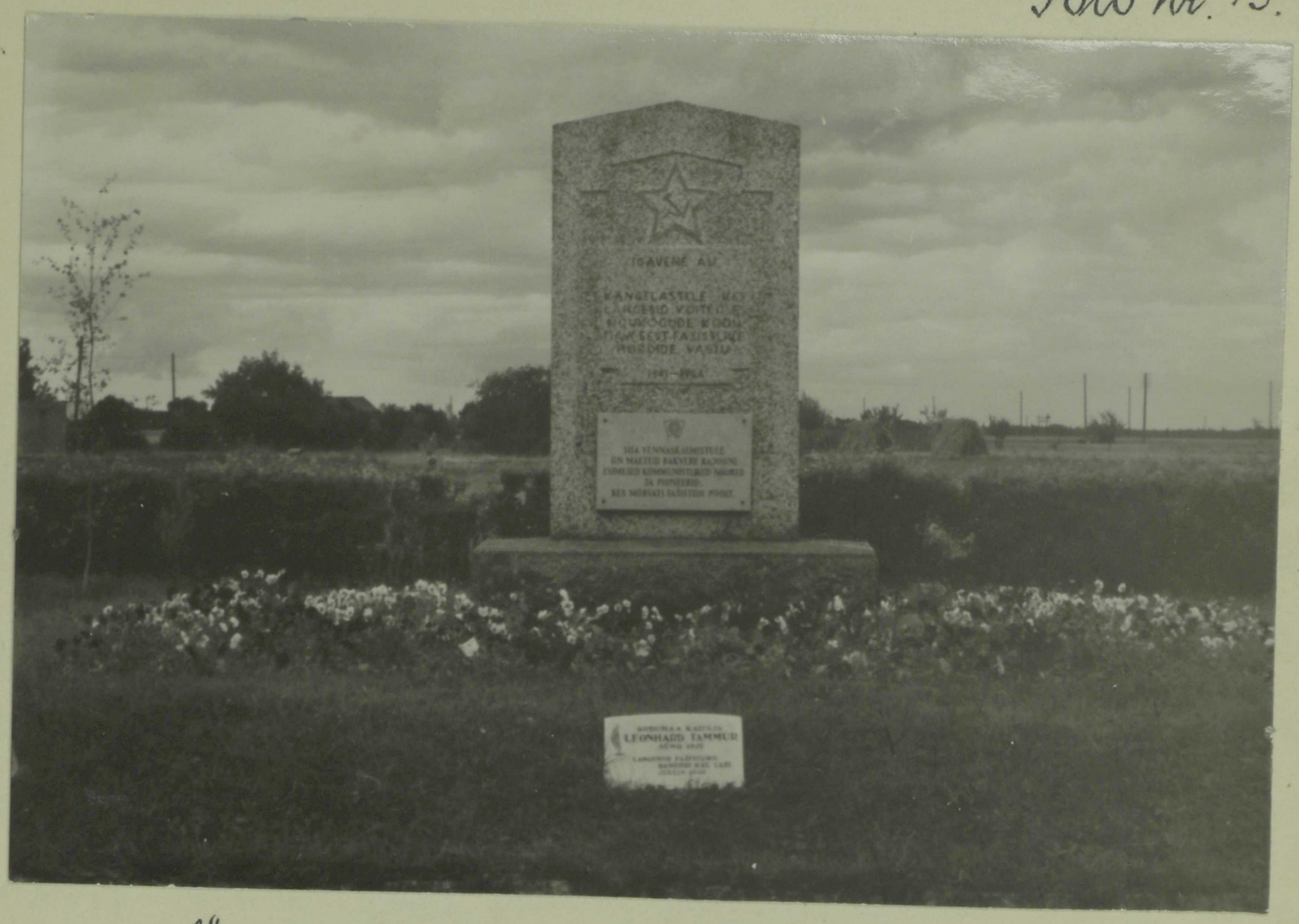
309 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.36, lk.17.
310 Viru-Jaagupi KA, nim.1, s.-ü.36, lk.44.

võttis osa kogu pedagoogiline kollektiiv.

Sellele vaatamata on suur osa lastevanemaid, kes kooli mõjupiirkonnast välja jäävad. Suuri raskusi on koolis nende lastega, kelle vanemad vahetavad tihti töökohta, joovad ja elavad amoraalset elu. Terves koolis on neid küll üksikud, kuid need tavaliselt ülekasvanud lapsed avaldavad tihti halba mõju tervele klassile.

Viru-Jaagupi koolis ei ole side lastevanematega küllaldane, kuid kooli mitteedasijõudjad pärinevad enamikus kodudest, kus laste kasvatamisest ei hoolita. Kommunistliku ühiskonna uue inimese kasvatamise vastutusrikast ülesannet, mis seisab praegu meie kooli ees, võib edukalt lahendada ainult tihedas koostöös õpilaste vanematega.

Foto nr. 13.

Vennaskalmistu Viru-Jaagupi
kooli naabruses.
(L. Undritsa foto, 1966.)

Foto nr. 14.

Avanev mälestussammas kunstnike
Kr. ja P. Raua sünnikohas Viru-Jaagupi
kooliaia territooriumil.
(L. Undritsa foto, 1965.)

K O K K U V Õ T E

Viru-Jaagupi 8-kl.Kool on läbinud 60-aastase arengutee. Kool asutati 1907.a. tsaari-Venemaa tingimustes Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi erakoolina. Selts ehitas ka koolimaja, milles asub praegune 8-kl. kool. Sellel perioodil - 1907 - 1919 - täitis 3-klassiline kool kihelkonnakooli ülesandeid. Õpilased tulid siia 3-kl. vallakoolidest. Viru-Jaagupi ümbruskonna rahva üldine kehvus ja kõrge õppemaks tegid sel perioodil kooli kättesaadavaks vaid vähestele Viru-Jaagupi kihelkonna lastele.

1919.a. võttis kodanliku Eesti valitsus kooli avalikkude algkoolide võrku. Kuna kodanlikus Eestis kehtis kuni 1930.aastani 4-kl. koolikohustus, käis sel ajajärgul Viru-Jaagupi Kõrgemas Algkoolis ainult osa Viru-Jaagupi ümbruskonna lastest. Kuigi 1930.a. kehtestati 6-kl.koolikohustus, ei täidetud seda tegelikult. Õppeedukus Viru-Jaagupi 6-kl. Algkoolis oli madal ja õpilaste väljalangevus koolist suur.

Uus ajajärk Viru-Jaagupi kooli ajaloos algas 1940.a. pärast Nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis. Nõukogude valitsus asus muutma haridust kättesaadavaks kõigile töötava rahva kihtidele. Seati sisse ühtluskool. Radikaalsed muutused toimusid õppe-kasvatustöös. Kooli tunniplaanist kadus usuõpetus, uute ainetena hakati õpetama vene keelt ja NSV Liidu ajalugu ning geograafiat.

Nõukogude kooli rajamise katkestas Suur Isamaasõda

ja fašistlik okupatsioon Eestis, mil muudeti köik nõukogude võimu korraldused koolielu demokratiseerimisel. Uuesti hakati õpetama koolis usuõpetust, erilist rõhku pandi saksa keelele. 1943/44.õppeaastal töötas kool vaid 4 kuud, sest koolimajja asus fašistlik sõjaväeosa.

Viru-Jaagupi kooli lõplik ümberkujunemine sotsialistliku ühiskonna kooliks toimus sõjajärgseil aastail üheaegselt kogu majandus- ja kultuurielu siirdumisega sotsialismi rööbastele.

Aastatel 1944 - 1957 tugevnes tunduvalt kooli materiaalne baas. Perioodi lõpupoole kasvas õppevahendite hulk, sisustati kooli töötuba, rajati õppe-katseaed. Viidi edukalt ellu 7 kl. koolikohustus. Viimastel aastatel saavutati mõningat edu töökasvatuses. Samal ajal andsid tunda sõjajärgse taastamisajajärgu raskused. Viru-Jaagupi kooli suurimaks puudujäägiks oli kutselise õpetajate kaadri puudumine ning halb varustatud õppevahenditega.

Seoses 8-kl.koolikohustuse eelseisva kehtestamisega reorganiseeriti Viru-Jaagupi 7-a. Kool 1957.a. keskkooliks.

Aastad 1957 - 1965 olid Viru-Jaagupi kooli ajaloos elavaim lehekülg. Tunduvalt tugevnes kooli materiaalne baas, kasvas õpilaste ja õpetajate pere. Koolimajas teostati osaline kapitaalremont, ehitati uus töökoda. Kooli internaat kolis avarasse majja. Ehitati kasvuhoone, õppe-katseaed omandas uue ilme. Keskkooli aastail oli koolis ligi kaks ja poolsada õpilast, õpetajaid kuni 23. Vaatamata organiseeri-

misajajärgu raskustele saavutas kool suurt edu öppe- ja kasvatustöös. Õppeedukus keskkooli-aastatel oli kooli kõrgemaid, ulatudes mõnel aastal üle 90%. Keskkooli lõpetas 97 noort.

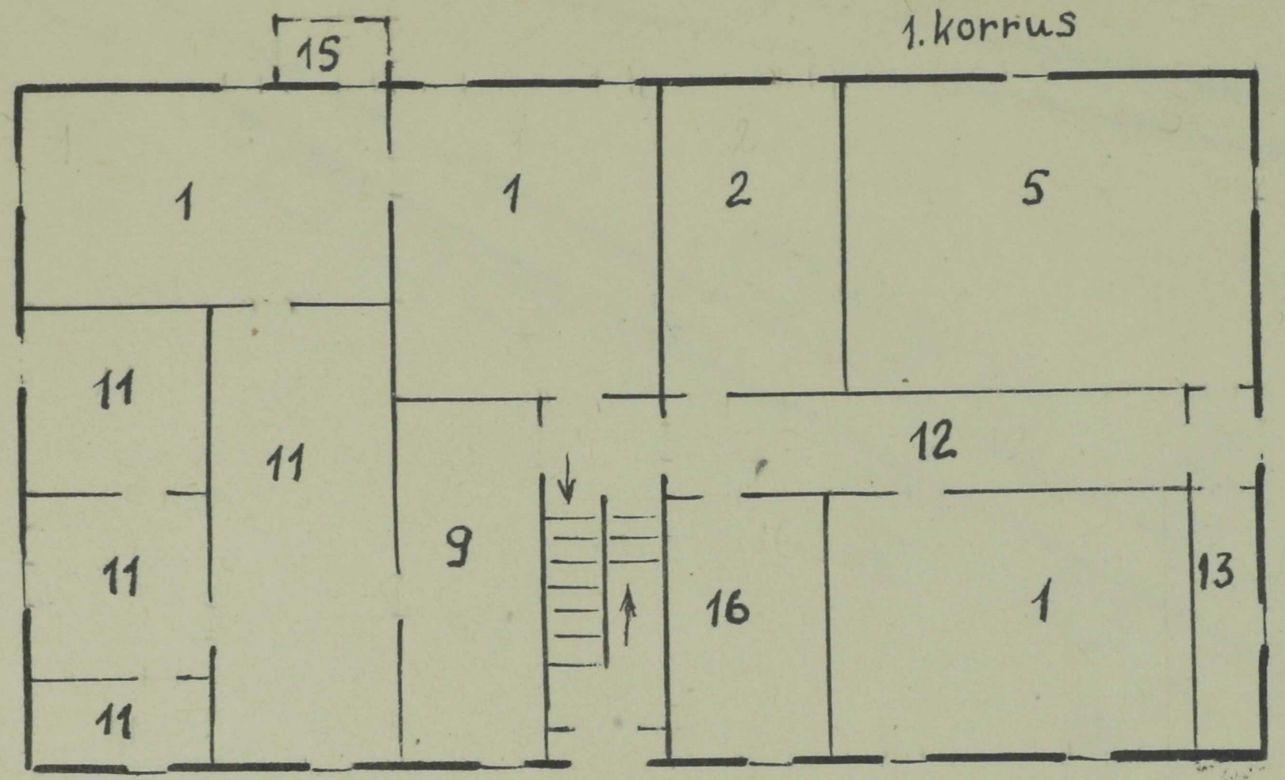
Viru-Jaagupi Keskkooli muutmine kitsalt erialaseks põllumajandusliku tootmisõpetusega keskkooliks 1960a. ei õigustanud end. Vastava materiaalse baasi nõrkus ja erialade valikuvõimaluse puudumine viis keskkooli õpilaste arvu vähenemisele. 1965.a. suleti keskkool Viru-Jaagupis vastavalt Rakvere Rajooni TSN TK otsusele.

Viru-Jaagupis töötab nüüd 8-kl.kool. 8-kl.koolikohustus viidi edukalt ellu juba 1963.aastaks. Edusammude kõrval öppe-kasvatustöös seisab Viru-Jaagupi kooli õpetajate ja lastevanemate ees ülesanne tugevdada õpilastes kohuse- ja vastutustunnet ning kasvatada neis huvi õppimise vastu. Uue juurdeehituse valmimise järel, millega tehakse algust 1969.a., on Viru-Jaagupi 8-kl.Koolil olemas köik tingimused kommunistliku ühiskonna inimese kasvatamiseks.

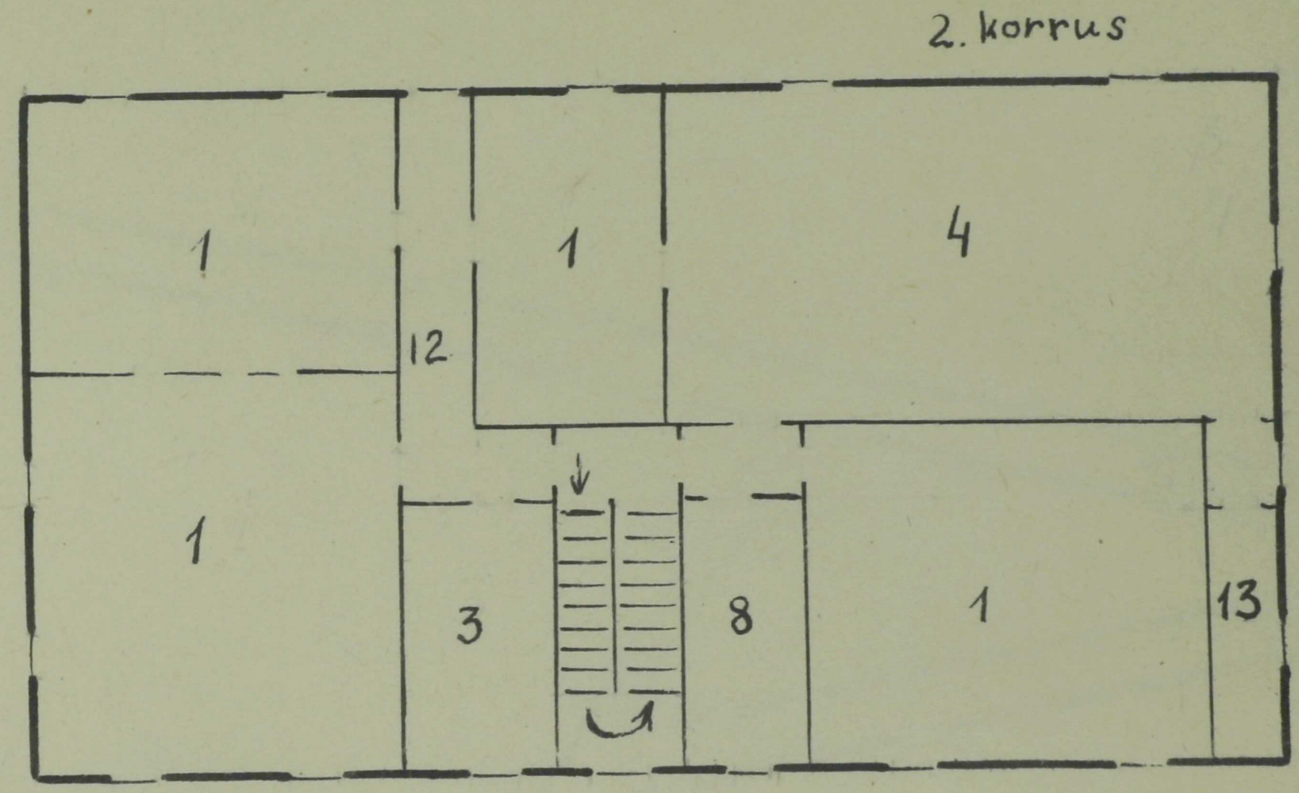
Lisa nr.

Viru-Jaagupi koolimaja plaan 1967.a.

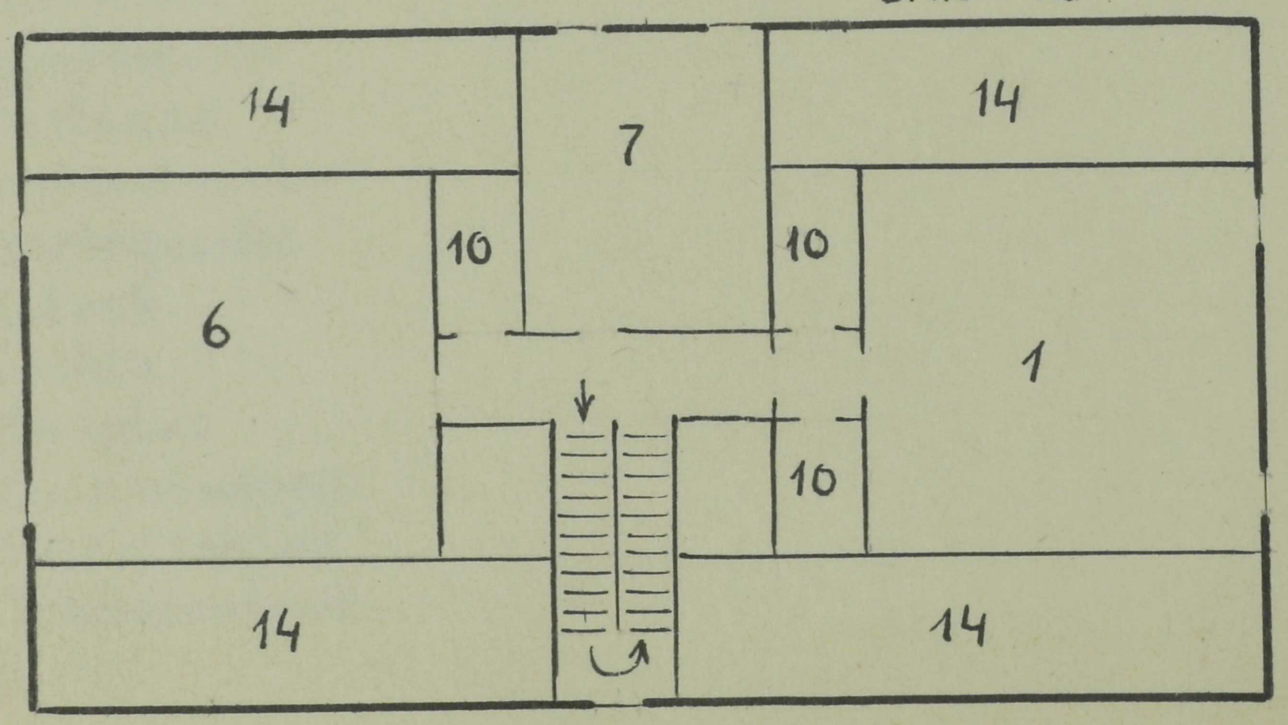
1. korrus

2. korrus

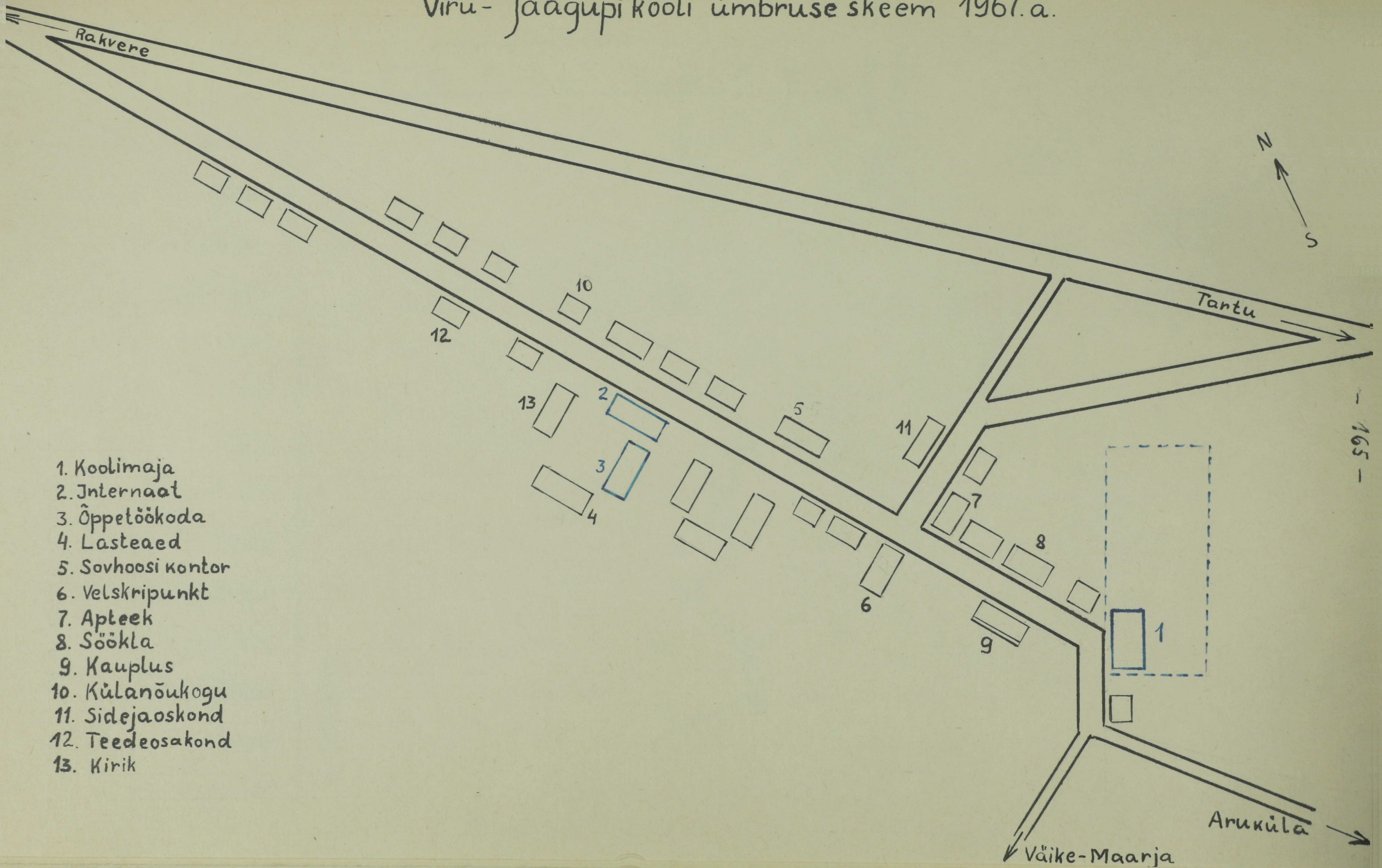
3. korrus

1. Klass
2. Õpetajate tuba
3. Direktori kabinet
4. Saal
5. Riietehoid
6. Füüsika-keemia kabinet
7. Pioneerituba
8. Spordiinventari ruum
9. Metoodiline kabinet
10. Õppevahendid
11. Koristaja korter
12. Koridor
13. Käimla
14. Katusealune
15. Veranda
16. Pesemisruum

Lisa nr

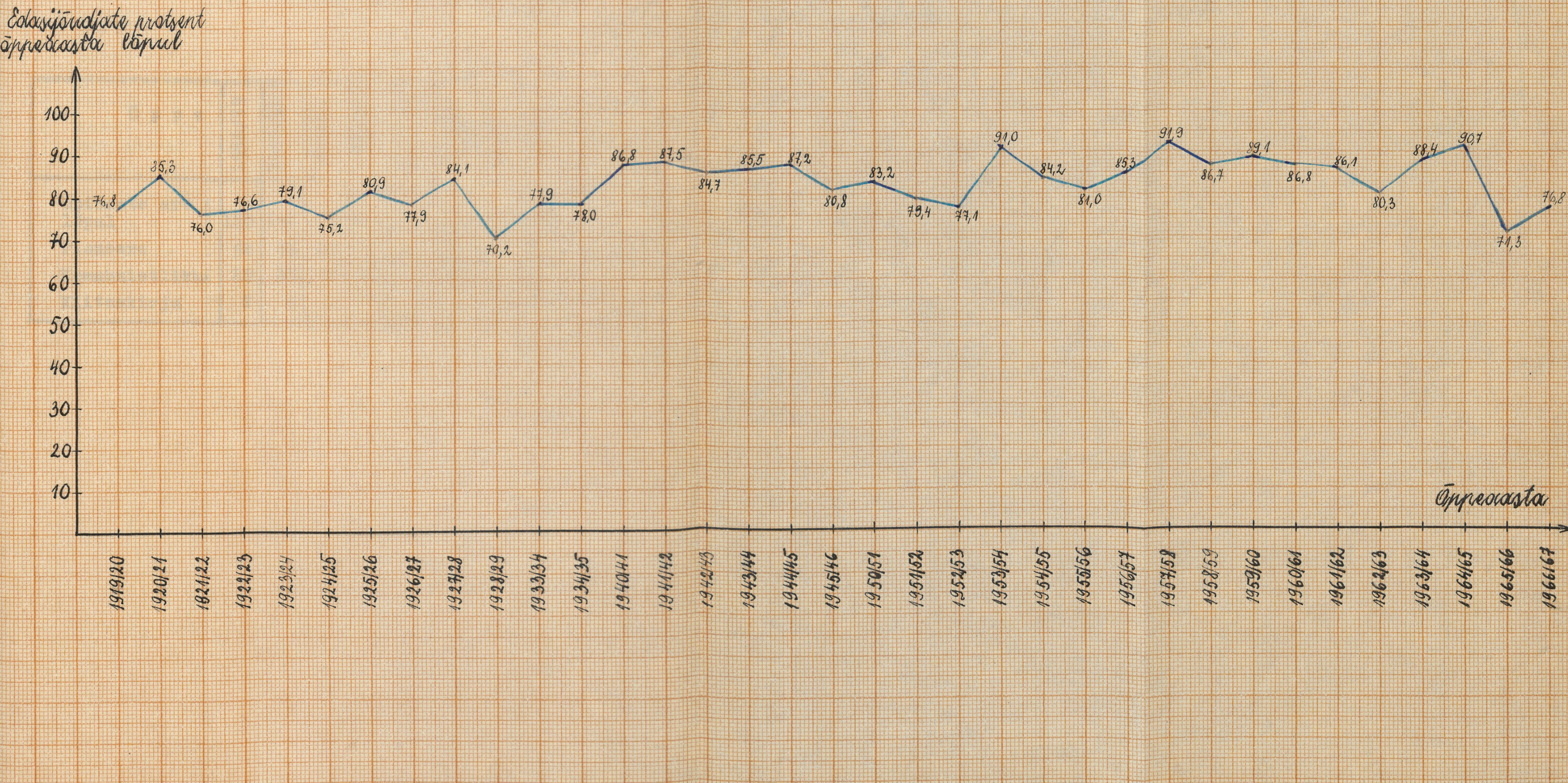
Viru-Jaagupi kooli ümbruse skeem 1967. a.

1. Koolimaja
2. Internaat
3. Õppetöökoda
4. Lasteaed
5. Sovhoosi kontor
6. Velskripunkt
7. Apteek
8. Söökla
9. Kauplus
10. Külanõukogu
11. Sidejaoskond
12. Teedeosakond
13. Kirik

Lisa nr. 3.

Õppeedukus Viru-Jaagupi koolis aastail 1919–1967

Lisa nr.4

Viru-Jaagupi kooli õpilaste arv a.1919 - 1967, pioneere a. 1957 - 1967, kommunistlikke noori a. 1950 - 1967 ning kiituskirju a. 1953 - 1957

Õppeaasta	1919/20	1920/21	1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Õpilaste arv	82	102	125	128	139	153	94	77	63	57	50	111	115	124	140	138	140	121	118	99	116

Õppeaasta	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67
Õpilaste arv õppeaasta lõpul	53	72	72	76	109	78	-	-	-	-	131	126	131	133	120	116	89	135	180	192	228	238	223	225	194	181	164
Pioneere	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	54	70	89	92	73	80	97	89	72
Kommunistlikke noori	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	9	10	10	9	7	6	17	29	39	52	57	67	64	31	11	8
Kiituskirju	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10	7	6	5	2	4	4	11	7	3	5	3	2

Märkus: õpilaste arv 1940-1944 ei ole täpne, 1946-1950 puuduvad andmed.

Lisa nr.5

Õpetajate arvu ja haridustaseme kasv a. 1940 - 1967
Viru-Jaaggupi koolis

Õppeala	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67
Õpetajaid	3	3	3	3	5	5	5	5	6	5	11	11	13	11	11	12	10	16	20	17	22	23	23	22	18	18	16
Neist kõrgema haridusega	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	4	5	4	6	8	9	8	3	3	4
Lõpetamata kõrgema haridusega	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	3	2	3	3	4	4	6	7	6
Kesk- ja pedagoogilise haridusega	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	7	7	6	7	7	9	8	10	11	10	11	8	6	7	6	5	5
Keskharidusega	-	-	-	-	2	2	2	2	2	1	3	3	5	2	1	-	-	-	1	1	2	4	4	3	2	3	1
Keskhariduseta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Klasse	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	9	11	10	12	12	11	11	9	9	9
Komplekte	3	3	3	3	4	4	4	4	5	5	7	7	7	5	5	5	5	7	9	8	10	11	10	11	8	8	7

KIRJANDUS JA ALLIKAD

Kirjandus

1. М а р к с, К. и Э н г е л ь с, Ф., Избранные письма, Москва , I947.

2. L e n i n, V.I., Kiri Kapri parteikooli õpilastele, Teosed, 15 kd., Tallinn, 1953.
3. NLKP Programm, Tallinn, 1961.a.
4. Lenini ordeniga autasustatud V.I.Lenini nimelise Üleliidulise Pioneeriorganisatsiooni Põhimäärus, (i. k. j. a.).
5. E l a n g o, Ö., Koolireformist kodanlikus Eestis, "Nõukogude Kool" nr.9, 1959.a. ja nr.11, 1959.a.
6. K e l d e r, H., Nõukogude Eesti kool 1940/41.õppeaastal, "Nõukogude Kool" nr.7, 1964.a.
7. K e l d e r, H., Võrdlusjooni mineviku ja tänapäeva hariduselust, "Nõukogude Kool" nr.6, 1965.a.
8. K u r m, H., Võitlus avalikkude algkoolide seaduse ümber Asutavas Kogus, "Nõukogude Kool" nr.3, 1961.a.
9. L a n d b e r g, O., Rakvere radadel, Tallinn, 1966.a.
10. L i i m, A., Rahvahariduse arengust Eestis Oktoobrirevolutsiooni-eelsel perioodil, "Nõukogude Kool" nr.2, 1960.a.
11. P a l a m e t s, H., Kooliuuenduslikust suunast kodanliku Eesti ajalooalases metoodilises mõttes, "Nõukogude Kool" nr.6, 1961.a.
12. P õ l d, P., Eesti kooli ajalugu, Tartu, 1933.a.
13. R a a d i k, A., Kodanliku Eesti koolipoliitika fašistliku diktatuuri ajajärgul (1934 - 1940), "Nõukogude Kool" nr.7, 1962.a.
14. R a i d, J., Okupatsiooni ikkes, Tallinn, 1966.a.
15. T o m a s s o n, E. Kilde Eesti koolide ja õpetajate olukorrast fašistide poolt okupeeritud Eestis (1941 - 1944), "Nõukogude Kool" nr.1, 1966.a.

16. V i r k u s, R., Nõukogude Eesti kooli eilsest, tänasest ja homsest päevast, "Nõukogude Kool" nr.11, 1967.a.
17. „Vörseid Viru Väljadelt", Viru-Jaagupi Keskkooli almanahh, Viru-Jaagupi, 1961.a.

Ajalehed

1. "Hommik" 1907.a.
2. "Leninlik Lipp" 1967.a.
3. "Nõukogude Õpetaja" 1968.a.
4. "Punane Täht" 1952 - 1956.a.
5. "Punane Virumaa" 1941.a.
6. "Päevaleht" 1923.a.
7. "Virulane" 1928.a.
8. "Virumaa Teataja" 1940.a.
9. "Viru Sõna" 1947 - 1948.a.

Arhiivimaterjal

2. ENSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv, f.1108 ja f.4232.
3. ENSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv, f.99 ja f.4647.
1. ENSV TA Fr.R.Kreutzwaldi nimeline Kirjandusmuuseum, Käsikirjade Osakond, F.199.
4. Rakvere Rajooni Arhiiv, f.418.
5. Viru-Jaagupi Keskkooli arhiiv.
6. Viru-Jaagupi kiriku arhiiv, Jakobi Noorsoo Kasvatuse Seltsi protokolliraamat.

Viru-Jaagupi 8-kl.Koolis säilitatavad materjalid

Viru-Jaagupi külanõukogu materjalid:

1. Eesti NSV Statistika Keskvalitsuse kiri Viru-Jaagupi Küla TSN Täitevkomiteele nr.1226, 23.XII 1967.a.
2. Öiend vabariikliku sotsialistliku võistluse tingimuste täitmisest Rakvere rajooni Viru-Jaagupi külanõukogus.

Viru-Jaagupi külaraamatukogu materjalid

1. Viru-Jaagupi külaraamatukogu päevikud.

Suulised andmed

1. Hübner, Olga - pensionär Viru-Jaagupis.
2. Ilves, Leida - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õpetaja.
3. Inno, Meida - - " -
4. Kaljend, Helgi - - " -
5. Kaljend, Linnart - - " -
6. Kippar, Julius - pensionär-õpetaja Kohtla-Järvel.
7. Klammer, Johannes - pensionär Viru-Jaagupis.
8. Klammer, Rudolf - ETKVL Autobaasi Rakvere kolonni autojuht.
9. Kruus, Hans - ENSV TA akadeemik.
10. Kuristik, Asta - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õpetaja.
11. Laud, Endel - Rakvere Teatri elektrik.
12. Laud, Ivi - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õpetaja.
13. Linkholm, Heinrich - pensionär Viru-Jaagupis.
14. Nölve, Hugo - pensionär Viru-Jaagupis.
15. Pütsep, Vello - Helme Internaatkooli kasvataja.
16. Raud, Elmiine - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli koristaja.
17. Soone, Ida - pensionär-õpetaja Viru-Jaagupis.
18. Taremaa, Vello - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli direktor.
19. Undrits, Lea - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õpetaja.
20. Vaasma, Aliise - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õppealajuhataja.
21. Vaasma, Heino - Viru-Jaagupi sidejaoskonna ülem.

Р Е З Ю М Е

Восьмиклассная Виру-Яагупийская школа оставила за собой шестидесятилетний путь развития. Школа была основана в 1907 году в условиях царской России как Виру-Яагупийская спецшкола Общества Воспитания Молодежи. Отличенное общество построило также здание школы, в котором сейчас располагается 8-классная школа. В период 1907-1919 г.г. 3-классная школа исполняла функции приходской школы. Ученики приходили сюда из 3-классных волостных школ. Общий бедный уровень народа в окружности пос. Виру-Яагупи и высокая плата за обучение являлись причиной малой доступности детей Виру-Яагупийского прихода в эту школу.

В 1919 году буржуазное правительство Эстонии включила школу в состав открытых начальных школ. Поскольку в буржуазной Эстонии до 1930 года действовало обязательное 4-классное образование, то в этот период Виру-Яагупийскую Высшую начальную школу посещало лишь часть детей Виру-Яагупийской окружности. Несмотря на то, что в 1930 году было утверждено 6-классное обязательное образование, это фактически не исполнялось. Учебная успеваемость в Виру-Яагупийской школе была низкая, ввиду чего и выбывание из школы была значительная.

Новый этап в истории Виру-Яагупийской школы начался в 1940 году, после восстановления Советской власти в Эстонии. Советская власть стала претворять в жизнь мероприятия, чтобы сделать образование доступной для всех слоев населения.

В учебно воспитательной работе произошли радикальные изменения.Из учебного плана школы было изъято учение о религии, в качестве новых предметов были введены русский язык,история СССР и география.

Работа по организации Советской школы была прервана Великой Отечественной войной и фашистской оккупацией Эстонии,когда были отменены все указания и мероприятия по демократизации школьной жизни.Снова стали преподовать в школе вероучение.Особое внимание уделяли немецкому языку. В I943/44 учебных годах учёба в школе проходилась лишь в течение 4 месяцев, так как в школе поместилась фашистская войсковая часть.

Конечное переобразование Виру-Яагупийской школы в школу социалистического общества происходило в послевоенные годы,вместе с переходом всей экономической и культурной жизни на социалистический лад.

В I944-I957 г.г. значительно возросла материальная база школы.В конце периода пополнилось количество учебных пособий,обставилась школьная мастерская,разбили школьный опытный участок.Успешно было претворено в жизнь 7-классное обязательное образование.За последние годы достигли некоторых успехов в трудовом воспитании учеников. В то же время сказывались трудности периода послевоенного восстановления.Наиболее серьезным недостатком было отсутствие учительского персонала его специальным образованием, а также неудоволетворительное снабжение учебными пособиями.

В связи с учреждением 8-классного обязательного образования в I957 году Виру-Яагупийская 7-классная школа была

реорганизована в среднюю школу.Период I957-I965 годов в истории Виру- Яагупийской школы был наиболее светлой страницей.Значительно окрепла материальная база школы,увеличился состав учебников и учителей.В школе провели частично капитальный ремонт и построили новую мастерскую. Общежитие перешло в просторный дом.Построили теплицу,школьный опытный участок менял свой внешний вид. В годы действия средней школы число учеников достигало численно 200 до 250 учеников и 23 учителя.Несмотря на трудности организационного периода школа добилась большого успеха в учебно-воспитательной работе. Успеваемость в соответствие с этими годами была из самых высоких,превосходя иногда 90% . Среднюю школу закончили 98 учеников.

Реорганизация Виру-Яагупийской средней школы в I960 году в узкую специализированную среднюю школу с профилем сельскохозяйственного производства не оправдала себя.

Недостаточность соответствующей материальной базы и отсутствие выбора в специальностях привело к уменьшению числа учеников.В I965 году Виру-Ягупийская средняя школа была закрыта соответственно решению ЦК СДТ Раквереского района.

Сейчас в пос.Виру-Яагупи работает 8-летняя школа. 8-летнее обязательное образование было успешно претворено в жизнь в I963 году.Наряду с успехами в учебно-воспитательной работе перед учителями и родителями учеников Виру - Яагупийской школы стоит задача по укреплению в учащихся чувства долга и ответственности воспитывать в них интерес к учебе.

С завершением новой школьной пристройки, строительство которой начинается в 1969 году, Виру-Нагупийская 8-летняя школа имеет все возможности для всестороннего воспитания человека коммунистического общества.

S I S U K O R D

Lk.

Sissejuhatus 4

I ptk. Viru-Jaagupi Noorsoo Kasvatuse Seltsi Kool aastail 1907 - 1919

1. Sotsiaalsed vahekorrad ja hariduslikud olud Viru-Jaagupis 20 saj.alguses. Kooli asutamine 9
2. Kooli materiaalne baas aastail 1907 - 1919. 17
3. Õpilased, õpetajad ning õppe-kasvatustöö 23

II ptk. Viru-Jaagupi kool kodanluse diktatuuri perioodil aastail 1919 - 1940

1. Üldised andmed kooli arengust
   a) Materiaalne baas 34
   b) Õpilased 46
   c) Õpetajad 48
2. Õppe- ja kasvatustöö 58
3. Klassi- ja kooliväline töö 68

III ptk. Viru-Jaagupi kool aastail 1940 - 1957

1. Üldised andmed kooli arengust
   a) Materiaalne baas 75
   b) Õpilased 84
   c) Kooli pedagoogiline kollektiiv 86
2. Õppe- ja kasvatustöö
   a) Esimene nõukogude aasta 1940-1941 94
   b) Fašistliku okupatsiooni ajajärk 1941 - 1944 96
   c) Viru-Jaagupi 7-a. Kool 1944-1957 98

3. Klassi- ja kooliväline töö
a) Õpetajate ühiskondlikud organisatsioonid 106
b) Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioon 108
c) Spordikollektiiv, ringid ja Punase Risti Seltsi organisatsioon 114
d) Töö lastevanematega 117

IV ptk. Viru-Jaagupi Keskkool ja 8-kl.Kool aastail 1957 - 1967
1. Üldised andmed kooli arengust
a) Materiaalne baas 120
b) Õpilased 128
c) Pedagoogiline kollektiiv 130
2. Õppe- ja kasvatustöö
a) Õppeedukus ja distsipliin Viru-Jaagupi Keskkoolis aastail 1957 - 1965 136
b) Tootmisõpetus ja ühiskondlikult kasulik töö 139
c) Õppe- ja kasvatustöö Viru-Jaagupi 8-kl. Koolis 1965 - 1967 143
3. Klassi- ja kooliväline töö
a) Õpetajate ühiskondlikud organisatsioonid 146
b) Pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni tegevus 147
c) Spordikollektiiv, ringid ja Punase Risti Seltsi algorganisatsioon 151
d) Töö lastevanematega 157

Kokkuvõte 161

Lisad 164

Kirjandus ja allikad 169

Resümee 172